Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
17 C
4

# ANTONIVS GVIBERTVS COSTANVS IAcobo Fabritio Curię Pariſienſis Pręſidi. S. P. D.

*CVM MVLTA ſint in iure ciuili frugifera & ſcitu longè digniſſima, quæ multi noſtra, plures patrum atq; etiam maiorum memoria commentarijs ſuis illuſtrârunt: tum nullus in eo feracior locus eſt, nec meo iudicio, cognitione dignior, quàm de dotibus. De his etenim graues quotidie, & (quod magis populares allicit) vberrimi prouentus quæſtiones in foro & tribunalibus agitantur, quæ non minus ad cognoſcendã de dotibus tractationẽ animos noſtros excitare atq; inflãmare deberẽt, quàm dotes ad nuptias homines prouocant, quæ generi humano immortalitatẽ pepererunt. Ego certè fama & celebritate rei commotus, non ita pridem varias, reconditas, multiſq; difficultatibus obſtructas dotium quæſtiones via ac ratione auditoribus meis enarraui: ex quibus nonnulli, qui non ſatis commentationes noſtras ſcriptis vel animo comprehendiſſe videbantur, ſæpè & multùm à me flagitârũt, vt quæ de dotibus breuiter & artificioſè dixeram, in gratiam eorum, qui eius tractationis cognoſcẽdæ incredibili ſtudio tenebantur, quamprimùm emitterem. Quod vtrùm facerem, diu multumq; dubitaui. Nam & negare his, quos vehementer diligerem, quiq; immortalibus beneficijs iam me ſibi in perpetuum deuinxiſſent, iuſta præſertim & honeſta cupientibus, durũ admodùm mihi*

*tuto viuere, & ancipitem iudiciorũ aleam vitare vellet. Non eram etenim neſcius qualeſcunq; cõmẽtationes literis mandaremus, fore, vt noſter labor in varias reprehenſiones incurreret. Alij enim legum interpretationes prorſus reijciunt, qui tamen nudis & imperitis quibuſdam lucubrationibus maximo reipubl. malo & leges ſacratiſsimas & multam bonam papirum quotidie inquinant, atq; corrumpunt. Alij cõmentaria in ius ciuile non improbant, ſed veterem ſcribendi morẽ ſic auidè amplexantur, vt alterius generis ſcripta omninò reprehẽdant, atq; inſectentur. Sunt & alij incredibili inuidiæ veneno ſuffuſi, qui palam aliorum monumẽta pungere, damnare, & maledictis inceſſere nunquàm deſinũt: quòd deſperatione debilitati tantundẽ, vel aliquid laude dignum ſe præſtare poſſe diffidant. Contra quos omnes dicendum copioſè eſſet, ſi inſtituti noſtri ratio vel epiſtolæ breuitas pateretur. Ego certè tanti horum omnium reprehenſiones & iudicij imbecillitatem non facio, vt propterea à rebus honeſtis auocari vllo modo poſsim. Addunt herclè mihi potius animum, & me cunctantem ac verentem doctorum varia iudicia, ſi rogantium obſecutus ſim volũtati, ad hoc emittendum magis ac magis propellunt. Neq; verò tam mihi pertimeſcendum illorum ſupercilium fuit, qui nihil præter aniles quaſdã ineptias habent, quàm totis animi conatibus enitendum, vt his qui ſeſe ſtudijs literarũ dediderunt, prodeſſe aliquid poſſem. Planè viſus hoc tẽpore fuiſſem, iudiciũ populare vereri, ac honeſtum ſubterfugere laborẽ, ſi toties rogãtibus quicquã aggredi recuſaſſem. Malui igitur meã hac in re prudentiã deſidera*

*ctiſsimi viri tutela & patrocinio opus fuit: qui ſi ex omnibus vnus exoptandus eſſet, quem tecum conferre poſſemus non haberemus. Etenim quis eſt te vno aut prudentia, aut multarum rerum vſu, aut pulcherrimarum artium ſtudio, aut vllo genere laudis præſtantior? vſurpare libenter ſoleo Fabritios illos Romanos, quos ob eximias ſingulareſq; virtutes, veteres in numerum Deorum retulerunt: qui tamē omnes, ſi vnum in locū conferantur, cum Toloſanis Fabritijs monumētis immortalibus huius vrbis, & ſine dubio clariſsimis luminibus, non erunt comparandi. Hos autem germanos tuos fratres in te vno videre videor, tanquàm trinos ſoles in meridie conſpectos in Boſphoro, qui etſi numero plures viſerentur, re tamen ipſa non tres ſed vnus tantummodò erat. Vos enim in omnibus concordes, ſic prudentia, ſic iuris & aliarum artium ſtudio, ſic honoribus ac rerum geſtarum gloria inter cæteros elucetis, vt cùm his virtutis & fortunæ ornamentis, literatos ac ſtudijs doctriniſq; deditos quotidie demereamini, ſperem tui vnius præſidio hos de dotibus commentarios doctiſsimis hominibus probatum iri. Accipies igitur, vir rerum, exemplorum, & iùris peritiſsime, hoc exiguum quidem & tenue munus, ſed tamen æternum meæ ergà te voluntatis teſtimonium. Quod ſi ea humanitate ac beneuolētia excipere, amplectiq; volueris, qua literas literarumq; cultores hactenus complexus es, & me tibi in perpetuum deuinxeris, & ad maiora capeſſenda animum meum alacriorem reddes. Vale. Toloſæ, 6. Idus Iul. 1555.*

## *Leges his commentarijs aliter quàm vulgò ſo leant explicatæ, aut conciliatæ.*

*Primus numerus caput, ſecundus capitis particulam, tertius uerò paginam ſignificat.*


L. doce ancillam. C. de rei uindic. 5.3. 44
L. 1. C. de dot. promiſſ. 4.7. 39
L. in rebus. C. de iur. dot. 5.15. & 7.10. 54 & 101
L. conſenſu. C. de repud. 6.38. 88
L. 1. C. de priuileg. fiſc. 7.9. 96
L. ij. C. de priuileg. fiſc. ibid.
L. poſt dotem. D. ſolut. matrimon. 6.10. 67
L. mulier. §. cùm proponeretur. D. ad S.C. Trebell. 3.17. 30
L. illam. C. de collationib. 6.8. 64
L. diuortio. D. ſolut. matrimon. 6.30. 73
L. ſatis notum. C. in quib. cauſ. pign. uel hypot. 7.7. 102
L. ultim. de dol. mal. & met. except. 1.8. 4
§. ult. de reſtitut. & ea quæ par. 6.30. 81
C. cùm haberet. de eo qui dux. in matrim. 3.11. 24


# INDEX RERVM MEMO-RABILIVM.

## A


ABVTI rebus proprijs unicuiq; licet. 5.1. 43
Accuſationes quæ pecuniariam multam continent cum perſona non extinguntur. 6.29. 79
Acceptilatione dos conſtituitur. 4.2. 34
Actio furti etiam pro ouo competit. 2.20. 18
Actionis rei uxoriæ origo. 6.11. 68
Actio ex ſtipulatu pro rebus incertis datur. 7.20. 109
Actio ex ſtipulatu ſtricti iuris eſt. 7.16. 110
Actio ex ſtipulatu de dote eſt bonæ fidei. 6.12. 68
Actio ex ſtipulatu aduerſus maritum competit. 6.13. 69
Adulterorum pœna. 6.26. 77
Aduentitia dos. 2.1. 5
Adminiſtrator de cuius bonis erogatiões facere intelligatur. 3.14. 28
Adulterium ex indicijs arguitur. 6.36. 85
Adultera mulier dotem & parapherna amittit. 6.24. 75
Additamentum pro portione tantum dotis exoluta debetur. 6.23. 74

*Alere matrem filius tenetur.3.16.* 29
*Alere liberos mater tenetur, quoties pater eſt inops.3.5.* 20
*Alimenta & dos in multis differunt.3.16.* 29
*Alimenta liberis naturalibus debentur.3.11.* 24
*Alienari res fideicommiſſariæ dotis cauſa poſſunt.7.13.* 106
*Alienari an res dotales poßint.5.14.* 53
*Annua, bima, trima die.6.17.* 71
*Ἀναφορικῶς multa in iure ciuili dicuntur.2.18.* 14
*Arabes ſummum ſupplicium adulteris irrogant.6.28.* 77
*Auus neptem interdum dotare cogitur.3.23.* 33
*Auguſti lex.7.19.* 111

B

*Bona hæreticorum cui applicentur.3.6.* 20
*Biennij taciturnitas in exceptione non numeratæ pecuniæ ignorantibus non obeſt.6.14.* 106

C

*Cautio in iudicijs bonæfidei præſtatur.6.17.* 71
*Certa coniecturas non admittunt.3.15.* 29
*Clauſula anteferri.7.9.* 98
*Cliens adulter feudum amittit.6.35.* 85
*Coëmptio.5.9.* 50
*Confarreatio.5.9.* 50
*Conferri dos tantùm promiſſa debet.2.13.* 11
*Compenſatio in dote an admittatur.7.17.* 111
*Conuentioni legitimæ eſt ſtandum.6.23.* 74

D

*Delictum in dubio non præſumitur.6.37.* 87
*Delegatione dos conſtituitur.4.2.* 34
*Dominium multiplex.5.5.* 46
*Domini eiuſdem rei an duo inſolidum eſſe poßint.5.5.* 46
*Dominium dotis ad quem pertineat.5.1.* 41
*Donatio inter uirum & uxorem fauore libertatis ſuſtinetur.5 2.* 44
*Donatio propter nuptias emancipatis debetur.3.11.* 25
*Dolum & culpam in re dotali maritus præſtat.5.2.* 43
*Dos an propter adulteriũ mulieris ab hæredibus retineri poßit.6.27.* 79
*Dotes cur introductæ.1.5.* 3
*Dos eccleſiæ.2.2.* 6
*Dotis ethymus.2.13.* 11
*Dos & propter nuptias donatio comparantur.6.34.* 85
*Dotis diffinitio.1.4.* 6
*Dote deperdita an iterum filia dotari debeat.3.8.* 23
*Dotes fauore duplici nituntur.3.2.* 19
*Dotis incerta promißio an ualeat.4.3.* 35

Dos opinata an habeat priuilegium prælationis.7.14. 105
Duo ſingularia concurrere poſſunt.4.5. 36

E

Emancipatis dos debetur.3.11. 25
Emptio dotis cauſa cõtrahitur, quoties res æſtimata in dotē datur.5.13. 53
Ex tempore priuilegia non æſtimantur.7.11. 100

F

Feudorum libri an ſint probatæ authoritatis.6.38. 87
Fideiubere mulier interdum poteſt.5.2. 44
Fideiuſſor an pro dote dari poßit.3.3. 19
Fideicommiſſariæ reſtitutioni obnoxia cauſa dotis alienantur.7.15. 106
Filiam impudicam pater dotare non cogitur.3.12. 25
Filia nupta an ſit de familia patris.5.10. 15
Filia modicè dotata an lege municipali contineatur, quæ filiam dotatam excludit.2.18. 16
Filiæ locupleti an dos debeatur.3.13. 25
Filiæ naturali tantùm an dos à patre debeatur.3.9. 23
Filij hæreticorum non ſuccedunt.3.6. 20
Filij interdum pœnas paterni ſceleris luunt.3.6. 21
Filij ſimiles patribus.3.7. ibidem
Fiſcus & mulier an pari iure cenſeantur.7.7. 95
Fructus augent dotem.2.6. 7
Fructus eadem actione petuntur qua dos.6.22. 73
Fructus quomomodo accipiantur.6.21. ibidem
Frater an debeat dotare ſorores.3.4. 20
Furtum in rebus proprijs non committitur.5.1. 42

G

Galli in uxores ſicut in liberos olim uitæ & necis poteſtatē habuerūt.5.8. 49
Gallorum uetus obſeruatio.6.22. 73
Generi ſpecies derogat.7.1. 90
Generalis enuntiatio generaliter accipi debet.7.5. 93

H

Hæreticam filiam pater dotare non cogitur.3.18. 30
Hæreticorum filij rebus paternis priuantur.3.6. 20
Hæretica mater filiam orthodoxam dotare compellitur.3.[illegible] ibidem
Hæredes extranei priuilegiū prælationis nō habent.7.13. & 6.12. 69. & 105
Hæredes an de adulterio mulieris queri poſſunt.6.27. 78

I

Ignorans iniuriam remittere non intelligitur.6.29. 79
Ignorantiam in facto alieno leges facilè præſumunt.6.14. 69
Impenſæ dotem minuunt.2.6. 7
Incorporales res ſenſibus non ſubijciuntur.2.10. 9

*Iniuriam marito facit,quæ poſt mortem mariti proſtat,uel aliter pudori ſuo non parcit.6.32.* 83
*Ius commune an ſit potius iure ſingulari.7.10.* 99
*Ius patronatus quomodo conſtituatur.2.3.* 6
*Iuſtinianus pariendi tempus rectè non definiuit.6.33.* 84

L

*Laudimia an ex dote debeantur.5.4.in marg.* 45
*Læſis modicè cur ob dolum in re ipſa non ſubueniatur.2.21.* 18
*Legitima eſt pars ſucceßionis ab inteſtato.3.6.* 21
*Legitimæ portionis dos uicem obtinet.3.10.* 24
*Lex eſt domina rerum noſtrarum.7.9.* 98
*Leges pœnales ad ſimiles caſus trahuntur.6.31.* 81
*Lex Iulia.7.19.* 111
*Lex patria ut dos lucro mariti cedat, etiam dotem nondum exolutam continet.2.14.* 12
*Leno efficitur maritus,qui adulterium uxoris reticuit.6.28.* 78
*Libellus generalis in cauſa dotis recipitur.2.7.* 7
*Locatio uno nummo non fit.2.18.* 16

M

*Mancipi res,& nec mancipi.5.14.* 54
*Maßilienſium lex.2.19.* 17
*Mater non cogitur filias dotare.3.4.* 20
*Matrimonium filias patris poteſtate non liberat.5.9.* 49
*Maritus an ſit dominus uxoris. 5.8.* 48
*Marito ad inopiam uergente dos repeti poteſt.5.2.& 6.1.* 44.& 57
*Matrona.5.9.* 50
*Materfamiliâs. ibidem.*
*Modica interdum conſiderantur.2.20.* 17
*Mortua ſuperſtitibus liberis filia an dos ad patrem redeat. 6. 3.* 58

N

*Nubens inſcio patre an ſit dotanda.3.19.* 31
*Nuptiæ genus humanum immortale quodammodo efficiunt.7.18.* 111
*Nuptiarum commoda.1.2.* 2

O

*Onera matrimonij.1.9.* 4
*Onera matrimonij maritus ſuſtinet, mortua etiam ſuperſtitibus liberis coniuge.6.6.* 60
*Officium nonnunquàm eſt neceßitatis.3.14.* 27
*Officium in l.ult.de dot.promiſſ.aliter accipitur,quàm Alciat.putârit.* ibid.
*Oratio plura reſpiciens omnia debet æquè determinare.3.14.* 28
*Oſculorum uetus obſeruatio.6.37.* 86
*Oſculo pudicitia creditur delibari.6.36.* 85

*neat, an ſit efficax.1.6.* 3
*Pactum cõtra finem & præcipuam cauſam actus non ualet.1.7.* 4
*Pariendi tempus.6.33.* 84
*Parti adulterium acriter uindicabant.6.26.* 77
*Parapherna an mulier propter adulterium amittat.6.25.* 76
*Peculium ad miſtam uniuerſitatem pertinet.2.5.* 7
*Perſonali actione ſublata an hypothecaria duret.2.17.* 15
*Pignus in rebus proprijs non contrahitur.6.14.* 70
*Poëtæ mendaces.6.38.* 88
*Pollicitatione, nudiſq; pactionibus dos conſtituitur.4.1.* 34
*Pœna quã ſceleri lex irrogat, ad ſolam attentationẽ non pertinet.6.37.* 87
*Poſteriores in quæſtionibus beneficiorum nonnunquàm prioribus præferuntur.7.20.* 111
*Pretium quando ſuccedat loco rei.2.7.* 7
*Prior tempore eſt potior iure.7.6.* 93
*Priuilegia an lex xij.tabul.ſuſtulerit.7.1.* 90
*Priuilegium aliter accipitur in xij.tab.quàm in iure Cæſareo.7.3.* 91
*Priuilegiarius cõtra priuilegiarium ſua prærogatiua nõ utitur.7.7.* 95
*Priuilegia in præiudicium aliorum non conceduntur.7.8.* 97
*Priua quæ nos ſingula ueteres dicebant.7.1.* 90
*Priuilegia quæ perſonæ ſunt, an cum perſona extinguantur.7.13.* 105

Q

*Quarta legitimæ naturalibus liberis nõ debetur.3.9.* 23
*Qui in rem conſeruandam uel reficiendam credidit, quibuſcunque creditoribus præfertur.7.6.* 93
*Quæ poteſtatis ſunt neceßitatem non inducunt.3.10.* 24

R

*Remißione debiti dos conſtituitur.4.2.* 34
*Retentio ob malos mores.6.6.* 60
*Retentio dotis hodie prohibita.7.16.* 94
*Romani priſcis temporibus dotes exiguas dabant.2.19.* 27
*Romani cur dotes probârint.1.5.* 3
*Romuli lex.6.26.* 77

S

*Sarra maritum ſuum dominum appellabat.5.11.* 52
*Seruos dotales maritus libertate donare poteſt.5.1.* 42
*Sopitæ in matrimonijs cõtrahẽdis dotiũ rationẽ non habuerunt.2.19.* 17
*Solonis lex.1.4.& 2.19.* 3.& 17
*Stipulatio in dotis promißione intuitu mariti nõ intelligitur.4.2.* 34
*Sipulatio uini, tritici, aut animalis ſimpliciter concepta an ualeat.4.6.* 38
*Stuprum cõmittens an dotem amittat.6.30.* 80
*Suauia impudicorum ſunt affectuum.6.38.* 88

Traditio & uſucapiendi facultas multùm differunt. 5.7. 48
Tutelæ actio finita tutela datur. 2.15. 14

V

Velleianum S. C. in cauſa dotis mulieribus non opitulatur. 3.3. 19
Vendere efficaciter ſoli domini poſſunt. 5.2. 43
Verbum, intelligitur, fictionem denotat. 2.15. 13
Vidua mulier priſtinas prærogatiuas obtinet. 6.32. 82
Vino olim mulieribus interdictum. 6.37. 86
Vindicatio rerum dotalium marito nunquàm competit. 5.3. 44
Vindicare proprium eſt dominorum. 5.8. 49
Vindicari quo tempore dos poßit. 6.15. 70
Vniuerſitas triplex. 2.5. 6
Vniuerſitas non uindicatur. 2.7. 7
Vniuerſitas conſtitui an in una re poßit. 2.10. 8
Vniuerſitas an cum corporibus extinguatur. 2.8. 8
Vſucapio in rebus dotalibus contra mulierem non procedit. 2.15. 13
Vſurpare uxorem. 5.9. 51
Vtilitas publica ſingulorum commodis præfertur. 7.6. 94

FINIS.

# ANTONII GVIBERTI COSTANI TOLoſatis Iureconſulti, de Dotibus & earum iure commentarij.

*POMP. Lib. XV. ad Sabinum.*

DOTIVM cauſa ſemper & vbiq; præcipua eſt. Nam & publicè intereſt dotes mulieribus côſeruari: cùm dotatas eſſe fœminas, ad ſobolem procreandam, replendámque liberis ciuitatem, maximè ſit neceſſarium.

*Quò dilucidius vniuerſam dotium tractationem exequamur, ſeptem ſingulatim explicanda ſunt. Primò, cur dotes ſint comparatæ, & vnde earum origo manârit. Secundò, quot modis dos dicatur, & quid ſit in hoc tractatu. Tertiò, à quibus detur, & quibus dari debeat. Quartò, quomodo conſtituatur. Quintò, in cuius dominio ſit. Sextò, quemadmodum repetatur. Et poſtremò dotium priuilegia.*

SVMMARIVM.

1 *Origo nuptiarum.*
2 *Plato, Zeno, & Diogenes, uxores communes eſſe uoluerunt: quorum ſententia multis argumentis improbatur.*
3 *Dotium origo.*

4 *Solon & Licurgus fœminas indotatas nubere uoluerunt.*
5 *Cur dotes à Romanis probentur.*
6 *Dotes oneribus matrimonij ſeruire debent.*
7 *Pacta contra uim, & effectum actus, nullius ſunt momenti.*
8 *Expoſita l. ulti. D. de doli mal. & met. except.*
9 *Onera matrimonij quæ dicantur.*

## *CAP. I.*

PRIVSQVAM † iuregentium dominia diſtincta, & hominũ cœtus conſtituti fuiſſent, nemo legitimas viderat nuptias, nec certos quiſquam inſpexerat liberos, vt Cicer. in principio librorum de inuentione ſcripſit. Poſtquàm verò hominum genus in montibus ac ſyluis diſſipatum, prudentium conſilio ſe oppidis mœnibuſque ſepſit, apud multas quidem gentes communis vxorum vſus permanſit, quem & † Plato lib. v. de repub. vehemẽter probat, & Zeno, atq; Diogenes apud Laërtium. Sed aliæ quæ melius iam moratæ, & naturę præceptis informatæ erant, cõcubitus prohibuerũt vagos, & proprias vxores ſingulos habere voluerũt. Sic enim fore proſpiciebant, vt progreſsionibus familię conſeruarentur, vt certiores eſſent liberi, quos ex ſimilitudinibus & lineamentis veteres tantùm dignoſcebãt, vt impię in parentes contumelię, ac nefarij propinquorum cõgreſſus vitarentur, ac deniq; vt ad curam liberorum procliuiores parentes efficerentur, quos perpetuum coniugij fœdus arctiſsima vitę cõſuetudine iungeret. author Ariſtoteles lib. ij. Politic. † Et hinc origo Dotium manauit. l. j. D. ſolu. matrimo. quarum cauſa id-

Troglodytæ, vt Strabo libr. 16. Geographicorum ait, vxores communes habebãt. Idem Scythę, vt idem li. 7. refert. Garamantes verò vt Plinius c. 8. libr. 5. ſcripſit matrimoniorũ exortes paſsim cũ fœminis degebant. Sed & hylophagos, & Agathyrſos aliôſq; quã plurimos populos ĩmanitate procul dubio efferatos, cõmunes vxores habuiſſe ex Diod. Siculo. libr. 4. Biblioth. & Herodoto lib. 4. conſtat.

Margin numbers: 1 (line "PRIVSQVAM"), 2 (line "munis vxorum"), 3 (line "thor Ariſtoteles").

cauſa idcirco naturalis eſſe creditur.l. eas.D.de capi.diminu. Nec ſum neſcius quondam apud Gręcos, Indos, & Thraces, mulieres indotatas nupſiſſe: quippe quas viri magno inter ſe,vel à parentibus mercabantur, vt Ariſtoteles & alij non leues authores prodiderunt. Non item me

4 fugit † Lycurgum & Solonem legibus ſuis cauiſſe, vt virgines indotatę nuberent: ne propter inopiam aliquę relinquerentur innuptæ,& alię ob diuitias magis quàm ob ſpectatos mores, ab adoleſcentibus colerentur,quemadmodū Plutarchus in apophtheg.Laconic.& in vita Solonis,atq; Lycurgi ſcripſit. Etenim

5 † prudentiſſimis longéque ſapientiſsimis veteribus illis Romanis,qui in pace & otio bene moratam,conſtitutam,& ingenuis hominibus refertam rempubli.habere ſatagebant,multò vtilius magíſq; rationi conueniens viſum eſt dotes à mulieribus dari: quibus tanquàm inuitamentis,viri ad nuptias æqualium prouocarentur, & deinceps onera matrimoniorū ſuſtinerēt.l.ij.l.dotis fructus.& l. quãuis. D.de iure dot.l.ſi maritus. & l.ſi filia.D.famil. erciſcun.l. pro oneribus.C.de

6 iure dot.niſi enim † matrimonij oneribus ſeruiant, dotes nullę ſunt.l. ſi pater mulieris.D.de iure dot.

Græci vxores inter ſe emebãt vt Ariſto. c.6. lib.2.polit.ſcripſit. Indi autem ſicut Strabo li. 15. Geograph. refert, eas pariboum à parentibus mercabãtur. Thraces etiam vt Herod. libr. 1. ait, ære magno vxores à parentibus emebant.

*Pactum an ſit efficax, vt fructus dotis maritus percipiat, & vxor matrimonij onera ſuſtinere cogatur.*

Ex quo efficitur pactum vt fructus dotis mari-

Bald.in l. pactum. in ſ. C.

de collat. Alex. Aret. & Iaſ. in rub. D. ſol. ma.

tus lucretur, & vxor onera matrimonij ſuſtineat, nullas prorſus vires habere: ſicut † nec a- 7
lia, quę contra finem & præcipuā cauſam actus interponuntur. c. vlti. de condit. appoſ. l. vbi ita donatur. D. de mort. cauſ. donat. l. cum manu ſata. D. de contra. emptio. l. cum precario. D. de preca. Cui ſententię vehemēter congruit quod Vlpi. in l. iiij. de pactis dotal. not. Si fundum in doté dederit mulier, ita vt maritus fructus redderet, non eſſe ratum pactum: ex eo enim euidentiſsimè apparet pactum ſimiliter non valere, vt maritus fructus dotis pręcipuos habeat, & vxor matrimonij onera ſuſtinere cogatur: ſcilicet quia par relatiuorum doctrina eſt atque ratio. l. vlt. C. de indict. viduit. tollen. l. j. de cupreſſis ex luco Daphnes. lib. xj. C. l. vlt. D. de accept.
Nec † huic ſententiæ aduerſatur l. vlti. de do- 8
li mali & met. except. quoniam eò loci pacto cōprehenſum fuerat, vt donec dos perſolueretur, pater filiam eiúſque homines aleret: quę pactio fini dotium minimè repugnat. Riparius tamen atq; Imola pactum ne maritus vxorem alere cogatur, efficax eſſe crediderunt: quoniam † pręter- 9
alimoniam, alia quoq; ſunt onera matrimonij, vt ornamēta muliebria. l. veſtis. §. muliebria. D. de aur. & argen. legat. merces pręceptorum, qui liberos inſtituunt. l. qui filium. D. vbi pupill. educa. debe. & cętera id genus. l. ſi quis à liberis. §. non tantùm. D. de libe. agnoſcend. quorum cura, etiam in caſu illius l. vltim. ad maritum pertinet.

Riparius & Imola in rubr. D. ſolu. matri.

SVMNA-

## SVMMARIVM.

1 *Dotis uerbum multa ſignificat.*
2 *Dos eccleſijs datur.*
3 *Quomodo conſtituatur iuſpatronatus.*
4 *Dotis uera diffinitio.*
5 *Triplex in iure uniuerſitas.*
6 *Dos creſcit, & decreſcit.*
7 *Dos eſt quid uniuerſale.*
8 *Vniuerſitas quomodo uindicetur.*
9 *Vniuerſitas miſta ſine corporibus non conſiſtit.*
10 *Vniuerſitas an in una tantùm re conſtitui poßit.*
11 *An res dotales ſint dos.*
12 *Dos tantùm promiſſa, an ſit propriè dos.*
13 *Exploſa communis opinio.*
14 *Lex municipalis, ut præmortua uxore, dos lucro mariti cedat, etiam ad dotem nondum exolutam pertinet.*
15 *Soluto matrimonio dos amplius non dicitur.*
16 *Anaphora frequens eſt apud iuris authores.*
17 *An actio hypothecaria ſublata perſonali duret.*
18 *Dos exigua an rectè dos dicatur.*
19 *Lex patria, quæ filiam dotatam excludit, ad eam haud dubiè pertinet, quæ dotem permodicam habuit.*
20 *Modica interdum conſiderantur.*
21 *Ratio cur læſis ob dolum in re ipſa non ſubueniatur, niſi læſio dimidiam ueri pretij excedat.*

# CAP. II.

ET QVONIAM ſuperiori capite dotium cauſam atq; originem breuiter ac dilucidè expoſuimus: conſequens eſt vt varias huius verbi notationes obſeruemus. Sciendum † eſt igitur verbo dotis ſignificari quicquid nobis præcipuum, ſiue à natura, ſiue ab hominibus conceditur. Vnde Rachel cùm infœcũda eſſet, & Dei beneficio filium peperiſſet, Geneſ. xxx. cap. dicebat, Dotauit me Deus dote bona. Quòd ad res inanimes multi belliſsimè tranſtulerunt: vnde

(1 — margin beside "bi notationes")

*Dotis varias ſignificationes Guil. Benedi. memorat in verb. dotem. c. Rainutius. de teſtam. & Bald. Nouell. in princip. tract. de dote.*

Lib.12.c.28. apud Plinium vlmus vite dotata, & apud cõſultos dotes prædiorum dicũtur.l.amiſsi.§.fideiuſſores.D.de fideiuſſor.l.ij.& l.Seię.§.j.D.de fundo inſtru. Nec incõcinna † eſt illa Pontificũ lo- 2 cutio, qui largitiones in fundationem, vt dicitur, & conſtructionẽ ſacelli factas, dotem eccleſiæ plerũq; appellârunt.c. cùm ſicut.de conſec. eccleſ.vel altar.c.nemo.de conſecr.diſtin.j. Et enim priuſquàm alicuius ſacelli fundamẽta iaciantur, eiuſmodi dos tanquàm peculium aſsignari debet: vnde eccleſiæ ſumptus, necnon clericis ad eſum & veſtitum neceſſaria facilè ſuppeditari poſsint.§.j.vt determin.ſit num.cler.§.j.vt nullus fabr.orat.domos.in nouellis.cap.pię mẽtis.xvj.quæſti.vij. & iam citato c. cùm ſicut. Ita verò patronus efficietur, qui illam † donatio 3 nem eccleſiæ cõtulerit, habebitq; ius præſentandi idoneum clericum, ad capeſſendum vacãtis eccleſiæ munus.c. frigentius. & c. decernimus. xvj.quæſtio. vij. Sed propriè dos dicitur, vt ex M. Varrone conſtat, quod nuptiarũ cauſa datur. Eam igitur rectè diffiniemus, *Quod † marito ad ſuſtinenda onera matrimonij, à muliere, vel alio pro ea datur.* Quæ diffinitio proba eſt, & ſimilis ei quam Tubero apud Vlpia.de peculio prodidit in l.depoſiti.§.vlti.de pecul.D.

*An dos ſit quid vniuerſale.*

Et ſanè dos ſimilis eſt peculio: cùm enim tri-
Alcia.in rubri. D.ſolu.matri. plex ſit † vniuerſitas, nempe iuris, vt hæreditas. 5

l.hęredi-

l.hęreditas.D.de peti.hęredit.facti, vt populus, legio,grex.l.rerum.D.de vſucapi.l. proponebatur.D.de iudic.l. vindicatio.D.de rei vindic. & miſta,quæ partim iuris,& partim facti eſt: conſtat vti peculium, ita & dotem ad miſtam vniuerſitatem pertinere.l.peculium naſcitur.D. de pecul.l.ſi peculium ſeruo.D.de pecu.legat.l.j.§.
6 impenſę.D.de dote pręleg.Eam † enim impenſæ diminutiorem,l.quod dicitur.D. de impen. in rebus dota.fact.l.conueniri.D.de pact.dota. & fructus dirempto matrimonio auctiorē efficiunt.l.ſi marito.§.vlti.D. ſolu. matrimo. quod tantùm in vniuerſalibus contingit.l. item veniunt.§. fructus.D. de petitione hæreditatis.
7 Eſt † igitur dos, quid vniuerſale: atque ideo libellus generalis in cauſa dotis admittitur.l. vltim.C.de ſenten.quæ ſine certa quant.& pretium loco rei ſuccedit.l.res quę ex dotali.& l.ita conſtante.& l.ſine generalis.D. de iure doti. ſicut in vniuerſalibus obſeruatur.l.ſi rem & pretium. D.de petitio.hæredita.l.imperator.D.de legat.j. Sed excutiamus rationes & argumenta eorum, qui putant dotem in vniuerſitate non conſiſtere. Aiunt imprimis dotem vindicari.l. in rebus.C. de iure dotium. ac in vniuerſalibus non eſſe receptam vindicationem. l.vindicatio.D.de rei vindica.Sed hęc obiectio
8 leuis eſt mehercle momenti, cùm dotis † vindicatio non in vniuerſitate, ſed in ſingulis tantùm rebus recepta ſit. l. ſi peculium. in princip. D. de peculi. legat.l. vindicatio. D.de

Contrà tamen ſentit Accurſi. in l. fructus. §. ob donationes. &l. ſi marito. §. vlti.D.ſol.ma. Item Bald.in l. dotis fructus. D.de iur.do. Bar. Imol. Roma. Iaſ.& Rip. in rub. D. ſolu. matr. Campeſ. in j.par.quæſt. iiij.Soci. in ru. ſol.matr.& conſil.180. & 126. Corneus cōſi. 102.volu.2.

Bald. in l. vlti. C.de ſentē.quę ſine cert.quan. & in l.j.D. ſol. matri. Cuma. Angel.& Caſt. in rubr. D ſol. matri.

rei vindic. Aiunt deinceps ius vniuerſale cum corporibus non extingui.l.hęreditas. D. de petitio.hæredita. dotem tamen cum corporibus extingui.l.plerunque.D.de iure dot.atque ideo ad vniuerſitatem non pertinere.

Sed nec hęc tam firma eſt, & explorata ratio ad id quod volunt, confirmandum, quàm ipſi arbitrãtur. Namq; lemma de vniuerſitate, quę iuris dicitur, quęq; ſine vllis corporibus conſtat eſt proculdubiò accipiẽdum: aſſumptio autem de vniuerſitate miſta, quę † in ipſis rerũ corporibus conſiſtit. Quo caſu nequaquàm dubitandum eſt, deperditis corporibus ipſam quoque vniuerſitatem extingui.l.peculium naſcitur.D. de pecu. Illud porrò diuerſę ſcholę authores in hanc ſententiam afferunt, quòd maritus qui dotem nactus eſt, tanquàm vniuerſi iuris ſucceſſor conueniri non poteſt.l. mulier bona. D.de iur.dot.hoc autem nemini mirum videri debet in ſpecie illius reſponſi, quandoquidem mulier bona ſua omnia in dotẽ dederat, atq; ideo amplius in promiſsione non fuit, quàm quod ſupereſt deducto ære alieno.l.ſubſignatum.§.vlti. D.de verb.ſignifi. Quid dicemus ad leg.Neratius.D. de verb.ſigni.quę vult vniuerſitatem ex pluribus corporibus cõſtare: cùm tamen dos in vna tantùm re vtiliter cõſtituatur? † Equidem vniuerſitas in vna tantùm re conſiſtere poteſt: dummodò res illa augmentum & diminutionẽ recipiat: vt peculium, dos, & cętera id genus.l. depoſiti.§.vlti.& l.peculium.D. de pecul.l.quoties.D.de

ties.D.de iure dot.Cæterùm l.Neratius.de vniuerſitate facti loquitur,quę à miſta longè latéque differt. Poſtremò negotium faceſſere videtur, quod crebris iuris authorum ſermonibus vſurpatur,dotem dari,dotē tradi, & dotem reſtitui.l.ij.§.vlt.D.de priuileg.credi.l.etiam.C. de iure dot.l.dedit dotem.D.de collat.bon.l.licet.D.de iur.dot.nec aliter marito quęri,quàm traditione.l.de diuiſione. D.ſolut.matri. Ex eo enim perſpicuum eſt,dotem nec ius,nec vniuerſitatem eſſe.

*Tangere enim aut tangi,niſi corpus,nulla poteſt res.*

vt pręclarè Lucretius lib.j.dicebat: cui ſuffragatur l.ſeruus.§.incorporales.D.de adquir.rer.domi.l.j.D.de rerum diuiſi.§.primo.de rebus corporalib.& incorpo. Huic autem obiectioni ſic occurrendum eſt,vt Vlpia.ſecuti negemus corpora,quę traduntur,dotē eſſe.l.j.§.ſed quod dicimus.D.de dote pręleg. fateamur tamen dotē non ineleganter appellari,propterea quòd dotem ipſam referāt.l.quod dicitur. D. de impen. in reb.do.fact.ſicut locū in quo ius redditur,ius rectè nuncupamus: appellatione collata ab eo quod fit, in id vbi fit. l. penul. D. de iuſtiti. & iur.ergo quod dictum erat dotem dari,tradi,& reſtitui, ſic accipimus, vt datis vel reſtitutis corporibus,vniuerſitas ipſa trāſeat: veluti cùm ex cauſa fideicōmiſſi res hęreditarię reſtituuntur:tunc enim actiones,atque adeò ius vniuer-

ſum, tranſire in fideicommiſſarium, cum ipſis corporibus, conſtat.§.reſtituta.de fideicommiſſar.hæreditatib. l.quia poterat. & l.reſtituta.D. ad S.C.Trebell.

*Dos tantùm promiſſa an ſit dos.*

Videamus † an ante dationem vel traditionem dos propriè dicatur. Et communis ſcholæ authores dotem propriè dici cenſuerunt. Primùm quia à veteribus Conſultis, qui recti ſermonis obſeruantiſsimi fuerunt, hoc nomine ſępenumerò appellatur. l. Theopompus. D. de dote prȩlegat. l. ij.§.vltim. D.de priuileg.creditor.l. de diuiſione. D.ſolut.matrim. l.nuptura.l.ſi mulier ita.l.ſiue generalis. l.cùm poſt.§. patrona. D. de iure dotium. Deinde quia dos tantùm promiſſa in collationem venit.l.prima.D. de collation.dot.& in bonis noſtris eſſe creditur. l.cùm poſt.§. primo.D.de adminiſtrat.& pericul.tutor.Riparius tamen monumẽtis ſuis prodidit, communem ſententiam procedere nuptijs nondum ſecutis: rite autem contracto matrimonio, dotem tantùm promiſſam propriè dotem nuncupari. l. ſi mulier ita. & l.cùm poſt.iam citatis.quoniam tunc dos ſine matrimonio non eſt.l.ſi ſerua.§.vlti.D.de iure dot. Sed nos † vulgi opinionibus rapimur in errorem, nec vera cernimus. pellantur ergo hę aniles fabulę, & cum Vlpiano & Diuis Principibus

12

13

Iaſ. & Ripa.in rub. D.ſol.matrim. Camp.j. part. quæſti. 2. Angel. Peruſi. conſ.76.& 180. Ferron. titu.de dote.§.15.

cipibus generaliter ſtatuamus dotem non prius dici, quàm nuptię celebrentur, & rerum promiſſarum datio, vel traditio intercedat. leg. dotale. §. primo. D. de iure dotium. l. prima. C. de dote cauta & non numera. Etenim dos matrimonij oneribus ſeruire debet. l. ſi pater mulieris. D. de iure dotium. eſtque illius nomen à datione tractum. Quare ante contractas nuptias, & rei dationem, traditionémue, dos vix dici poterit. Hermogenianus in l. ſi ſponſa. D. de iure dotium. dotem à ſponſa datam exemplo dotis condici reſpondit, nimirum quia propriè dos non eſt: ſicque dotem accipimus in l. ij. §. vltim. D. de priuileg. creditor. huc accedit l. iiij. D. de fundo dotali. vbi Caius legem Iuliam, quę fundo dotali proſpexit, ne id liceret alienare, plenius accipit, vt ad ſponſam quoque pertineat: quanquam lex de dote promulgata hunc caſum non complecteretur. Ergo exploratum nobis & planè proſpectũ eſſe debet, dotem tantùm promiſſam, etiam ſecutis, vel etiam nondum ſecutis nuptijs, dotem propriè non appellari. Nec nobis ſcrupulum inijciant ſuprà obiectę leges, quoniam in illis intuitu futurarum nuptiarum, & eius temporis, quo dos exoluta fuerit, dos tantùm promiſſa per prolepſim, ſeu anticipationem dos dicitur: vel vt iuris authores ſępenumerò loquuntur καταχρηστικῶς. l. licet. D. de verbor. & rer. ſignificat. l. inter liberas. D. ad leg. Iuli. de adulter. Cùm autem is, qui actionem ad rem perſequendam habet, rem ipſam

habere intelligatur.l.qui actionē.D.de diuer.regu.iur.idcirco obtinuit,vt dos tātùm promiſſa, quanquàm propriè dos nō ſit,ita tamen cōferatur,vt fratres à pręſtatione illius liberentur.l.ij. C.de colla.& iam citata l.j.D.de coll.dot. Nec ſum † neſcius legem patriam, qua continetur, 14
vt cōſtante matrimonio vxore pręmortua, dos lucro mariti cedat, etiam dotem nondum exolutam continere.l.ex morte.C.de pact. cōuent. l.ſi donaturus.§.vlti.D.de condi.cau.dat.l. mulier.D.de condi.inſtit.l.Bebius.D.de pact.dota. Tunc enim cōſentaneum non eſt,vt mora fruſtratori proſit. l.in condemnatione §.vnicuiq;. D.de diuerſ.reg.iur.nec æquitatis ratio patitur, vt maritus,qui onera matrimonij ſuſtinuit,dotis lucro careat.l. dotis fructus. D. de iure dot. Sed etſi ea diu non ſuſtinuerit, idem tamen dicemus,ſcilicet quia repētinus caſus mortis, hoc lucrum marito auferre non debet.l. non tantùm. C.de legat.

Bart.conſil.133. Angelus Peru. conſil.180.Bal. in l.vlti. C. de dotis promiſſ. Ferronus in cōſuetu. Burdeg. tit.de dot.Bart. in l.iubemus.2. C.de ſacroſan. eccleſi.

Ripari.in l. ſi vnquā. nu. 97. C.de reuocan. donat.& Peru. in d.conſi. 180.

*An ſoluto matrimonio dos amplis dicatur.*

Sequens queſtio eſt,an † dirempto matrimo 15
nio dos amplius dicatur.Et ego aduerſus vulgarem interpretum ſententiam, putarim dotem amplius propriè non dici. dos enim ſine matrimonio non eſt.l.iij. D. de iure dot. l.vlti.C.de donat.ante nupt.§.penul.de nupt.& Vlpi.in l.j. D.de vſucap.pro dote.eleganter reſpondit conſtante matrimonio pro dote vſucapionem inter eos lo-

Decius conſil. 324.volu.2. Ripa.in rubri. D. ſolu. matrimo. nume 70.

ter eos locũ habere, inter quos eſt matrimoniũ cõtractũ. Cęterùm ſi ceſſet matrimoniũ, ceſſare vſucapionem: quia dos nulla ſit. Ideo prudenter Papinianus ſcripſit in l. etiam. D. de fundo dot. etiam dirempto matrimonio dotem intelligi: nimirum vt ſignificaret dotem quę ſemel functa eſt, amplius dotem non eſſe. Id enim verbum, intelligitur, in eo reſponſo denotat, ſicut & in alijs iuris partibus, aliquid reipſa non eſſe. l. quoniam. D. de his qui notantur infamia. l. ſi tibi homo .§. cùm fundus. D. de legat. & fideicommiſ. j. capitul. ex ſtudijs. de pręſumptionib. Proinde quamuis fundus dotalis conſtante matrimonio, aduerſus mulierem, vſucapi non poſsit. l. ſi fundum. D. de fundo dotal. eo tamen dirempto eiuſdem generis vſucapionem proculdubiò recipiet. l. in rebus.§. omnis. C. de iure dotium. Quid plura? Vlpianus in illis fragmentis quæ extant, apertius hanc ſententiam confirmat, quàm vt quiſquam inficiari poſsit, Dos, inquit, quę ſemel functa eſt, amplius fungi non poteſt, niſi matrimonium ſit: id eſt, niſi redintegretur, vel mulier dote nominatim conſtituta, in manum alterius conueniat. l. dotem. in priori ſic incipiente. D. de iure dotium. l. ſi mulier diuerterit. D. ſoluto matrimo. Sed occurritur nobis, etiã à doctiſsimis hominibus, quorum rationes, quia multis ancipitẽ curam cogitandi adferre poſſent, libitum eſt ſingulatim in præſentia refellere. Aiunt imprimis, ſo-

Bart. Alex. Caſtren. & Iaſ. in rubric. D. ſolu. matri. Soc. ibidẽ. & conſi. 126.

luto matrimonio ad dotis repetitionem de dote iudicium dari. l.ſi marito. & l. ſi pater ignorans.D.ſolut.matrimo. Inquiunt prætereà dotem ſoluto matrimonio dici in inſcriptione huius tractatus.Quod vtique ratioñ habet:nam donec mulier iterũ ſe nuptijs collocet in eodẽ matrimonio permanere intelligitur.l.vlt.C.de bonis mat.ergo fatendum erit ſoluto matrimonio dotem propriè dici. Sed & ſi vtranque propoſitionem admittamus, ideo tamen recipienda cõcluſio non eſt.Quod enim priore loco interpretes ſumpſerunt, dirẽpto matrimonio de dote iudiciũ dari,cõcedim⁹, idq; libẽter.Quod autẽ concluſione efficiunt, dotem propriè ſoluto matrimonio dici,omnino falſum eſſe arbitramur. nam actio tutelæ finita demùm tutela, & pro ſocio dirẽpta ſocietate datur. l.iiij.D.de tut.& rati.diſtr. & vtili curat.cauſa actio.l.tandiu.D.pro ſoc. Quod autem deinceps inquiũt dotem ſoluto matrimonio dici in inſcriptione huius tractatus,&permultis iuris Cęſarei locis, ſic accipiendum eſſe arbitramur, vt ἀναφορικῶς, non † etiam propriè dos ſoluto matrimonio dicatur: ſicut inſula quę olim fuit, intuitu anteacti temporis inſula nuncupatur. l.inſula. D. de adquiren.rer. domin. & patrimonium illius domini adhuc nomen obtinet, qui iam è vita emigrauit.c.non liceat.in ij.xij.quęſt.ij. Æquè nepotes ex conſuetudine cognati appellantur, etiam eorum poſt quorum mortem concepti ſunt, non propriè, ſed per abuſionẽ,vel potius 16

Accurſ. in l.ex placito. C. de rer.permuta.

ἀναφορικῶς. l.item prętor. D.de ſuis & legit.hęred. hęc autem relatio in cauſa dotis fit in gratiam mulieris,vt dotem ipſam repetat,& illius incrementa nanciſcatur.l.ſi marito.§.vlt. D.ſol.matrimo. Quocirca durare diremptum matrimonium legis fictione intelligitur, vt mulier forũ & alia defuncti mariti priuilegia obtineat: ſicut hi,qui pro repub.ceciderunt,in perpetuum per gloriam viuere intelliguntur.§.filij. de excuſat. tutor.in inſtit. Illud poſtremò dubitationẽ mouet, quòd actio hypothecaria, quæ initio ſine principali non cõſiſtit. l.grege.§.ſi ſub cõditione.D.de pignor.ſublata deinceps perſonali,durat.l.ij.C.de luit.pignor. Æquè igitur dos,quę initio ſine matrimonio nulla eſt, ſemel conſtituta, etiam poſt diuortium durabit,atque perſiſtet. Sed hęc mollis, & eneruata ratio in ſuos
17 authores poteſt retorqueri.Etenim † iure ciuili ſępè cõſtitutum,compertum eſt actione perſonali ſublata,hypothecariam quoque tolli.l.ſi deferente.& l.ſoluitur.§.vlti. D.quib.mod.pig. vel hypothe.ſolui. quod vtique humanius eſt, magíſque æquitatis ratione ſubnixum. Igitur dicere cõſequens erit dirempto ſemel matrimonio dotẽ amplius nõ eſſe.Nec diſsidet l.ij. C.de luit.pig.nã eò loci pręſcriptiõe actio perſonalis omninò ſublata non fuit, quemadmodum ex nota. Accurſij conſtat in l. cùm notiſsimi.C.de præſcriptio.xxx. vel xl. annorum.itaq; mirum non eſt ſi actio hypothecaria duret. Rectè igitur dotem diffinimus,quod ad ſuſtinenda ma-

trimonij onera datur, cùm neque ante contractum, neque poſt diſtractum matrimonium, dos propriè dicatur.

*An dos modica ſit dos.*

Illud poſtremò enucleandũ eſt, an † dos modica ſit dos. Et crebrius obtinuit nõ eſſe: dos enim conſtitui debet pro modo facultatum, & dignitate natalium viri atq; vxoris. l. quæro. & l. cùm poſt. §. gener. D. de iure dot. l. ſi filiæ. D. de legat. iij. nec ſolent exigua conſiderari. l. omninò. D. de impẽ. in reb. do. fact. l. ſcio. D. de in integ. reſtitu. vnde ſi quis vno nummo conduxerit, ex ſententia Vlpia. conductio nulla eſt. l. ſi quis cõduxerit. D. locati. Igitur rei exiguæ in dotem datio, dotis nomen, atque adeò vim & poteſtatem nõ habebit, præſertim cùm ad ſuppeditandos matrimonij ſumptus, dos apta eſſe debeat. l. ſi pater mulieris. D. de iure dot. Ego tamẽ contrariam ſententiam magis amplector, ac puto dotem exiguam in iure ciuili dotis vim & poteſtatem, nedum nomen habere. l. Neratius. §. penulti. D. de relig. & ſumpti. funer. ex quo exiſtit & illud, filiam † à patre dotatã, quæ lege municipali à ſucceſsione patris ſubmouetur, hoc etiamnum caſu excludi: quanquam poſsit repletionem debitę portionis exigere. l. omnimodò. C. de inoffic. teſtam. Eſt enim dos quid vniuerſale, incrementum & diminutionem recipiens. l. quod dicitur. D. de impen. in reb. dotal. fact. l.

18

19

Iaſ. in rubr. D. ſolu. matr. & in l. ſciendum. D. qui ſatiſd. cog. Mar. Soc. conſil. 246.

Bal. in c. ſi pro ponẽte. de reſ. Accur in l. imperialis. in ver. dotalibus. C. de nupt. Clauaſius in ver. dos. nume. 3.

Decius conſil. 26. volu. 1. Corneus conſ. 100. volu. 3. & conſ. 107. volu. 2.

fact.l.etiã.C.de iur.dot.ac prorſus à pretio con ductionis alienũ. Ecce in matrimonijs mutuã voluntatem & viri,atq; vxoris propenſum animum,magis quàm dotis magnitudinem conſideramus.§.illud.in nouell.quib.mod. nat.effi. legiti.& l.vlti.C. de repudijs. in locatione verò rei cum pretio æqualitatem,ac certam proportionem,quæ in cęteris quoq; contractibus neceſſariò exigitur,vt Ariſtoteles lib.v. ethic. docet.Ideo Solon tres tantùm veſtes, & quædam parui empta vaſa nuptam ſecum importare voluit:quòd viri vxorisq; conſortium,non pretio aut mercede, ſed liberorum charitate, gratia, beniuolentiaq; cõiungi oporteat:vt Plutarchus in Solone ſcribit.Sopitæ etiam,Diodoro Siculo authore lib.Biblioth.xvij. in matrimonijs contrahendis neque dotis,neque magni apparatus ſed formæ duntaxat & proceritatis rationem habebãt.Sed & apud Romanos dos priſcis temporibus æs graue tantùm fuit, vt Alexand. ab Alexand.libr. Genial.dier.iv.cap.viij.prodidit. ApudMaſsiliẽſes,vt Strab. lib.iiij.Geograp.ait, dotes ampliſsimę centũ & decem aureos nunquàm prętergrediebantur: ex quibus quinq; in veſtes,& quinq; in mũdum muliebrem erogabant.Sed qualiſcũq; dos ſit,pro parte onera matrimonij ſuſtinebit.l.Neratius.§.penul.D.de religioſ.& ſumptib.funer. Nec ambigendum eſt,
20 quin † modica cõſiderentur,dummodò in propoſita quęſtione aliquis rerum vel perſonarum fauor eluceat.l.ſi vſusfructus.D.de iure do. l.in

Iaſ.fusè in l.ſciẽdum.D. qui ſatiſda.cogan. & in authen. qui rem. C. de ſacroſan.eccle.

modicis.D.de contra.empt.§.j.de vi bono r.raptor. §.gallinarum. ( vbi Accurſ.etiam pro ouo actionem dari obſeruauit. ) ſub titul.de rer.diuiſi.& c.ſi proponente.de reſcript. Á qua ſententia Calliſtratus non diſcrepat in l.ſcio.D.de in integ.reſtit. Nam ita demùm ob minimam rem vel ſummam decepto ſubueniri noluit,ſi maiori rei vel ſummę,vt puta contractui,pręiudicium adferatur. Quod etiam in ſimili ſpecie diui Principes reſcripſerunt, in l. quoniam.in prioribus.C.de inoffic.teſtam. Vnde fit,vt † læ- 21
ſis ob dolum in re ipſa, non aliter ſubueniatur, niſi lęſio dimidiam veri pretij excedat.l.ij.C.de reſcinden. vendit. Ex quibus perſpicuum eſt dotem permodicam noſtra diffinitione contineri: ſcilicet, quia dos quantumuis exigua pro parte oneribus matrimonij deſeruit. Ac de diffinitione quidem ſatis in pręſentia dictum videtur. Nunc deinceps perſonas quę dotem conſtituunt, & eas quibus conſtituitur, diligenter conſideremus.

## SVMMARIVM.

1 *Aduentitia dos quænam ſit.*
2 *Dotis conſtitutio duplici fauore nititur.*
3 *Mulieres in cauſa S.C.auxilio non adiuuantur.*
4 *Mater filias dotare non compellitur,exceptis duobus caſibus.*
5 *Patre egeno mater liberos alere cogitur.*
6 *Bona hæreticorum an liberis relinqui debeant.*
7 *Pater cogitur filias dotare.*
8 *Dote ſemel deperdita,an pater filiam iterum dotare debeat.*
9 *Filiæ naturali tantùm,an dos á patre debeatur.*
10 *Dos uicem legitimæ obtinet.*
11 *Expoſitũ c.cùm haberet.de eo qui dux.in matrim.quam pol.per adul.*

Filiam

12 *Filiam, quæ impudicè uitam agit, pater dotare non compellitur.*
13 *Quid in filia locuplete?*
14 *Officium paternum, quod in dotanda filia conſiſtit, magis neceßitatis, quàm uoluntatis eſt. contra Alciat.*
15 *Filiæ locupleti triens legitimus debetur.*
16 *Dos & alimenta in multis differunt.*
17 *Declaratus* §. *cùm proponeretur. l. mulier. D. ad S.C. Trebell.*
18 *Heretica filia an dotari debeat?*
19 *Quid de ea quæ inſcio patre nupſit.*
20 *Puellæ ſibi maritum deligere non debent.*
21 *An dotanda ſit filia, quæ erga patrem ingrata extitit.*
22 *In fraudem creditorum an filia poßit dotari.*
23 *Auus paternus dotem interdum dare compellitur.*

## *CAP. III.*

DOS VEL vltrò datur, vel ex neceſsitate. Vltrò datur dos aduẽ-
1 titia, id eſt † ea, quæ à quouis alio proficiſcitur, quàm à patre. l. profectitia. D. de iu. do. l. ſi cùm dotem. & l. Caius. D. ſolu. matr. Eſt enim in arbitrio cuiuſque ſitum de ſuo largiri, & dotes puellis dare. l. vnic. §. accedit. C. de rei vxor. act. l. promittendo. D. de iur. do. l. in re mandata. C. mand. l. nemo exterus. C.
2 de iudæ. idque † duplici fauore fultũ eſt, publico nimirum, & piȩ cauſȩ. l. j. D. ſolu. matri. l. hoc modo. de condi. & demonſt. l. cum ijs. §. ſi in ea.
3 D. de condict. indeb. Vnde fit † vt S.C. Velleianum in cauſa dotis mulieribus non opituletur. l. ſi dotare. & l. vltim. C. ad Senatuſ. Velleia. Sed hoc ita, cùm pro dote danda fideiubent: Nam pro conſeruanda, vel reſtituenda dote, exceptis quibuſdam caſibus dari fideiuſſor regulariter non poteſt. l. j. & ſequent. C. ne fideiuſſo. dotium dentur.

Cauſa dotis pia eſt adeo procedi in ea ſummariè & de plano debet, vt Rom. ait in auth. ſed cùm teſtator. C. ad leg. Falc. & Stepha. Bert. conſ. 94. vol. 2. Nouel. in 6. parte, priuile. 12. & 21. & parte 12. quæſt. 13.

Nouell. part. 6. priuil. 12. Cam pe. par. 3. queſt. 168.

Planè mater, quamuis legitimam filiabus debeat.§.aliud.in nouell.vt cùm de appel.cogno. authen.non licet.C.de liber.prçte.vel exhęred. tamen ad † cõſtitutionem dotis aduẽtitię legis 4
neceſsitate non adſtringitur.l.neq; mater.C.de iure dotium. niſi fortè locuples eſſet, & pater valdè egenus. Si enim frater vtrinque coniunctus ſororem, quæ aliter nubere non poteſt, dotare compellitur. l. cùm plures.§. vltim. D. de adminiſtratio.tutor.profectò ambigendum non eſt, quin eiuſdem officij neceſsitas matri quoque incumbat. Pręſertim † cùm ea patre 5
egeno liberos alere cogatur.l. ſi quis à liberis.§. idem.D.de libe.agnoſc.§.illud quoq;.in nouel. vt liceat mat. & auiæ. quod vtiq; conſtitutioni dotis proximum eſt.l.cognouimus.C.de hęret. Porrò mater hęretica, vt Accur.&eius ſectatoribus placuit, filiã orthodoxam dotare cõpellitur. l.cognouimus.iam citata.Nec diſsidet ꝙ † bo- 6
na hęreticorũ fiſco cõmittantur.l. manichæos. & auth.Gazaros.C. de hęre.& manich.id enim tum obtinet ſecundum interpretes, cùm filij æquè hęretici ſunt, ac eiuſdẽ ſceleris conſcij: aliter vniuerſę parentis facultates, vel pars ſaltem illarũ, liberis à vera pietate & religione non abhorrentibus, meritò cõſeruatur.l. cognouimus. & auth.idem eſt.C.de hęreti.l.vnic. D.de port. quę lib.dam.defer.l.quiſquis.§. ad filias.C.ad l. Iul.maieſt.Sed explodenda eſt hęc futilis ac cõmentitia ſententia, & cum vtriuſq; iuris authoribus ſtatuendum, filios hęreticorũ ſiue ijſdem

oneribus

Accur.in l. vlt. C.de dot. promiſſ.Bald. Nouel.6 part. priuileg.3.

Bart.Bald.Alb. & Iaſ.in authẽ. res quę. C.cõmu.de legat. Bal.etiam in l. neq; mater. C. de iur.do. Rip. in l.j.nu.79.D. ſolu.matr.Soc. conſi.215.

Bald. nouel. in 6.part. priuile. 16. Campeſius j.part.quęſt.23. Aufre.q. Capellæ Toloſ. 287. vbi alios cumulatè refert.

Accurſi.in d.l. neq; mater. & l.vlti. C.de do. promiſſ. Iaſ.in authẽ.res quę. C.cõmu.de le. gloſſ.23.q. 7.in ſumma.

oneribus delibuti ſint, ſiue veram pietatem & religionem ſequantur, ſucceſsionis & rerum paternarum expertes eſſe. Quod generaliter recipiendũ eſt, vt etiam in dote trientéq; naturaliter debito procedat. Ecce triẽs naturaliter debitus eſt pars ſucceſsionis ab inteſtato. l. parẽtibus. C. de inoffic. teſt. l. illud. C. de coll. l. Papinianus. §. ſi quis mortis. D. de inoff. teſt. Sed authẽ. Gazaros. ſub tit. de hęret. C. filios hęreticorũ à ſucceſſione parentũ excludit: igitur & à triente naturaliter debito. ſi ab illo triente, igitur & à dote, quę vicem legitimę portionis obtinet. l. quoniã nouella. C. de inoff. teſt. Quocirca decretalibus Pontificũ epiſtolis filij hęreticorũ, etiã ſi hęretici non ſint, omninò bonis paternis priuãtur. c. vergentis. ſub tit. de hęret. Et quamuis acerbum ſit liberos ob parentum delicta plecti. vt fusè Plutharchus oſtendit in libr. de ſera numinis vindic. & probat l. crimen. D. de pœnis. & totus tracta. C. ne filius pro patr. tamen in crimine lęſę maieſtatis & hęreſeos, quod in Deum optim. maximum, & illius ſacroſanctã eccleſiam committitur quodq́ue grauiſsimum eſt maleficiorum, quia paterni, id eſt, hęreditarij criminis exempla metuũtur, meritò liberi pœnas alieni ſceleris luunt, & rebus paternis excluduntur. l. quiſquis. §. j. C. ad leg. Iul. maieſt. l. cognouimus. C. de hęretic. & c. vergentis. iam citato. Euripides in Amęne.

Corneus conſ. 107. volu. 2.

Bart. conſi. 118. Ioan. Igneus in l. ſi pluribus. D. de S.C. Syllan. Cæli. Rod. libr. 4. capi. 14. Fernand. in 2. præfa. l. in quartam. And. ab Exea in c. 2. de cõſtitu.

*Ὦ παῖ Κρέοντος, ὡς ἀληθὲς ἦν ἄρα,*
*Ἐσθλῶν ἀπ᾽ ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεσθαι τέκνα*
*Κακῶν δ᾽ ὅμοια τῇ φύσει τῇ τοῦ πατρός.*

*O puer Creontis quàm verum eſt illud dictum,*
*Ex bonis viris liberos gigni bonos:*
*Ex malis verò patris naturæ ſimiles.*

Idem in dict.

φεῦ φεῦ παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει,
Οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός

*Heu heu vetus prouerbium quàm pulchrè ſe habet,*
*Non poſſe gigni bonum filium ex malo patre.*

Idem in antigone.

Τὸ μωρὸν αὐτὸ τοῦ πατρὸς νόσημ᾽ ἔνι
φιλεῖ γὰρ οὕτως ἐκ κακῶν εἶναι κακοὺς

*Stultitia ſucceſſorius morbus à patre eſt.*
*Sic enim ſolent mali procreare malos.*

Homerus lib.ij.Iliados.

Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται,
Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους.

*Pauci certè filij ſimiles patri ſunt:*
*Plures nequiores, pauci autem patre meliores.*

Neque tamen quod in crimine maieſtatis Arcad. & Honor. cōſtituerunt in l. quiſquis.§.ad filias.C.ad leg.Iul. maieſt. ad cauſam hęreſeos porrigēdum eſt. nam in crimine maieſtatis obtinuit, vt filię reorum tanti ſceleris falcidiam ex bonis maternis percipiant: quòd in illis minus inſidię & factiones metuantur, at verò in crimine hęreſeos peręquè maſculi & fœminę à bonis & ſucceſsione parentum omninò ſubmouētur: quòd peręquè in maſculis & fœminis eadem vitia reformidentur: tum verò quia grauius eſt diuinam quàm temporalem, vt aiunt, offendere maieſtatem. authen. Gazaros. C. de hereti. Et hęc hactenus de perſonis, quę vltrò dotem conſtituunt.

ſtituūt. Nunc tranſgrediamur ad eas perſonas, quæ ad dotis conſtitutionem, legis neceſsitate
7 adſtringūtur. Pater † imprimis filias in matrimonium collocare, & illis dotem conſtituere, per proconſules, & præſides prouinciarum compellitur. l. qui liberos. D. de ritu nuptia. cui ſuffragatur l. pro mittendo. D. de iure dot. Eſt enim paternum officiū dotē, vel propter nuptias donationem pro ſua dare progenie. l. vlti. C. de dot.
8 prom. & nud. pol. quod † etiam eo caſu probādum eſt, quo filia deperditis rebus dotalibus, iterum ſe nuptijs collocaret. auth. ſed quāuis. C. de rei vxo. act. & in nouel. vnde depromitur. & authē. quod locū. C. de colla. Intereſt etenim & parentum, & reipublicæ filias iterum dote conſtituta nuptū elocari, ne cum maximo generis & familię probro, turpē vitā eligere cogantur. Sed quia permultis caſibus pater filias nuptui collocare, & illis dotem conſtituere per prępſides, vel alios magiſtratus non cōpellitur, illos caſus ſingulatim enarrare operepretium fore ſuſpicor.

Bald. Nouel in 6 part. priuile. 15. Ange. Peru. conſi. 207.

Bar. in l. ſi cūm dotē §. ſi poſt. D. ſolu. matri. Bald. & Roma. in authē. quod locū. C. de col. Cāpeſ. in j. par. tract. de dot. q. 15. Ange. & Iaſ. in §. fuerat. de acti. Curt. iuni. in authen. præterea. C. vnde vir & vxor. Benedict. in verb. dotem. in c. Rainutius. de teſta.

*An dos filiæ naturali tantùm debeatur.*

9 Primus eſt in filia naturali tantùm, † quam pater ſiue inops, ſiue locuples ſit, dotare nunquā cogitur. l. vxorem. §. pater naturalis. D. de legat. tertio. ſicut nec aliquid ab inteſtato debet. Ea eſt enim ſucceſsionis ab inteſtato expers. l. humanitatis. C. de natu. liber. exceptis duabus vncijs, quas illi nouella conſtitutio, cùm legitima ſoboles deeſt, humanitate ſuggerēte conceſsit.

Ang. Peru. conſil. 207.

authent.licet.C.de natur.libe. Quòd ſi ei triens legitimus, quę pars eſt ſucceſsionis ab inteſtato non debetur, igitur nec dos. quia ſecundum diuorum Principum conſtitutionem, vicem † le- 10
gitimę hodie dos obtinet.l.quoniam.C.de inoffic.teſtam. Porrò in cauſa teſtati idem iuris eſt: rectè enim conſtitutum eſt in l. matre. C.de natural.lib. ſuperſtitibus legitimis liberis vnciam duntaxat naturalibus poſſe relinqui: & in l.humanitatis.eodem ſub titulo. nulla legitima ſobole vel matre ſubſiſtente, dotis vſque ad ſex vncias naturalibus liberis conſtituendæ, patribus dari poteſtatem. Sed quę poteſtatis ſunt, neceſsitatem non inducunt.l.ſępè.D.de offic.pręſid.l.non quicquid.D.de iudic. Igitur filias naturales tantùm, etiam ſi inopia laborent, pater dotare cogi non poterit. Nec nos moueant, quę crebrius noſtros in contrariam opinionem traxerunt. Primùm † cap.cùm haberet.de eo qui 11
dux.in matrimo.quam poll. per adult. vbi filijs etiam ſpurijs neceſſaria miniſtranda ſunt, quorum appellatione dos proculdubiò continetur: id enim dici poteſt contra iuris ciuilis regulas pietatis intuitu à Roman.Pontificib. ſancitum. verius tamen eſt ea verba de alimentis duntaxat intelligi, quę etiam nouella Iuſtiniani conſtitut.quibus modis natural.efficiant. ſui. §. ſi verò filios.& §. vlti.naturalibus liberis indulſit. Nec verò rectè de alimentis promulgatam conſtitutionem, noſtri ad cauſam dotis porrexerũt: ſiquidem ea imperiale reſcriptum ſecernit.in l.

cognoui-

Bart.in l. Titio cẽtum. §. Titio genero. D. de cond.&demon. Bal.in l. non ſi ne. C. de bon. quę lib. Steph. Ber. cõſ.45.vol. 3. Mar.soc.cõſil.25.

Bart. in l. Mæ-nius. §. duobus D.de leg.ij. & in l. vl. §. ſi à ſocero. D. quę in frau.cred. Bal. in l.neq; mater. C.de iure dot. Campe.j. part. quæſt.7. Rom. in l. j. D.ſol. matrimo. & ibidẽ Ripa.num.66. Panorm.conſi. 115.vo.2.

cognouimus. C. de hęretic. & diſtingui etiam o portere ex eo manifeſtum eſt, quòd liberti alimoniam liberis patroni debeant. l. ſi quis à libe ris. §. ſolent. D. de liber. agnoſc. quos tamen dotare nunquàm compelluntur. Quocirca non aduerſatur exemplum emācipatorum, quibus omninò dos, & propter nuptias donatio à patre danda eſt. l. vltim. C. de dot. promiſſ. nam & ſi in ſacris paternis non ſint, ſicut nec naturales, veſtigia tamen priſtinę poteſtatis efficiunt, vt pater eis dotem dare compellatur. Alter ca-
12 ſus eſt in filiabus † quę turpiter & inhoneſtè viuunt. l. ſi filiam. C. de inoffic. teſtam. §. cauſas. finem verſus. in nouel. vt cùm de appel. cognoſc. Si tamen parens, vſque ad xxv. annum, nuptias filiarum diſtulerit, magis eſt vt illis dotem conſtituere cogatur. authent. ſed ſi poſt. C. de inoff. teſtam. & iam citato §. cauſas.

### *An pater filiam locupletem dotare debeat.*

13 Tertius caſus eſt in filia † locuplete, quam pater ex ſententia Bart. Alciat. & ſequacium dotare non compellitur: tunc enim ratio ceſſat, necnon æquitas propter quam pater ad dotis conſtitutionem officio iudicis adſtringitur: ergo & officium iudicis, & legum diſpoſitio ceſſabit. l. planè. D. famil. erciſc. l. adigere. §. quanuis. D. de iure patron. c. cùm ceſſante. de appell. Et quidem pater alimēta præſtare non cogitur,

Bar. in l. mulier §. cùm proponeretur. D. ad ſenat. Trebel. Alcia. lib. 8. parer. cap. 3. Connan. lib. 8. cap. 8.

quoties filia eſt locuples. l. ſi quis à liberis.§.ſed ſi filius.D. de liber.agnoſc. Quare idem decernendum in dotis conſtitutione erit, quæ pręſtationi alimentorum comparatur.Eò autem probabilior hæc ſententia videtur,quòd dotis conſtitutio contra iuris communis regulas recepta ſit,quibus continetur nullum ius liberos in rebus paternis habere, quandiu pater viuit.l.j.§.ſi impuberi.D.de collatio. bonor. authenti.ſi qua mulier.C. de ſacroſanct. eccleſ.l.lex Cornelia. D.de vulgar.& pupil.ſubſti. l.poſt emancipationem.§.j.D.de libera.lega. Namque ex eo perſpicuum eſt,leges quæ dotem filiabus dari pręcipiunt, vt minimùm ius commune lędãt,ſecundum c.cùm dilectus.de conſuet.l.ſi ſerui veſtri. C.de noxalib.action.& l.ſi quando.C.de inoffi. teſtamẽ.ita accipi oportere, ſi aliter filię dotem habere non poſsint. Quod enim Iuſtinianus ſcripſit in l.vltim.C. de dot.promiſſ. paternum eſſe officiũ dotare filiam,perſpicuè indicat magis voluntatis, quàm neceſsitatis eo caſu dotis conſtitutionem eſſe. l. in commodato.§.ſicut. D.commod.alioquin fruſtrà in dubium eo loco vocaretur, an pater filiam locupletẽ de ſuo dotaſſet,ſiquidem ad id faciendum obſtrictus legis neceſsitate eſſet. Nouiſsimè hęc ſententia corroboratur ex l.mulier.§.cùm proponeretur. D. ad Senatuſconſult. Trebellian. cùm enim creditor hęres inſtitutus, fructus rerum fideicommiſſo obnoxiarum in creditum ſuum non reputet.l.ſi debitor. D. ad legem Falcidiam.& tamen

Bart.& Iaſ. in authẽ.res quæ. C.cõm.de leg. Bald.in l.vl. C. de dot.pro. Marian.Soc.cõſ.25

Ange.in §.item ſi quis in fraudem.de act. Panorm.in c.ij.de delict. puer.Stepha.Bert. conſ. 95. vol. 2.

tamen locuples filia, in eo reſponſo, fructibus dotem acceptam ferat: dicendum eſt filię locupleti dotem à patre non deberi. Ex quibus apparet probabilem eſſe Bart. & poſt eum Alciat. ſententiam exiſtimantis obſtrictum non eſſe patrem filiam aduentitio peculio diuitem dotare. Sed vereor nenon probabilius ſit contrariũ, magíſq; æquitatis pręſidio ſubnixum. Etenim nulla iuris ratio, aut ęquitatis benignitas patitur, vt ea dulciore interpretatione in perniciem & detrimentum filiarum trahamus, quę mater, vel alij in gratiam earum reliquerunt. l. ſi Rufinus. C. de teſtamen. milit. l. nulla. D. de legib. l. quod fauore. C. de legib. Non enim poteſt eadẽ bonorum obuentio contrarios producere effectus: lucrũ ſcilicet quod in rebus relictis, & obuenientibus cernitur, & amiſsionem profectitię dotis. l. legata inutiliter. D. de legat. j. & de adimend. legat. igitur ſi pater dotem filię locupleti dederit, de ſuis bonis, non etiam filię, dotem largitus videbitur: cùm propter aduentitium peculium filię, à dotis pręſtatione non ſit liberatus. l. vltima. C. de dot. promiſſ. l. profectitia. §. vltim. D. de iure dot. Et ſanè paternum

14 officium † hoc eſt quod cùm lex nominatim iniunxerit, magis neceſsitatis quàm voluntatis erit. l. dedit dotem. D. de collatio. bonorum. l. qui liberos. D. de ritu nuptiarum. ſicut & officium iudicis. in l. quidam. D. ſi certum petat. & l. quęſitum. D. de teſtib. ac deniq; quicquid facere debemus ex pręſcripto legis, vel ſuperioris.

Bal. in l. vlti. C. de dot. promiſ. Aufre. in deciſ. capellæ Toloſ. 289. Steph. Ber. conſ. 119. vol. 3.

Rebuff. in cõment. ad Reg. conſtituti. ſub tit. de ſenten. proui.

Hæc dictio pręciſa eſt, vt dicitur, continetq́; neceſsitatẽ. c. vlt. & c. ſi à ſubdelegato. de offic delegat. in 6. Camp. art d. 4. q. 15. Bert. cõ. 389. volu. 2.

Sic autem in l. vlt. de dot. promiſſ. officium accipi, indicat dictio omninò. l. ſi cum exceptione. §. ſed & ſi quis. D. de eo quod met. cauſ. l. vbi autem. §. vlt. D. de verb. obli. Item generale pronuntiatum reſcripti, quod quidem intuitu filię quæ nihil habet, neceſsitatem proculdubiò inducit: igitur & reſpectu locupletis. oratio enim plura reſpiciens, omnia debet æquè determinare. l. iam hoc iure. D. de vulga. & pupil. ſubſtit. l. quamuis. C. de impub. & alijs ſubſtitut. Neque fruſtrà in dubium eò loci vocabatur, an pater filiam, cuius bona adminiſtrabat, de ſuo dotaſſe cenſeretur: nam regulariter adminiſtrator non de ſuis, ſed de bonis illius, cuius negotia gerit, erogationes facere intelligitur. l. vlt. D. de petit. hęredit. l. poſt mortem. §. j. D. quan. ex facti tutor. Ex quibus conflatur atque efficitur, æquitatem & cauſam dationis dotium tunc nequaquàm ceſſare, cùm filia locuples eſt. lex enim hoc officium patri nominatim iniunxit: quod idcirco extraordinario iudicis officio pręſtare compellitur: nec ab eo immunis eſt ob aduentitium peculium filię, quod non tam inſpicimus,

Steph. Bert. conſil. 34. volu. 2.

Bart. in l. obligamur. §. lege. D. de act. Deci. Cape. Tol. 270.

quàm debitum officium patris. Ecce † patri nõ 15
licet filiam locupletem exhęredare: quinimo tenetur ei debitam portionẽ relinquere. §. aliud. in nouell. vt cùm de appel. cognoſc. Ergo in dote idem dicendum eſt: quippe cuius eadem eſt ferè inſpectio, quę debitę naturaliter portionis. l. quoniam nouella. C. de inoffic. teſtamen. Nec admittenda eſt fallax illa argumentatio, quam

ita inſti

ita inſtitueram⁹:ius ſingulare ita acci piẽdũ eſt, vt minimũ ius cõe lędat. Ergo paterna dotis pręſtatio,quã cõtra iuris cõis regulas rõ quędã naturalis inuexit,ad eũ caſum nõ porrigetur,quo filię dotẽ aliũde cõſequi poterunt. Etenim lẽma, necnõ cõcluſio in dubio tantũ procedũt:nos autem de certis loquimur,in quibus ad coniecturas non eſt decurrendum.l.cõtinuus.§.cùm ita. de verb.obliga.l.ille aut ille. D.de leg.iij. Quin pluſquàm manifeſtum eſt dotis præſtationem contra iuris communis regulas non eſſe, cùm æquè in vita patris dos filiabus debeatur, atque legitima filijs poſt mortem.l. qui liberos. D.de ritu nuptiar.l.cùm quæritur.C.de inoffic. teſta. l.j.§.ſi impuberi.D.de coll.bon. his conſequens

16 eſt †non rectè noſtro caſu de alimentis,ad dotem argumentum duci: cùm legitima portio cuius vicem hodie dos obtinet,etiam ditiſsimis debeatur:alimenta verò non item.l. ſi quis à liberis.D.de liber.agno. Quin ſæpè compertum eſt matri cùm ſemetipſam ſuſtinere nõ poteſt, alimenta à filio præſtari oportere: dotem verò nunquàm.l.ſi vineæ.C.de præſcript. longi tempo.l.tutor ſecundũ.§.vlti.D. de adminiſtr.tut.l. j.D.de tutel.& ration. diſtrah.l.ſi à matre.C.de iure dot.§.illud quoque.in nouell. vt liceat matri & auię.cuius rei hęc nimirum eſt ratio: quia cõſentaneum non eſt, vt filius dotem matri largiatur,quę iterum nuptias contrahendo, maximam ſibi iniuriam infert.§.nõ aũt. in nouel. de nuptijs.§.proſpeximus.in nouel.de non eligen-

Nouel.6. part. priuileg.4.

Bald.in l.j. C. de inoffic. dot. Iaſon in §.fuerat.de acti.

do ſic.nub.ſuffragatur l.nimis graue.C.de teſti.
Sunt & alia dotis & alimentorũ diſcrimina, quę
Iaſ.Bald.Nouellus, & Guilielmus Benedictus,
ampliſsimè ſunt proſecuti. Reliqua † eſt diffi- 17
cultas §.cùm proponeretur.l.mulier.D.ad S.C.
Trebel.quę diu multũq; iuris lucernã Bart.ex-
ercuit, & adhuc cæteris difficilis explicatu vide
tur.Bart.ait fructus fideicõmiſſarię hæreditatis
in creditũ non imputari.quod nec verũ eſt,nec
vnquã relatũ.nã & Papi. elegãter reſpõdit in l.
quod de bonis.§.quod auus.D.ad le.fal.fructus
hęreditatis à nepote inſtituto poſt mortem aui
perceptos,pari debito tutelę cõpenſari:lex autẽ
ſi debitor. D. ad leg.fal.fructus in creditum re
putari non negat.Quod autẽ Bart. ſubdit in §.
cùm proponeretur.filiam hęreditatis fructus in
dotẽ reputare,propterea ꝙ locuples eſſet,&ideo
dos ei non deberetur, omninò falſum arbitra-
mur.Nam ille §.de filia aduentitio peculio diui
te in ſpecie nõ loquitur, ſed generaliter ſtatuit
filia hęrede inſtituta,ita vt hęreditatẽ reſtituat,
dotem ex facultatibus paternis decedere, quòd
ſi tantos fructus ex hęreditate mulier percepe-
rit,vt inde poſsit doti ſatisfieri, potius fructi-
bus id expenſum ferendum . quod in omnibus
filiabus peręquè obſeruatur. Quartus caſus eſt
in filia † quæ à vera pietate & religione defeci- 18
uit.l.cognouimus.C. de hęreti.§. ſi quis autem
de prędictis.in nouel. vt cùm de appel. cogno.
Quanquàm diuerſum eſſe putem, quoties pa-
ter ęquè hęreticus eſſet:tunc enim recriminatio

paria deli

Iaſ. in authen. res quæ.C.cõmu.de leg. Nouell.6.part.priuileg.15.& Bened.in verb.dotẽ.c.Ramutius. de teſta.

Bal.in authen. res quæ.C. cõmu.de leg.Lu. Roma.in l.j.D. ſolu. matr. Iaſ. in §. fuerat. de actio.

paria delicta tolleret.l.ex hoc edicto.§.ſed ſi ſtipulator.D.de eo per quem fact.erit.l.ſi duo.D. de dolo.l.viro atq; vxore.D.ſol.matr.ac fruſtrà criminis hęreſeos cōſcius,alterū eiuſdē ſceleris criminaretur.l.in arenam.C.de inoffic.teſta.c. intelleximus.de adulter.

*An dotanda ſit filia, quæ inſcio patre nupſit.*

19 Quintus caſus eſt in filia, quę † citra pàtris conſenſionē indigno nupſit.l.iij.§.ſi emancipatus.D.de bonor.poſſ.cōtr. tab. quanquā noſtri id admiſſum hodie inter cauſas exhęredationis non connumerari putent §. cauſas. in nouel.vt cùm de appel.cognoſ. idem aiunt dotandā eſſe filiam,quæ inſciente patre non indigno nupſit: quorum ſententia vix eſt vt admitti debeat.Mihi quidem certè mirum in modum ſuſpecta eſt, propterea quòd ex nouella Iuſtiniani conſtitutione filia inſcio patre nubens, dotem ita demùm conſequitur, ſi pater vſque ad xxv.annum illius nuptias ſine cauſa diſtulerit.authen. ſed ſi poſt.C. de inoffi.teſtamen.§.ſi verò vſque ad xxv.in nouel.vt cùm de appella. cognoſ. Et
20 ſanè †indignum eſt virginali pudore maritum ſibi deligere: quandoquidem eius rei cura ad parentes pertinet,ſicutNeumachus apud Stob. his verbis luculenter ſignificauit.

Glo.& Archid. in c.de raptoribus.36.q.1. Panor .in c.1. de deſpon.imp. & in c. cùm cauſam.de rap.Ant. & Imol. in c.accedens.de procura. Iaſ. in §. fuerat. de acti. Clauaſi. in ſua ſumma.Noue. priuil.16. part. 6.& in deci.Capel.Tolo. 289. Guil. Bene. in verb.dotem.c. Ramutius . de teſta.Chaſſen. in titu.des iuſtices.§.4.

Ἐγὼ σοι, inquit, πόσις οὗτος ὃν ἂν κρίνωσι τοκῆες,
Καὶ μὲν ἐὴ πινυτός, σὺ μακαρτάτη· εἰ δὲ κεν ἄλλως
Ἄτερα μοι ἤσται ο, φέρειν καὶ τοῦτον ἀνάγκη.

*Hic tibi ſit maritus quem conſtituerint parentes:*
*Et ſi quidem prudẽs fuerit, beatiſſima es. Sin autem alius*
*Vir tibi obtigerit, eum quoque ferre neceſſe erit.*

Hos verſus citat D. Ambroſius in c. honorantur. 32. q. 2.

Eodẽ pertinet illud Euripidis in Andromacha:

Νυμφευμάτων μὲν τῶν ἐμῶν πατὴρ ἐμὸς
Μέριμναν ἕξει, οὐκ ἐμὸν κρίνειν τόδε.

*Sponſaliorum quidem meorum pater meus*
*Curam ſubibit: nam non eſt meum hoc ſtatuere.*

Igitur ſi filia inſcio patre intra xxv. annum nuptijs ſe collocârit, vt hui⁹ admiſsi pœnas luat, dotis amiſsione multabitur. Sed & hęc nunc ſatis, & alio loco tractata ſunt diligentius, quare ad reliqua veniamus. Sextus caſus eſt cùm † filia 21
erga patrem ingrata extitit: tunc enim ob vitiũ eiuſmodi omne ius ea amittit, quod in bonis paternis habet. §. optimè. in nouel. de nuptijs. Nouiſsimè pater † dotem filiabus dare non coge- 22
retur, quoties ęris alieni magnitudo facultates patrimonij eius excederet. Neque enim in fraudem creditorũ conſtituenda eſt dos: & hoc certo certius eſt, & ſæpiſsimè conſtitutum. l. ait prætor. §. ſi cùm mulier. & l. ſi fraudator. §. ſi à ſocero. D. quę in fraudem. creditor. Planè olim apud Taxillos, vt Strabo lib. xv. Geograh. ait, qui filias præ inopia elocare non poterant, hoc pręſentaneo remedio vtebãtur: filias in ipſo ætatis flore in forum producebant cum tuba & claſsicis, quibus bellica ſignificari ſolent. Tum verò multitudine conuocata: puella accedentibus antè, & ponè (quod turpe dictu eſt) vſq; ad humeros

Bald. in l. vlt. de dotis promiſſ. Iaſon §. fuerat. de action.

Campeſ. j. par. quæſt. 14.

humeros corpus detegebat: ac deinceps cùm placita & probata eſſet, quibuſcunq; videbatur nubebat. Sed hodie quoties pater dotẽ filiabus In quęſ. Capel. Tolo.289.
23 cõficere non poteſt, auus† paternus ad dotis cõſtitutionẽ neceſsitate adſtringitur. l. & ideo. §. vlti. D. de in rem verſ. l. cognouimus. §. ſed & dotes. C. de hęret. l. dedit dotem. D. de colla. bono. l. profectitia. §. ſi filiusfamiliâs. D. de iure dotiũ. necnon ad pręſtationem alimentorum. l. penu. D. de liber. agnoſ. l. Neſennius. D. de nego. geſt. In ſumma ſiue pater ſiue auus ſiue alius quiuis dotem pro filia dederit, ipſa dediſſe exiſtimabitur. l. quod ſtatuliber. D. de mort. cauſ. donat. l. dotem dedit. D. de colla. bono. l. ex morte. C. de pact. conuen. Nam quę per alios exequimur, ipſi feciſſe videmur. l. ita tamen. §. geſsiſſe. D. de adminiſtr. tut. Sed iam nimis multa de perſonis ſumus elocuti, quare ſupereſt vt quemadmodum dotes conſtituantur, breuiter exponamus.

SVMMARIVM.

1 *Quot modis dotes conſtituantur.*
2 *In dotis promiſsione ſtipulatio intelligitur in fauorem duntaxat mulieris.*
3 *An incerta dotis promiſsio ualeat.*
4 *Exploſa communis opinio.*
5 *Duo ſingularia poſſunt concurrere.*
6 *Incertitudo non ſemper uitiat actus.*
7 *Explicata l. 1. C. de dotis promiſſ.*

## CAP. IIII.

1 DOTES † multifariàm conſtituũtur: ſed his potiſsimùm modis. Primò, traditione. l. quemadmodũ. D. de iure dot. l. legẽ. C. de pact.

Secũdò, ſtipulatione.l. Iulianus.l.ſtipulationẽ.
Cõna.lib.5.cõmẽ.iur.ciu.c.3.
D.de iur.dot.Tertiò,pollicitatione,nudiſq; pa-
ctionibus.l.ad exactionẽ.C.de dot.promiſ.quę
propter legis confirmationem legitimę eſſe cre
dũtur.l.legitima.D.de pact.Necverũ eſt† quod 2
pleriq; putant hodie ob Iuſtinianeam conſtitu
tionem C.de rei vxor.actio. ſtipulationem ſem
Theoph.in§.fuerat.de act. Gartias in c.j.de pact. Nouel.in 6.part.1.priuileg.
per intelligi. Nã vt rectè poſt Theophilũ Gar-
tias & Nouellus obſeruauerunt,id tantũ in gra-
tiã mulieris introductũ eſt,vt dirẽpto matrimo
nio actione ex ſtipulatu dotẽ cõdiceret.Quod
ex eo intelligimus, quòd hodie in locũ rei vxo
rię actiõis, ex ſtipulatu ſuffecta eſt actio. l.vnic.
de rei vx.act.§.fuerat. de actio. quę idcirco vim
Iaſ.in d.§. fuerat.de action.
atq; naturã rei vxorię actiõis æmulari aut habe-
re debet.l.j §.hęc actio.D.ſi quis teſt.lib.eſſe iuſ-
ſus fuc.l.j.§.ſi quis ſub cõditione. D. vt lega.vel
fideic.nom.cau. Cęterùm l. ad exactionem.de
ea actione loquitur, quam legumlatores ex nu-
da promiſsione marito ad dotis exactionẽ con-
ceſſerunt.Quapropter dicendum eſt,non perti
nere Imp.Iuſtiniani cõſtitutionẽ ad Theodoſij
& Valẽt.reſcriptũ.Quartò,dotẽ conſtitui poſſe
conſtat delegatione debitorũ. l.ſi is qui Stichũ.
Nouell.part.8.priuileg.28.
l.debitor mulieris. & l.ſi debitor mulieris.D.de
iure dot.itaque ſi eos maritus cùm poteſt, non
exigat, & interim facultatibus labantur, rem
Cãp.par.2 q.79
periculi ſui facit: aliter mulieris damnum erit.
l.Meuia.D.ſolu.matrimonio.Quintò,acceptila
tione dos etiam conſtitui poteſt. l. promit-
tendo. D. de iure dotium. quæ ſi ante matri-
monium

monium interceſſerit, nec nuptię deinceps ſequantur, ex ſententia Scęuolę nulla eſt. l. licet. D. de iure dot. Sextò, dos conſtituitur ſimplici remiſsione debiti. l. ſi ſponſalibus. & l. ſi mulier debitori. D. de iure dot. Et poſtremò mortis cauſa donatione à patre mulieris, non etiam à muliere facta. l. ſi pater mulieris. D. de iure dot. Ac his modis purè, in diem, & ſub conditione dotis conſtitutio rite celebratur. l. Iulianus. l. licet. §. j. & l. ſi pater. D. de iure dot. Sed & tacito intellectu dos conſtitui poteſt. Si enim mulier diuortio facto iterum ſe nuptijs collocet, hoc agi ſemper interpretabimur, vt ea omnia in dotem ſecundo marito dentur, quę in prius matrimonium data erãt. l. dotem. D. de iur. dot. Barto. quęſt. 7. incipiẽt. mulier quędã. Alex. cõſil. 144. volu. 5. Cãp. q. 37. j. par

*An incerta dotis promiſsio valeat.*

Sed exiſtit hoc loco quędã perdifficilis quæſtio, de qua ingẽs eſt inter noſtros interpretes diſſidiũ,
3 An dos † indefinita quãtitate vtiliter promittatur. Et vtiliter promitti ex reſpõſo Pap. videtur, in l. cũ poſt. §. gener. D. de iur. dot. cũ quo aperto marte pugnat Imp. Alex. reſcriptũ quod ſub tit. de dot. prom. C. ſic expreſſũ eſt, Fruſtrà exiſtimas actionẽ tibi competere, quaſi dos promiſſa tibi, nec pręſtita ſit: cùm neq; ſpecies vlla, nec quãtitas promiſſa ſit, ſed hactenus nuptiali inſtrumento adſcriptum, quòd ea quæ nubebat, dotem dare promiſerit. Noſtri vt hanc pugnam cõponerent, crebrius prodiderunt dotis Bald. Nouel. 6. priuileg. 11.

promiſsionẽ non demonſtrata re vel quãtitate nudo pacto conceptam, nullas prorſus vires habere, vt in Alexandri reſcripto: vtilẽ tamen eam dotis promiſsionẽ eſſe, in qua ſtipulationis vinculũ interceſsit, vt in l. cùm poſt. §. gener. Quæ interpretatio † prorſus reijcienda eſt. Primũ qa 4
in l. quęro. D. de iu. do. ſimplex dotis promiſsio, nulla interpoſita ſtipulatiõe valet. Deinde quia in l. ad exactionem. C. de dot. promiſ. generaliter proditũ eſt nudam dotis promiſsionẽ perinde valere, atq; ſi ſtipulatiõis pręſidio fulta eſſet: nec vlla probabilis differẽtię ratio, ſanè in hoc caſu adferri inter pactum & ſtipulationem poteſt, vt enim incerta dotis ſtipulatio ex facultatibus & dignitate mulieris atque mariti certitudinem capit, ita & pactum quod ſolùm ſimpliciter factas dotis promiſsiones tuetur atque conſeruat. l. quęro. l. cùm poſt. §. gener. D. de iur. do. Nec verum eſt quod cõmunis ſchola prodidit, nudam indefinitę dotis promiſsionem propterea in Alexandri reſcripto non valere, quòd plura ſingularia cõcurrebant. nam & duo ſingularia eò loci non concurrunt, & plerunq; cõcurſus † atq; cumulus pluriũ ſpecialiũ admittitur. 5
l. licet. §. j. D. de iur. dot. l. ſingularia. D. ſi cert. peta. l. vlt. C. ad S.C. Velleian. §. ſi ab hoſtibus. quibus mod. ius pat. poteſt. ſol. Probabilius itaq; videtur, quod nobiliſsimi ingenij vir Fran. Duarenus lib. j. Diſpu. anniuerſ. ſcripſit, multùm intereſſe an ipſa mulier promiſerit, an pater eius nomine. Priore ſiquidem caſu nulla eſt promiſ

ſio propter

ſio propter incertitudinē,vt Alex.reſcripſit.Poſteriore vero caſu ſecundum Papi. ſententiam vtilis eſt dotis promiſsio.Sed vereor ne hęc quoque opinio in varias reprehēſiones incurrat.Planè in l.quęro.D.de iur.dot.efficax eſt dotis promiſsio à muliere ſimpliciter facta:nec dubiū eſt quin dos à filia, vti à patre pro modo facultatū & dignitate natalium viri atque vxoris ſemper cōſtituta intelligatur. quod in propoſita ſpecie ſuggerit,vt à patre,ita à filia dotē īdefinita quātitate vel ſpecie vtiliter promitti. Quod autem diuerſę ſcholæ authores prodiderunt §.cùm gener.tum procedere cùm pater vel filia quantitatem vel ſpeciem aliquā promiſit ſuo arbitratu, vel alterius definiendā, vel arbitrij detracta mētione: ſanè perquàm ridiculū eſt. Nam ſicut l.j.C.de dot.promiſ.ita & l.cùm poſt.§.gener.eo caſu procedit, quo neq; ſpecies neq; quantitas etiā indefinita promiſſa eſt. Quid enim aliud hęc verba ſignificant,Gener à ſocero dotē arbitratu ſoceri certo die dari, non demonſtrata re vel quantitate ſtipulatus fuerat.Equidē hęc verba necnō ratio eiuſdem thematis perſpicuè indicant nullam rei aut quantitatis factam fuiſſe mentionem:& tamen ex ſententia Papi.rata eſt talis promiſsio.dos enim,vt anteà ſæpè dictum eſt,&adhuc dicēdum eſt ſæpius, qualitercunq; promiſſa fuerit,pro modo facultatū & dignitate nataliū viri atq; vxoris conſtituēda eſt.Quāobrem parum referre videtur vtrùm dos ſimpliciter promiſſa fuerit , an verò quantitatis

vel ſpeciei adiecta mentione. Quid dicemus? Ego putârim dotis promiſsionem à patre, filia, vel extraneo ſimpliciter factam, ſiue in arbitrium alterius conferatur, ſiue arbitrij nulla mentio fiat, rurſus ſiue pactum, ſiue ſtipulatio interponatur, valere: nec omninò incertam videri: cùm deinceps ex facultatibus promittentis, & dignitate eorum qui matrimonio coniunguntur certitudinem accipiat.l.iij.C.de dotis promiſſ.l.quæro.& l.cùm poſt.§.gener.D. de iure dotium. l.ſi filiæ.D.de legat. libro iij.Et certè † generaliter probandum eſt actus ob incertitudinem non vitiari, quoties illorũ effectus neq; inanem neq; eluſorium exitum eſt cõſecuturus.l. vbi autem.D. de verb. obliga.l. in teſtamento.in fi.de conditi. & demonſtrationib. 6
Ecce legatum alimentorum valet ſine adiectione ſummæ relictum: quia tunc ex eo alimenta ſtatuētur, quod teſtator pręſtare ſolitus erat: vel modum ex facultatibus & dignitate perſonarum accipiēt.l.ſi cui annuum.D.de annuis legatis.l.cùm vnus.D. de aliment.& cibar.legat. l.cùm hi.§.modus.D. de tranſact. valebit igitur & legatum hominis generaliter relicti: quoniam ex voluntate teſtantis aſſequimur, mediocrem præſtari oportere.l.legato generaliter. D. de legat.& fideicommiſ.j.valebit & incerta decem amphorarum vini ſtipulatio: quoniam tot amphoræ boni vini dandę erunt.l. vbi autem. D.de verb.oblig. At ſi quis vinum, triticum, aut animal ſimpliciter ſtipuletur, magis eſt vt non

valeat ſti

valeat ſtipulatio :quoniam debitor rem minimam & nullius pretij dando,liberationē facilè conſequeretur : ſicque ſtipulantis eluderetur intentio. l. ita ſtipulatus. l.triticum.D. de verb. obligationib. Proinde,vt ad inſtitutam diſputationem reuertamur , valebit in vniuerſum generalis & indefinita dotis promiſsio : quoniam ex facultatibus promittētis,& dignitate eorum,qui matrimonio coniunguntur,dos certitudinem deinde capiet. Nec refragatur l.j.C.

Accu.in §.j.de verb.oblig. Ia. Ripar.& ceteri in l.ſi ita ſtipulatus.D.de verbor.oblig.

7 de dotis promiſsio. Nam † ſecundum antiquos emendatóſque codices mulier eò loci dotem tantùm dicere promiſerat , id eſt, ſolenniter conſtituere. Sic enim veteres verbum illud accipiebāt, vt his authoritatibus comprobatur. in l.vltima.C.Theod.de dotib. Qualiacunque ſufficere verba cenſemus , etſi dictio vel ſtipulatio in pollicitatione rerum dotalium minimè fuerit ſubſecuta . & in l. vltima. C. Theod.de inceſt.nupt.dos ſi qua fortè ſolenniter aut data aut dicta, aut promiſſa fuerit , & quę ſequuntur.& in fragmentis Vlpian.ſub titul.de dotib. dos aut datur,aut dicitur,aut promittitur : dotem dicere poteſt mulier quę nuptura eſt : & debitor mulieris ſi iuſſu eius dicat inſtitutus. Sed cùm hodie vetus illa dotis dictio exoleuerit , verbum dicere in eo reſcripto rectiſsimè ſic accipiemus,vt qualemcunque dotis conſtitutionē denotet.igitur in l.j.de dot.promi.mulier dotē nullo modo promiſit , ſed tantū pacto cōuento ſe dotē dicturā cauit. verbū enim pro-

Aliud eſt promittere dotem, aliud promittere dotis dictio

nem. ſimiliter aliud eſt vẽdere, aliud pactũ vel ſtipulatio devẽdẽdo, vt doctè Iaſ. oſtẽdit in l. in bonę fidei. D de eo quod certo loc. & Chaſſ. ſub tit. des droicts & appart. à gens mariés. § 25.

miſerit, quod nõnunquàm ad ſtipulationẽ refertur. §. ſi ita ſcriptum. de inutilib. ſtipulat. plerunque nudum pactũ denotat. l. lecta. D. ſi certum petat. neque verò l. ad exactionem. ſub tit. de dot. promiſſ. talem dotis conſtituendę promiſsionem confirmat: ſed eam demùm, quę aliquam promiſsionem vel dotis conſtitutionem continet. Aliter l. j. de dot. promiſſ. Stephanus Forcatulus vir omni doctrina eruditus, in Cupidine iuriſperito expoſuit: ſed quia illius interpretationẽ nec probare in præſentia poſsũ, nec improbare propter amicitiam noſtram volo, libenter eam tacitus præteribo, & ad reliqua progrediar.

## SVMMARIVM.

1 *Dominium dotis ad quem pertineat.*
2 *Theſaurus in alieno inuentus, eſt pro parte dimidia inuentoris,*
3 *Explicata l. doce ancillam. C. de rei uindicat.*
4 *Vera initio propoſitæ quæſtionis explicatio.*
5 *Duo an poßint eſſe eiuſdem rei inſolidum domini.*
6 *Traditionibus quomodo dominium adquiratur.*
7 *Argumẽtũ non rectè ducitur de dominio ad uſucapiẽdi facultatem.*
8 *Maritus an ſit dominus uxoris.*
9 *Secundum mores Galliæ, filia nubens patris poteſtate liberatur.*
10 *Vſurpare uxorem quid ſit in XII. tabul.*
11 *Expoſitus Ouidij locus.*
12 *Vtrius ſit rei dotalis periculum, mariti, an uxoris.*
13 *Emptio dotis cauſa cõtrahitur, quoties res æſtimatæ in dotẽ dantur.*
14 *Alienari an res dotales poßint.*
15 *Lex Iuſtinianea rerum mobiliũ alienatione nõnunquàm interdixit.*
16 *Quibus caſibus fundi dotalis permiſſa eſt alienatio.*

## CAP. V.

## CAP. V.

1 QVEMADMODVM dotes cõſtituantur ſuperiori capite oſtendimus. nunc deinceps † dotes conſtitutæ in cuius ſint dominio, ita vt ordo ipſe poſtulat, breuiter commemorandum videtur. Sunt autem variæ & planè diſcrepantes in hoc articulo iuriſperitorũ ſententiæ, quas vt cõmodè ad concordiam traducamus, placet ſingulas rationes & argumẽta vtranq; in partẽ diligenter exquirere. Et quia crebrior noſtrorũ opinio eſt maritum eſſe dominum dotis, ab ea parte initiũ ſumemus, & vulgò receptã ſententiam multis iuris authorũ locis, varijsq; argumẽtis tãquàm propugnaculis muniemus, & quàm breuiſsimè fieri poterit firmabimus. Paulus imprimis notat in l. Lucius. §. penulti. D. ad municipa. cõſtante matrimonio dotem in bonis mariti eſſe. Cui aſſenſus eſt Vlpia. in l. dotale. D. de fundo dot. Dotale inquit, prędiũ ſic accipimus, cùm dominiũ marito quæſitũ eſt. Eodem accedit Diocl. & Maxim. reſcriptũ, quod ſub tit. de iure dot. C. ita expeſſum eſt. Si prędiũ vxor tua dotale venundedit, ſponte necne contractũ ratum habuerit, nihil intereſt: cùm rei tibi quęſitę dominium auferre nolenti minimè potuerit. Nec aliud cenſuiſſe Iuſtini. videtur, cùm inprincipio tractatus. quib. alie. licet vel non. lib. ij. inſtit. ita ſcribit. Accidit aliquãdo vt qui dominus rei ſit, alienare non poſsit, & contrà, qui domi-

Accur. Bar. Bal. Cyn. & Salic. in l. in reb⁹. C. de iure dot. Bald. Nouellus 8. parte priuil. 6 Cãpeſ. 4. part. q. 7.

nus non ſit, alienandę rei poteſtatem habeat. Nam dotale prędiũ maritus inuita muliere per legem Iuliam prohibetur alienare: quamuis ipſius ſit. Certè is poteſt res dotales vindicare. l. doce ancillam. C. de rei vindicat. l. de ijs. C. de iur. dot. poteſt & ſeruos dotales libertate donare. l. j. C de ſeru. pignor. dat. l. iij. C. de iur. dot. necnõ iubere adiri vel repudiari ſeruis dotalibus delatam hęreditatem. l. ſeruus dotalis. D. ſolut. mat. quę ſolis rerum dominis permittuntur. l. ſi non proprietatem. C. de ijs qui à non dom. manum. ſunt. l. in rem & l. officium. D. de rei vindic. l. v. nic. C. de alien. iudic. Sed ſi rei dotalis interitus contingat, mariti detrimentum erit. l. ſi fundũ. D. de fund. dota. quoniam regulariter periculũ rei ad dominum pertinet. l. pignus. C. de pigno. action. Si autem vxor res dotales amoueat, furtum, quod in rebũs proprijs non admittitur. l. j. D. de furt. §. furtum. de oblig. quę ex delict. naſcunt. eo caſu in rebus dotalibus à muliere contrahetur. l. ob res amotas. D. rerum amot. Ergo confitendum eſt res dotales mariti eſſe: nec earum dominium ad vxorem amplius pertinere. Quod præter ſuprà adductas leges alijs multis reſpõſis & cõſtitutionibus cõprobatur. vt l. quoties. C. de iure dot. l. quãuis. l. dotis fructus. l. cũ poſt. §. dotẽ. D. de iure dot. & cæteris id genus, quæ affatim ſub ti. de iure dot. ſuppetunt. Ex diuerſo tamen vxoris partes iureconſultus tuetur in l. fructus aliâs diuortio. §. ſi fundũ. D. ſo. mat. ait enim theſaurũ, † quem maritus in fundo do 2
tali

Facilè refelli poteſt hęc l. vt ex gloſ. Accurſ. cõſtat.

tali adinuenerit, in fructu nō cōputari, ſed pro parte dimidia reſtituendum eſſe: quaſi in alieno inuētum. Sic enim inuētorem cum domino potiri diuus Hadrianus voluit, vt ſcriptis Ælij Spatiani in Hadriano continetur, & §. theſauros. de rer. diuiſi. & l. vnic. de theſauris. lib. x. C. Et ſanè ratio ſuggerit, vt theſaurus mulieri tanquàm dominæ reſtituatur: cùm dos ſit propriũ patrimoniũ illius. l. vnic. §. & hoc. C. de rei vxor. act. l. iij. §. ſed vtrùm. D. de minor. xxv. ann. l. in eum. D. de relig. & ſumpt. funer. & res aliena in tuitu mariti. l. ſi cōſtante. §. ſi maritus. D. ſo. mat. vnde fit, vt marito dotē dilapidare vel profundere nō liceat. l. ſi cũ dotē. §. ſinautē. D. ſol. mat. ſicut nec venũdare. §. j. quibus alien. licetvel nō. quoniã vt abuti, ita & efficaciter vendere ſolis dominis cōceſſum eſt. l. ſed ſi lege. §. cōſuluit. D. de pet. hæred. l. rem alienam. D. de contrahen. empti. l. nemo exterus. C. de iudęis. l. in re mandata. & ſimilibus. Proinde ſi dolo vel culpa mariti res dotales intercidant, vel deteriores efficiantur, & dolum & culpam ab eo exigemus. l. in rebus. D. de iure dot. l. ſi conſtante. §. ſi maritus. D. ſolu. matri. quæ tamen in rebus proprijs nemo præſtat. l. etiam. §. licet. D. ſolu. matri. Nō eſt igitur dos mariti, ſed vxoris. l. filium. D. de collatione bonorum. l. quamuis. D. de iure dotium.

G. Bene. inver. Alteroche filię. c. Rainutius de teſtam. Corne. cōſil. 26. vol. 2.

Quēadmodũ hoc accipi debeat expoſuit Acurſ. in §. ſed & maior. de ijs qui ſunt ſui iur.

Planè vxor partus dotalium ancillarũ, quę æſtimata non ſunt, & quę ſerui dotales acquiſierũt, actione ex ſtipulatu cōſequitur. l. vnica. §. cũq;.

ex ſtipulatu. C. de rei vxori.actio. ſeruos etiam dotales ita rectè marito donat, vt manumittan tur.l.ſi conſtante.§.ſi vir.& l.quod ſi vir.D.ſolu. matrimo. quod cùm ſolis dominis liceat.§.ſic itaq;. de action. cunctandum non eſt profiteri vxorem eſſe dotis dominam, quãquàm eo caſu donatio inter virum & vxorẽ fauore libertatis ſuſtineatur.l.quod autem.§.vlti. D. de donat. inter vir.&vxorẽ.Sed& mulier quæ fideiubere prohibetur niſi in rem ſuam, ſi fundus dotalis à marito petatur, ad ſatiſdandũ adhiberi poterit: quoniã ex ſententia iuris authoris Pauli in rem ſuam fideiubet.l.de die.§.j.D. qui ſatiſd.cogan. Quocirca ſi maritus ad inopiam vergat, vel ma trimonium diſſoluatur, mulier vindicationem, quæ tantùm dominis cõpetit, aduerſus rerum dotalium poſſeſſores intendere poterit.l.vbi adhuc.C.de iure do.Nec refragatur l.doce ancil lam.C.de rei vindic.Nam † eo loco diui Princi 3
pes vindicationem marito non conceſſerunt: mulieri autem denegârunt, quia conſtante matrimonio ancillam dotalẽ vindicare volebat, de cuius ſtatu quæſtio apud pręſidẽ prouincię habebatur, quę ante omnia definiẽda fuit.§.pręiu diciales.de acti.l.j.& ij.de ordi.iudi.quod verba ipſius reſcripti apertiſsimè demonſtrant. Doce, inquit, ancillam de qua ſupplicas dotalem fuiſſe in notione pręſidis: quo patefacto, dubium non erit vindicari ab vxore tua nequiſſe. Cæterùm l.de his.C.de iure dot.de vindicatione nõ loquitur, ſed de actione furti, vel vi bonorum raptorum

raptorum, vel ſimili, quę marito aduerſus rerũ dotaliũ contrectatores à prætore datur. Ex quibus perſpicuum eſt rerum dotalium vindicationem marito non dari: atque ideo perperàm noſtros ad hoc propoſitum detorſiſſe l. de his. C. de iure dot. & l. doce ancillam. C. de rei vin. quæ lõgè aliter accipi debet, ac interpretes ſunt arbitrati. hęc autem cum ſuperioribus vehemẽter pugnant, ac penè collidi videntur, quorum pugnam conſultiſsimus princeps Iuſtini. im-
4 periali reſcripto ita compoſuit, vt ex † iure naturali dos in dominio vxoris maneat: ſecundum verò legum ſubtilitatem, ad mariti ſubſtantiã perueniſſe videatur. Etenim cùm quis in ſuo ſolo ex aliena materia ędificat, ipſe intelligitur dominus ędificij: quia omne quod ſolo inædificatur, ſolo cedit. Nec tamen ideo is qui materię dominus fuerat, verum & naturalę dominium amittit, ſed tãtiſper vindicari non poteſt, donec ędificium diruatur, vel materia à ſolo ſeparetur. §. cùm in ſuo. de rer. diuiſ. in inſtitu. ciuili. Noſtro ſanè caſu vtilitatis cauſa id receptum eſt. l. quamuis. D. de iure doti. Ideoque maritus fructus dotis percipit. l. pro oneribus. C. de iure dotium. l. dotis fructus. D. eodem ſub titu. ſeruos dotales libertate donat. l. iij. D. de iure dot. l. prima. C. de ſeruo pignori dato. iubet adiri hęreditatem. l. ſeruus. D. de iure dotium, & cętera id genus exequitur, quę ius quoddam dominij maritum habere indicant. Ideo Boëtius ante Iuſtiniani tempora libr. vj. commentar. in

Sic hanc quæſtionem cũ Iuſtin. definiũt Auſre. q Cape. Tol. 278. Baro in § j. quib alie nar. lice. Cora. lib. 5. miſc. c. 14. & Conna. lib. 8. c. 9.

Hinc apparet Laudimia ex cõtractu dotis nõ deberi, prætERquã ſi res æſtimatæ in dotem dentur. Specul. in §. nunc aliqua. verſ. 110. de locato. Aufrer. q. Capel. Tolo. 279. aliter tamen ſentit Iaſ. in l. vlti. C. de iure emphyt. Ex his præterea definitur q. an præſentatus à muliere in iure patronatus ſit potior eo, quem maritus præſentauit. Rochus à Curte in tra. iuriſpat. Chaſſ. in tit. des iuſtices. §. 4.

Topi. M. Ciceronis ſcripſit: dos licet matrimonio conſtante in bonis viri ſit, eſt tamen in vxoris iure, & poſt diuortium velut res vxoria peti poteſt. Dicet fortaſſe aliquis, duo† non 5
poſſunt eſſe eiuſdem rei inſolidum domini. l. ſi vt certo. §. ſi duobus. D. commodati. l. quod contra. de diuerſis regul. iuris. l. Pomponius. §. ſed & is. in fine. §. D. de procuratorib. igitur maritus & vxor non ſunt rerum dotalium domini. Huic autem obiectioni reſpondebo, diuerſum dominium in perſona vtriuſque conſiderari, naturale nimirũ in perſona mulieris, & commentitium ciuile in perſona mariti. Quod ne mirum alicui videatur, pręter ſuprà relatum §. cùm in ſuo. de rerum diuiſi. in inſtitu. duo eiuſdem generis exempla depromam. Primum ducitur ex l. in bello. §. ſi quis ſeruum. D. de capt. & poſtli. reuer. vbi ſeruus ab hoſtibus redemptus, & redimentis & prioris domini eſt. Alterum ſumitur ex iure emphyteuthicario ac clientali, in quo dominium quoddam verum, verius, ac directum, & quoddam vtile, inferius & quaſi dominium conſideratur. dominium inferius & vtile clientes & emphyteuthę habere intelliguntur. l. poſſeſſores. de fund. patr. lib. xj. ſuperius autem & directum, ij quibus vectigales vinum, frumentum, vel quid aliud ſingulis annis penſitãt. igitur plures domini eiuſdem rei inſolidum eſſe poſſunt, dummodò diuerſum ſit dominium. Sed & adhuc aduerſus Iuſtinianeum reſcriptum acerrimè vrget quòd traditionibus

Alciat. lib. 2. parerg. q. 15. Coraſ. lib. Miſc. 6. c. 20. Duar. lib. 1. diſpu. anniue. c. 17.

Hanc difficultatem mouet Bal.

verum &

verum & naturale dominium in accipientem transferatur.§.per traditionem.de rer.diui.l.traditionibus.C.de pact. At fundus dotalis non aliter cõſtituitur quàm traditione.l.de diuiſione. D.ſolut.matrimo. Igitur verum & naturale dominium dotis penes vxorem non remanet: ſed in maritum accipientem transfertur. Hoc autem argumentum difficiles explicatus non habet: nam lemma † ita demùm procedit, ſi idoneus contractus ad dominium transferendum intercedat, & res ea mente tradatur, vt dominium ad accipientem perueniat. l. traditio. D.de adquiren.rerum domi. quorum neutrum in dotali contractu cernitur. Nanque vxor non in hoc tradit, vt verum dominium marito quęratur, nec lex hanc naturam dationis rerum dotalium eſſe voluit, vt verum & naturale dominium in accipientem transferretur: ſed tantùm vt is vtendi haberet facultatem. Aliud occurrit argumentum aduerſus Iuſtinianeam conſtitutionem, quod Accurſi.& Bartol. ſic inſtituunt: quibus caſibus traditio à non domino facta vſucapiendi facultatem parit, iiſdem caſibus traditio à vero domino facta, dominium in accipientem transfert.l.clauibus.D. de contrahend.emptio.l.Pomponius.§. ſi iuſſu. D.de adquir.poſſ. Atqui in cauſa dotis traditio mulieris nõ dominę, marito acceſsionẽ parit, id eſt, vſucapiendi facultatẽ.l.j.D.de vſuca.pro dote.l.Põponius.§.in dotẽ.D.de adqui.poſſ.igitur traditio mulieris dominę marito dñium pariet.

in l.in rebus.C de iure dot. & aliter eam diſſoluit, atq; ego.

6 (margin)

Alciat & cæterũ in l.traditionibus.C.de pa.

Sed etſi admittenda ſit aſſumptio, † propoſitio 7
tamen quam Papinianus in cauſa dotis probat
in l. clauibus.D.de contra.emption.vſquequa-
que vera non eſt.Si enim vir vxori,vel vxor vi-
ro donauerit, ſiquidem aliena res donata fuerit
verum eſt quod Trebatius putabat, ſi paupe-
rior is qui donaſſet non fieret, vſucapionem
poſsidenti procedere.l.ſi vir.D.pro donat.& ta-
men ſi res dantis propria ſit,dominium in acci-
pientem non transferetur. Illud perǫquè rela-
tum ſcio, ſi à pupillo emerit quis ſine tutoris au
thoritate,quem puberem eſſe credebat, vel à fu
rioſo,quem ſanǫ mentis arbitrabatur,capere v-
tilitatis cauſa eum poſſe. l.ij.§.ſi quis à pupillo.
D.pro empto. quanquàm exiſtentibus illis do-
minis ex ea cauſa dominium non transferatur.
§.j.de authorit. tutor. Ergo probandum eſt
quoties diuerſa eſt ratio vſucapionis & dominij
non ſicut acceſsionem, ita dominium traditio-
nibus quǫri. Proinde in cauſa dotis cùm natu
ra actus repugnet, & ea non ſit contrahentium
deſtinatio, vt verum & naturale dominium in
maritum accipientem tranſeat, exemplo em-
ptionis,quǫ ſuapte natura dominium transfert,
dici mehercle non poterit, vt vſucapiendi facul
tatem, ita dominium traditione rei dotalis d-
quiri. Reliqua eſt adhuc quædam difficultas
quam nos diligenter excutiemus. Ecce † ma- 8
ritus eſt verus dominus vxoris: igitur & rerum
dotalium. Lemma verum eſſe euincit, quod
Geneſeos iij.cap.relatum eſt, Sub viri poteſtate
eris,

eris,& ipſe dominabitur tui.Itẽ illud Eurip.

*Γυνὴ μὲν ἐξελθοῦσα πατρώων δόμων*
*Οὐ τῶν τεκόντων ἐστὶν, ἀλλὰ τοῦ λέχους.*

*Mulier egreſſa paternam domum*
*Non eſt amplius parentum,ſed coniugis.*

Apertius hoc probat, quod Hermione apud Ouidium his verbis Oreſti ſignificauit.

*Quid facis Eacide?non ſum ſine vindice dixi.*
*Hæc tibi ſub domino eſt Pirrhe puella ſuo.*

Hermione enim maritum ſuum Oreſtẽ,quem malebat quàm Pirrhũ à patrę deſignatũ,vindicem nuncupauit:quoniã vindicare propriũ eſt dominorũ.l.in rem.& l.officiũ.D.de rei vindi.l. vnic.C.de alie.iud.ac deinceps ſub ditione mariti ſe eſſe ingenuè profitetur,quẽ idcirco dominũ appellat.Planè olim Galli in vxores,ſicuti in liberos,vitę & necis poteſtatẽ habebãt.vtCęſar
9 lib.vj.de bello Gallic.ſcripſit.hodie † aũt apud Frãcigenas mulieres propter cõnubiũ patris poteſtate liberãtur, & cõiugibus obnoxię fiunt:vt Boër.Tira.Maſue.& alij Frãcici iuris obſeruatores,monumẽtis ſuis prodiderunt. Proinde cùm maritus dominus ſit vxoris,& perſonę digniores ſint pręſtantioréſq; rebus.l. iuſtiſsimè. D.de ędilit.edit.dicendũ proculdubiò eſt,res dotales in dominio mariti eſſe.Quod argumentũ difficile explicatu non eſt cùm ſępè iure ciuili ſit cõpertũ filias quę in matrimoniũ collocãtur,patris poteſtate non liberari.l.ſi vxorẽ.C. de cõdit.inſer.l.eum qui.§. vlti.D.de iniurijs.l.ij .§.quod ſi in patris.& l.quoties. D. ſolut. matrimo. .§.j.de

Boërius in principio cõmenta. ad conſue.Bit. And. Tiraque. in leg. connub. & Maſuert. in tract.de dotib.

Bald.in l.j. C. de bonis quæ liber.

Senatuſc. Tertulia. Quod vt planius exponam, altius paulò rem omnem repetam neceſſe eſt. Olim vxorum duæ formæ erant, quemadmodum Cicero in Topicis oſtendit, vna matrumfamiliâs, quę in manum conuenerant viri: altera earum quę tantummodò vxores habebantur. Tunc enim tribus modis habebantur vxores: vſu, farre, coëmptione: ſed confarreatio ſolis Pontificibus conueniebat. Quę autem in manum per coëmptionem conuenerant, hæ matresfamiliâs vocabantur: quæ verò vſu vel farre, minimè. Certis autem ſolennibus coëmptio peragebatur: ſicque mulier viri conueniebat in manũ: & vocabãtur hę nuptię per coëmptionẽ: & erat mulier materfamiliâs viro loco filię, vt doctè Boët. lib. ij. cõment. in Top. Cic. docet. his ſimilia Gell. lib. xviij. cap. vj. ſcripſit: quę viſum eſt hîc ſubnectere: Illud, inquit, probabilius eſt, quod idonei vocũ antiquarũ enarratores tradiderũt, Matronã dictã eſſe propriè, quę in matrimoniũ cũ viro cõueniſſet, quoad in eo matrimonio maneret: etiã ſi ſibi liberi nondũ nati forẽt: dictáq; eſſe ita à matris nomine, nõ adeptoiam, ſed cũ ſpe, & omine mox adipiſcẽdo: vnde ipſum quoq; matrimoniũ dicitur. Matrẽ autem familiâs appellatam eſſe eam ſolam, quę eſſet in mariti manu mancipioque: aut eius, in cuius maritus manu mãcipioque eſſet: quoniam non in matrimonium tantùm, ſed in familiam quoque mariti, & in ſui hæredis locum veniſſet. vnde perſpicuum eſt eas quæ vxores tantùm

tãntùm habebantur, nec matresfamiliâs erant, olim in ſacris paternis mãſiſſe, atq; ideo leg. xij,
10 tab. cõſtitutũ fuiſſe arbitror, vt mariti † vxores vſurparẽt, quæ trinoctium abfuiſſent, id eſt, vt mariti vxores, quarum vſum tantummodò habebãt, ſi tribus noctibus abfuiſſent, ſuę ſubijcerent poteſtati. id enim Aul. Gellij verb. non obſcurè demonſtrant. lib. Noct. Atti. iij. c. ij. Proinde cùm ſolennia illa coëmptionis & confarreatiõis iamdiu in vſu eſſe deſierint, vt ex Tacito & alijs authoribus apparet, generaliter probandum eſt, ſecundum iuris pręſcripta filias nuptas in ſacris paternis manere. Nec in contrarium me trahit locus Geneſeos: nam is mea quidem ſententia, pręrogatiuam & authoritatem maritorum in vxores oſtendit: nec poteſt ad dominium, quod iuris eſt, vllo modo detorqueri: cùm illud poteſtas ſit de re aliqua plenè & perfectè diſponendi, vt Bartolo & alijs interpretibus viſum eſt: quod ab authoritate maritorũ in vxores lõgè lateq; differt. Quod deinceps ex Euripide protulimus, patris in filias nuptas poteſtatẽ non excludit, ſed tãtũ demõſtrat filias quę in matrimoniũ collocatæ ſunt, nõ videri amplius parẽtũ, quibuſcũ amplius nõ commorãtur, ſed cõiugis, in cuius familiã & domicilíũ venerunt. l. cùm quædã puella. D. de iuriſd. & l. quoties. de priuileg. ſcholaſtic. lib. xij. quanquàm in collationibus & alienatione rerũ quas teſtator diſtrahi vetuit, de familia patris cenſeantur. l. voluntas. C. de fideicommiſ. l. filius

Corn. Tac. lib. 4. Annal. Alcia. in l. pronuntiatum. de verbo. ſignifi.

Bartol. Alex. & Alciat. in l. T quis vi. §. differẽtia. D. de adquiren. poſſ. Socin. conſi. 176.

Accur. in l. ordine. de mu. & origi. Barto. in l. quoties. de priuileg. ſchol. & in l. vlti. §. item reſcripſerũt. D. ad municip. Socin. conſi. 227.

emãcipatus.'& l.pater.D. de colla.dot.Quocirca †Ouidij locus Oreſtem vindicẽ Hermiones ſignificat,id eſt eum,qui à Pirrhi & aliorũ iniurijs Hermionem ſartam tectam conſeruare, ac vindicare poterat, necnon ſibi connubio iunctam dicere.Dominum autem μεταφορικῶς dixit, ſimilitudine à ſeruis & filijsfamiliâs ſumpta,vel honoris cauſa eo verbo Hermione vſa eſt, non alio ſenſu,quàm quo vulgari hominum ſermone vſurpatur.Vergil.iiij.Æneid. 11

*Connubia noſtra*
*Reppulit,ac dominum Aeneam in regna recepit.*

Ideo D.Paulus ad Epheſ.v.cap.dicebat: αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ. & D. Petrus mulieres hortatur vt viris ſubditæ ſint,quemadmodum Sarra obediuit Abrahę, dominum illum appellãs.Sed ne longius oratio progreſſa videatur,de reliquis quæ tractanda ſunt,dicamus.

### *Interitus rerum dotalium vtrius detrimento cedat,mariti,an vxoris.*

12 Opportunè ãutẽ hoc loco quęritur,ad quẽ † periculũ rei dotalis pertineat.Et ſanè ex ſuperioribus manifeſtum eſt,vt cõpendiũ atq; acceſsiones, ita intertriturã atq; amiſsionem ad ipſam mulierem pertinere.l.plerunq;.& l. ſi is qui Stichum'.D.de iure dotium.Clari nanque ac aperti iuris eſt,rerum detrimenta atq; interitus incommodo cedere dominorum.l. pignus.C. de pigno.act.

Bal.in l.promittendo.D. de iure dot. Bart. in l.ſi vt certo §. nunc videndũ. D.cõmod.

pignor.actio.Proinde ſi res dotales attritæ ſint vel omninò deperditæ, mulieris detrimentum erit. Si tamen dolo vel culpa mariti res dotales intercidant, vel deteriores efficiãtur, magis eſt vt ab eo omnia detrimenta prȩſtentur. l.etiam. §.j.D.ſolu.matrimo.l.in rebus.D.de iure dotiũ. Idémque iuris eſt cùm res æſtimatas mulier in dotem dedit. l.ȩſtimatȩ.D.ſoluto matrimo. l.ſi cùm dotem. C. de iure dotium. l. vnica .§. & cùm lex. C. de rei vxoriæ actione. vel eas quæ pondere, numero, menſuráue conſtant. l.res in dotem.D.de iure dotium. Priori nanque ca

13 ſu cùm vera † emptio dotis cauſa contracta intelligatur. l.plerunque.& l.quoties.D.de iure dotium.l.vnica.§.cunque ex ſtipulatu. C.de rei vxoriȩ actione.periculum ad emptorem, id eſt, maritum pertinere debet.§.cùm autem.de emption.in inſtititu.l.prima.C.de pericul.& commod.rei vendit.Poſteriore autem caſu, quia eȩdem ſpecies reſtituendæ non ſunt ſed idem genus.l.res in dotem.D.de iure dotium. l.ſecund. ſi certum petatur.æquè interitus eiuſmodi ſpecierum ad maritum pertinere debet.l. incendium.C.ſi cert.petat.l.in ratione .§. incertȩ. D. ad legem Falcidiam.

Bal. Nouel. par. 7. priuil. 93.

*An res dotales poſsint alienari.*

14 His proxima eſt illa quȩſtio, An † res dotales poſsint alienari. conſtat autem lege Iulia in Italico ſolo fundi dotalis obligationem gene-

Hanc quȩſtionem exagitat Campeg. 4. par.

q.9.Bal.Noue. in 7.par.priuil. 1.Alcia.in cap. cùm cõtingat. de iureiur.Ste. Bert.conſi.223. volu. 2. Chaſſ. ſub ti.desdroits & aparte.à gẽs mari.§.4.& 23. Glo.in cap. ex parte.de conſu. Ferronus tit.de dote.§.12.

raliter inhiberi: alienationem verò ita demum ſi vxor diſſentiat.§.j.quibus alien.licet,vel non. l. in rebus.C. de iure dotium. & toto tractatu. de fundo dotal.D.& C. quod ius imperator Iuſtinianus ſublato diſcrimine rerum mancipi,& nec mancipi, id eſt, italicarum & prouinciarium rurſus antiquata lege Iulia, qua ex parte alienationes volente vxore probabat, vbique gentium voluit obſeruari. l. vnic.§.& cùm lex. C.de rei vxoriæ actione. & in nouell.vt immobilia antenupt. donat.neque hypothe. dentur, neque alien.Nec admittendum eſſe puto,quod vulgò proditum eſt,lege Iuſtinianea† etiam re 15
rum mobilium alienationẽ prohiberi. Etenim lex Iulia illarum alienatione non interdixerat, vt perſpicuè intelligi poteſt ex l. diuortio.§. ſi fundum.ex l.ſeruus dotalis.D.ſolu.matrimo.& l.ex lapidicinis. D.de iure dotium.lex autem Iuſtinianea rerum ſoli & immobilium duntaxat meminit: atque ideo rerum mobilium alienationem permittere videtur.l. cùm prætor. D. de iudic.l.maritus.C. de procuratoribus.quod Azo, Perticenſis, Rauen. & Iacob ab Arenis iamdiu obſeruârunt, quorum ſententia vera eſt. Illud ſilentio prętermittendum non eſt quod Iuſtinianus in l.in rebus.de iure dotium. ſcripſit, hodie dirempto matrimonio etiam pro rebus mobilibus quæ à maritis diſtractæ ſunt, & adhuc extant, mulieribus vindicationem accommodari, quod & ęquum eſt, & publicæ vtilitati conueniens: ſcilicet cùm aliter dotem

Azo in ſumma tit.de fundo dotal.Iac.ab Are. in l.vnic.§.& cũ lex.de rei vxo. acti.Bal.Noue. 7.part.c.1.

ter dotem mulieres conſequi non poſſunt. Neque tamẽ ex eo rectè à quibuſdam infertur, rerum mobilium in d.l.in rebus.alienationẽ prohiberi: nam ea ipſa conſtitutio pro rebus æſtimatis, quas diſtrahere permiſſum eſt, vindicationem mulieribus conceſsit: quod quemadmodum accipi debeat, ſequenti capite dicemus.

16 Sunt hodie aliqui caſus, † quibus alienatio fundi dotalis rata eſt. Quid enim ſi è re ſit mulieris? l. vltima. D. ad Senatuſconſul. Velleia. l.ita conſtante.& l.vlti. D. de iure dotium. quid ſi neceſſaria? l.j.D.de fundo dotali. quid ſi facta interuentu ſolennium nouellę conſtitutionis, vt immobilia antenupt. donat. quid ſi iuriſiurandi religio intercedat. capitul. cùm contingat.& cap.licet mulieres. de iureiurand. vel res æſtimata in dotem detur, ita vt electio mariti ſit.l.ſiue generalis. D.de iure dotium.l. quod ſi fundus. D. de fundo dotali. His certè caſibus lex Iulia ceſſabit. Campe.4. par. q.38. Cāpe.4. par.q. 11.Ferro. in cōſue. Burdeg.ti. de dote.§.12.

SVMMARIVM.

1 *Marito uergente ad inopiam dos repeti poteſt.*
2 *Soluto matrimonio à quibus dos repetatur.*
3 *Si filia ſuperſtitibus liberis decedat, an dos ad patrem reuertatur.*
4 *Aequalitas in omnibus ſeruanda.*
5 *Cur poſt mortem filiæ dos à patre profecta ad patrem regrediatur.*
6 *Retentio ob malos mores.*
7 *Dos quando dicatur proprium patrimonium filiæ.*
8 *Declaratus §. cùm inter.l.inter ſoccrum.D. de pact. dot. & l. ſi cùm dotem. D. ſolu. matrimo.*
9 *Pactum ne conſtante matrimonio dos petatur, eſt inefficax.*

Rectè in-

10 *Rectè interdum quis petit quod poſteà reſtituturus eſt.*
11 *Origo actionis rei uxoriæ.*
12 *Actio ex ſtipulatu de dote an ſit bonæfidei.*
13 *Aduerſus quos competat.*
14 *Actio hypothecaria pro dote datur.*
15 *Vindicatio in rebus dotalibus non ſemper locum habet.*
16 *Vindicatio duplex, directa & utilis.*
17 *Quo tempore dos reſtitui debeat.*
18 *Ratio cur res mobiles ſtatim reddantur: cæteræ intra annum.*
19 *Quæ iudicio de dote præſtentur.*
20 *Expoſita l. diuortio. D. ſolut. matrimon.*
21 *Quomodo fructus accipiantur.*
22 *Fructus eadem actione petuntur, qua dos.*
23 *Multa impediunt dotis repetitionem.*
24 *Mulier adultera an dotem amittat.*
25 *Quid de his quæ extra dotem ſunt.*
26 *Pœnæ quas ueteres adulteris irrogârunt.*
27 *Heredes an poßint de adulterio mulieris queri, & ob eam cauſam dotem retinere.*
28 *Leno efficitur maritus, qui ſcienter adulterium uxoris reticuit.*
29 *Ignorans non intelligitur iniuriam remittere.*
30 *Stupri rea an dotem amittat.*
31 *Leges pœnales ad ſimiles caſus trahuntur.*
32 *Vidua mulier adhuc in matrimonio eſſe intelligitur: atque ideo priſtinas prærogatiuas obtinet.*
33 *Mulieres xi. menſe pariunt, contra Iuſtinianum.*
34 *Dos & propter nuptias donatio comparantur.*
35 *Propter oſculum an mulier dote priuetur.*
36 *Ex oſculo an adulterium præſumatur.*
37 *Oſculorum uetus obſeruatio.*
38 *Libri Feudorum an ſint probatæ authoritatis.*

## CAP. VI.

ET QVONIAM de conſtitutione dotis & dominio quod maritus traditione nâciſcitur, ſatis abundâter, vt arbitror, diſſeruimus: ſequitur, vt quemadmodum dotes repetantur, via & ratione exponamus. Sunt autem quinque hoc loco enucleanda, quorum primum eſt. Quando & à quibus dotes repetâtur. Alterum qua actione

qua actione. Tertiũ, dirempto matrimonio intra quantum tempus dos reſtitui debeat. Quartum, quę veniant in reſtitutionẽ dotis. Vltimũ, quibus de cauſis dotium repetitio impediatur.

*Quando & à quibus dotes repetantur.*

Vt primum dilucidè intelligi poſsit, ſciendũ eſt dotẽ nonnunquàm cõſtante, & interdum di
1 rempto matrimonio repeti. Si enim † maritus vir ſit cùm ſegnis, tum inertis vitæ, qui dilapidando & diſsipando omnia bona ſua profundat, & periculum ſit ne is facultatibus labatur, ad dotis exactionem à prętore mulieri actio dabitur. §. illud. in nouel. de æqualit. dot. l. vbi. & l. in rebus. C. de iure dotium. quibus reſcriptis antiquata eſſe videtur. l. ſi conſtante. D. ſolu. matr. quæ ſummam mariti inopiam exigebat, priuſquàm repetitioni dotis locus eſſet. Nec dubium
2 eſt quin † æquè dirempto matrimonio dos condici poſsit. toto tract. ſoluto matrimonio quẽadmodum dos petatur. quãquàm hac in re adhibenda ſit diſtinctio. Etenim ſi dos aduentitia ſit, vtiq; à muliere condicetur. auth. quod locũ. C. de coll. pręterquàm ſi is qui dedit, vt ſibi redderetur pactus ſtipulatúſue fuit. l. vn. §. accedit. C. de rei vxo. act. l. ſi dotẽ. C. de iure dot. quę dos ſpecialiter receptitia dicitur. l. mortis cauſa capitur. §. ſed & dos. D. de mort. cauſa dona. quòd ſi dos profectitia ſit, pater poſt diuortium adiuncta filię perſona dotem petere poterit. l. ij. §. j. D.

Cãpeſ. 3. par. q. 18. Rebu. in tracta. de ſent. pro uiſ. art. 3. glo. 1. cæteri doct. in l. ſi cõſtãte. D. ſol. matri. glo. in c. per veſtras. de donat. inter vir. & vxor.

Ang Claua. in verb. dos num. 13.

Faber, Ang. & Iaſ. in §. fuerat. de act. Cor. cõſil. 66. volu. 4.

Extraneus nudo pacto dotis actionem in ſe transfert, pater interuentu duntaxat ſtipulationis. l. aura. & ibi Accur. C. de iure dot. idem Accu. in l. ſi cũ

dotē. D. ſol. ma. ſol. matrimo. Niſi fortè ſui iuris ſit mulier: tunc enim ipſa ſola repetet. l. vnic. §. videamus. & §. extraneum. C. de rei vxor. act. l. pater filię. D. de euictio. Et ſanè interdum ſolus pater actionem habet, ideſt, dotis repetitionē. cùm enim dotem ſibi reddi ſtipulatus eſt, vel filia conſtante matrimonio deceſsit, dos à patre profecta ad ſolum patrem reuertitur. l. iure ſuccurſum eſt. D. de iur. dot. l. dos. C. ſolut. matrimo. l. quoties. D. eodem ſub titulo.

Accur. in l. profectitia. D. de iur. dot.

### *An dos ad patrem redeat, filia ſuperſtitibus liberis in matrimonio defuncta.*

Sed ſi filia † in matrimonio ſuperſtitibus liberis moriatur, an dos ad patrem redeat? Et redire illis omnibus legibus probatur, quibus generaliter cōſtitutum eſt, filia in matrimonio defuncta, dotem ad patrem regredi. Eius generis eſt l. pater filię. D. de euiction. l. dos à patre. C. ſolut. matrim. l. dotem dedit. D. de collat. bono. l. ſi ab hoſtibus. D. ſolut. matr. l. ſi filiusfamiliàs in id. D. ad Senatuſc. Macedon. & alię ſimiles, quę apertius id probant, quàm vt quiſquā tergiuerſari poſsit. Sed & ratio idipſum quoq; ſuggerit: namque filia priuſquàm moreretur, ad dotis exactionem nullam actionem habebat. l. in rebus. verſi. omnis. C. de iur. dot. l. cùm notiſsimi. §. illud. C. de pręſcript. xxx. vel xl. annor. l. ij. D. de dot. pręleg. Igitur plus iuris in liberos tranſferre non 3

Hęc ſententia Bart. placuit in l. poſt dotē. D. ſol. mat. Accur. & Bal. in l. dos à patre. C. ſo. matri. Panor. in c. vlt. de don. int. vir. & vx. Corn conſ. 66. vol. 4

Cāp. part. 3. q. 37.

ferre non potuit, quàm ipſe habebat.l.nemo.& l.hęredem.D.de diuerſ.reg. iur. Poſtulat id e-
4 tiam æqualitas,quam † in omnibus hominum negotijs atque actionibus iuriſprudentes ſerua rivoluerunt.l.in ſacris.C.de prox.ſacro.ſcrinio. lib.xij.l.petendę.C.de tempor.in integ.reſtitut. l.vltim.C.de fructib.& litium expenſ.l.iij.commun.vtriuſque iudicij.l.iij.communi diuidun. l.vltim.C.de duob.reis. l.j. D. de contrah.emptio. Ecce mortuo patre omne ius, quod patri in dote competebat, in perſonam filię conſolidatur: atque ideo tunc ſola filia dotis exactionem habet. l.vnic.§.& hoc. C.de rei vxor.actio. Ergo in patre idem dicendum erit: ſcilicet, vt mortua filia,etiam ſuperſtitibus liberis, ius filiæ in perſonam patris conſolidetur, isque ſolus dotis habeat exactionem.

Prętereà, quoties de dote reſtituenda nihil actum eſt, perinde patri repetitio dotis competit, atque extraneis quoties ſibi nominatim cauerunt. Idem namque legis authoritas in pa tre efficit, quod in extraneis expreſſa conuentio.l.ſecunda.§.j.D.ſoluto matrimon. Sed quoties pacto comprehenſum eſt, vt diſtracto matrimonio dos ad dantem reuertatur, etiam ſuperſtitibus liberis dos ad extraneum regreditur: quod cùm inter omnes conſtet,& perſpicuè verum ſit, nihil attinet approbari. Ergo in patre, qui dotem ſibi reddi ſtipulatus non eſt, idem quoque iuris erit.

5 Hoc autem † iure Cęſareo ita comparatum

eſſe videtur, vt filia amiſſa, ſolatij loco cederet, ſi redderetur patri dos ab ipſo profecta: ne & filię amiſſę, & pecuniæ damnum ſentiret. l. iurè ſuccurſum eſt. D. de iure dotium. Aliter enim ſi fiat, vel eo caſu, quo filia ſuperſtitibus liberis deceſsit, tali iniecta formidine parentes à dotium conſtitutione auocabuntur, & contra principales conſtitutiones parentum erga liberos munificentia retardabitur. l. ij. C. de bonis quæ libe. Prudenter ergo conſtitutum eſt in l. ſi dotali. D. ſolut. matrimo. & l. ſi pater. D. de pact. dotal. mortua in matrimonio filia ſuperſtitibus liberis dotem apud maritum reſidere, ſi pacto vel ſtipulatione id actum fuerit. inde enim perſpicuum eſt nullo eorum actuũ ſubiecto iuris cõis ſuggerere regulas, vt dos à patre profecta ad patrẽ reuertatur. Et hoc ſecundũ Vlp. fragmẽta ſic accipiendũ eſt, dũmodò quintã partem in ſingulos liberos maritus retineat. Quod hodie l. vnic. §. taceat. C. de rei vxor. act. non eſt antiquatum. Illa enim Iuſtinianea cõſtitutio de illis † retentionibus loquitur, quę ob culpam mulieris 6

Duar. in l. ſi dotali. D. ſo. ma.

Boët. lib 2. comment. in Top. Cicero.

liberorum nomine fiebant. de quibus Paulus libr. ſecundo inſtitutorum, ita differit. Si diuortium eſt matrimonij, & hoc ſine culpa mulieris factum eſt, dos integra repetitur. quòd ſi culpa mulieris factum eſt diuortium, in ſingulos liberos ſexta pars dotis à marito retinetur, vſq; ad mediã partem duntaxat dotis. & in fragmentis Vlpiani titul. de dotibus. propter liberos retentio fit, ſi culpa mulieris aut patris, cuius in-

poteſtate

poteſtate eſt, diuortium factum ſit: tunc enim ſingulorum liberorum nomine ſextę retinentur ex dote: non plures tamen quàm tres ſextę in rétentione ſunt. Ergo, vt noſtra eò ſe referat, vnde huc declinauit oratio, ſi filia ſuperſtitibus liberis in matrimonio decedat, dos ad patrem regredietur. Quædam tamen retentiones liberorum nomine fient: quandoquidem ius vetus hac in parte non eſt innouatum. Sed quia multi duce Martino ab hac ſententia deſciuerunt, conſentaneum eſt vt acriores & pręcipuas obiectiones eorum ſingulatim refellamus. Primùm inquiunt dotem eſſe proprium patrimonium filię. l. iij. §. ſed vtrùm. D. de minorib. atque ideo ad poſteros, non etiam ad maiores tranſmitti. §. j. in nouel. de hęred. ab inteſtat. venient. Sed impingunt in ſcopulos, nec

Salic. in l. dos à patre profecta C. ſol. ma. M. Socin. cõſi. 9. Forcatu. in cupi. iuriſpe. c 7.

7 ſatis offendicula vident. Etenim † conſtante quidem matrimonio dos proprium patrimonium filię dicitur, ſed poſtquàm filia è viuis exceſsit, ſolus pater in dote ius habet. Proinde dos, quam patri lex defert, olim liberis acquiri non potuit: præſertim cùm tempore conſultorum filia in poteſtate hęredes non haberet. l. ſecunda. D. de caſtren. peculi. quod ius hodie in profectitijs obſeruatur. l. ſecunda. C. de bonis quę liber. Secundò Martinus & ſequaces ſic inſtant, dos propter onera matrimonij datur, quę mortua ſuperſtitibus liberis coniuge, maritus adhuc ſuſtinet. l. ſi maritus. D. famil. erciſcund. Ergo ęquum eſt dotem penes eum manere. l. ſi

is qui.§. ibi dos.D. de iure dot.Sed hęc obiectio cùm leuis per ſe,tum etiam falſa eſt. neq; enim onera omnia matrimonij poſt mortem vxoris maritus expedit, ſed ea demùm quę ad paternam pietatem magis quàm ad matrimonium pertinent, quæ'que dotis non impediunt repetitionē. Et ſanè partes mulieris non ſunt, quandiu vir eſt in facultatibus liberis alimenta ſuppeditare.l.ſi quis à liberis D. de liber. agnoſcen.Ipſe enim naturalis ſtimulus ſatis patrem ad liberorum educationem hortatur, vt Iuſtinianus ſcripſit in l. vnic. §.ſileat. C.de rei vxorię actione.

Sed & aliter hoc argumentum facilè diluetur,ſi meminerimus quòd paulò ante dictum eſt, quintas in ſingulos liberos retineri.

Tertiò adducunt l.inter ſocerum.§. cùm inter. D.de pactis dotalib. cùm inter patrem puellæ & generum conuenit, vt in matrimonio ſine liberis defuncta filia dos patri reſtituatur, id actum inter contrahentes intelligi debet, vt liberis ſuperſtitibus filia defuncta,dos retineatur idque euenit ſecundum interpretes,quia in caſu omiſſo iuris communis regulas ſequimur l.ſi extraneum.D. de condict.cauſ.data cauſ. non ſecuta. Sed ego magis putarim † ſuperſtitibus 8
liberis ideo dotem retineri, quia pacto tacitè comprehēſum fuiſſet, vt extantibus liberis dos patri non redderetur. Vlpianus in l. ſi cùm dotem.D.ſolu. matrimo. ſi cùm dotem darer pater, vel extraneus pro muliere in vnum caſum

pepigit

pepigit, vel in diuortium vel in mortem: dicendum eſt in eum caſum in quem non pepigit, eſſe mulieri actionem. Nam vt ſæpè compertum eſt vnius caſus incluſio aliorum excluſionem inducit. l. maritus. C. de procuratorib. l. cùm prętor. D. de iudic. l. cùm de lanionis. §. cui fundum. & §. quædam. D. de fundo inſtruct. Sed inter vtranque ſpeciem hoc maximè intereſt, quòd in §. cùm inter. idem caſus & retentionem & dotis in patrem regreſſum operatur. in l. ſi cùm dotem. caſus expreſſus danti parat dotis actionem, omiſſus eandem excludit. Sed & in §. cùm inter. liberis ſuperſtitibus dos à marito retinetur: in l. ſi cùm dotem. caſu expreſſo non contingente, mulier habet dotis actionem. Cur tam variè? quia in §. cùm inter. mulier cùm in ſacris paternis eſſet, nullos hæredes habebat, qui poſt mortem ſuam exigerent dotem. tunc enim filia in poteſtate hæredes non habebat. l. ſecunda. D. de caſtren. peculio. in l. ſi cùm dotem. filia emancipata mortis caſu contingente hæredes vel teſtamentarios vel legitimos habuit, qui dotem exigere potuerunt. Et quidem Vlpianus tam in patre, quàm extraneo ſpeciem proponit: & ideo reſponſum ſic accipiendum eſt, vt tam patri, quàm extraneo conueniat. Proinde, vt ad inſtitutam diſputationem redeamus, in §. cùm inter. ne fruſtrà pactum interpoſitum videatur, cùm regulariter mortua filia dos ad patrem redeat: dicendum eſt eo loco pactum efficere, vt

ſuperſtitibus liberis dos apud maritũ remaneat & ad patrem amplius non reuertatur. Nec poteſt ad hoc propoſitũ vllo modo detorqueri l.ſi maritus.D.de condict.cauſ.dat.alia eſt enim ratio conditionis non extantiũ liberorũ, intuitu extantium:& alia conditionis diuortij, intuitu matrimonij nõ cõtracti. Priori nãq; caſu nemo eſt adeò iniuſtus rerum æſtimator,qui cõiectura non aſſequatur, patrem qui caſu non extantium liberorum ſibi proſpexit,altero iuri ſuo renuntiaſſe. Aliter certè talis cautio fruſtrà à patre interponeretur. Poſteriore autem caſu, qui in caſum diuortij ſibi cauit,eum caſum excluſiſſe exiſtimandus non eſt, quo nuptię non contraherentur:tunc enim caſuum ſimilitudo necnon perſpicua promittentis voluntas facit, vt caſus omiſſus pari iure cum expreſſo cẽſeatur. Quartò, diuerſę opinionis authores in noſtrã ſententiam adferunt l. illam. C. de collatio.in qua nepotes dotem matris cõferre compelluntur:quod non eueniret, ſi dos mortua filia ad patrem reuerteretur. Sed rectè ſcholiaſtes eò loci in gloſ.prodidit, tum legem illam procedere cùm filia deſijt in patris poteſtate eſſe.Tunc enim ad patrem dos non regreditur, ſed tranſit in hęredes mulieris. l. vnic.§. accedit. C. de rei vxorię actio. Etſi autẽ admiſerimus filiam eo loco in ſacris paternis fuiſſe: tamen nepotes ad collationem maternæ dotis non aliter tenebuntur, quàm ſi eam ex pacto vel ſtipulatione retineant.Quintò opinioni quam probauimus

acerrimè

acerrrimè aduerſatur.l.pater.D.de pact.dot.Pa
ter filię nomine dotē dedit,& pactus eſt vt mor
tua filia vno pluribúſue liberis ſuperſtitibus,de-
ducta parte tertia reliqua ſibi dos,aut poſt mor-
tem ſuam illi aut illis filijs quos in poteſtate ha-
bebat,redderetur,valebit ex ſententia Aphric.
pactū.Sed ſi dos ſecundū iuris cōmunis regulas
ad patrem regredi deberet, fruſtrà tale pactum
interponeretur.Ergo dicendū eſt filia ſuperſtiti
bus liberis defuncta dotem patri reſtituendam
non eſſe. Sed verius eſt pactum atq; ſtipulatio-
nem eo loco interceſsiſſe,propter illam tertiam
partem dotis, quam liberorum nomine retine-
ri conuenit. Sextò,contrà ſentientium opinio-
nem corroborat l.cùm pater. D. de pactis dot.
Pater eò loci dotem ea lege promiſit, ne ſe viuo
petatur,néue cōſtante matrimonio. quia poſte-
9 rior †pars conuentionis contra iuris regulas in
id tempus dotis ſolutionem differre videbatur,
quo matrimonium amplius non eſſet. l.Iulia-
nus.& l.ſi pater.D.de iure dot.Ideo D.Seuerus
contemplatione pietatis paternę & contrahen-
tium voluntatis,ita pactum interpretandū con
ſtituit,quaſi denuo adiectum eſſet ſe viuo. quo
reſcripto,inquit Vlp.hoc effectum eſt, vt ſiqui-
dem viuo patre deceſſerit filia , aut ſine culpa
ſua diuerterit,omninò dos peti nō poſsit. Ergo
inquit Salice.ſi nulla interponatur cōuentio, &
filia viuo patre decedat,maritus dotē petere po
terit.Quod vtiq; ſuperſtitibus liberis verum eſt:
nam aliter ſi dotem peteret,exceptione ſubmo-

ueretur,quòd id peteret,quod eſſet reſtituturus: ſi non ſtatim, ſaltē intra diem miſerationis cauſa à lege indultum. l. ſi donaturus. D.de condi. cauſ.dat. Hęc autem argumentatio nimis ſcrupuloſa eſt,&procul accerſita.Nam proh Deûm atq; hominum quis vnquàm dixerit ea in mentem Vlpiano veniſſe,quę Salicetus oſcitans hallucinatus eſt. Planè in l.cùm pater.cardo dubitationis in eo vertebatur,An pactū,ne conſtante matrimonio dos petatur,valeat. Et quidem reipſa inefficax erat.l.cùm pater. & l. Iulianus. de iur.dot.ſed ex pręcedentibus hanc interpretationem recepit,ne viuo patre petatur. vt autē in matrimonio dos fuiſſe aliquando videretur, vtq́; eam maritus vxori redderet, conueniens mehercle fuit,etiam dirempto matrimonio dotem peti.l. ſi ſocer.§.vlt. D.ſol.mat.l. ſi de dote. D.de iure dot. Præſertim cùm honorificū ſit intuitu mariti dotē aliquando habuiſſe. Nec dubium eſt quin ea † vtiliter petātur, quę poſt in- 01
terſtitiū alij reſtituēda ſunt.l.vlt.D.vt legat. vel fideic.nom.ca.l. ſi quis cōductionis. C.de loca. l.vnic.C.ſi dos cōſtan.mat.ſol.fuer.Nec diſcrepat l.ſi donaturus.§.vl.D.de cōdi.cau.dat. nam ideo maritus ſoluto matrimonio agens, reſpectu partis quam mulieri reſtituere debet, exceptione eo loco ſubmouetur,quia indebitā pecuniam iuſſu mulieris aliquis per errorem promiſerat. Septimò aduerſus noſtram ſententiam adduci ſolet l.poſt dotem. D.ſol.mat. Pater diuortio facto dotē ſibi reddi ſtipulatus eſt: ſi con
ditio,

ditio, inquit Papinianus ſtipulationis impleatur, & poſteà filia ſine liberis deceſſerit: non erit impediẽdus pater quominus ex ſtipulatu agat. mortua igitur filia ſuperſtitibus liberis dotis cõdictio patri denegatur. Sed verba illa, ſi ſine liberis, ſic accipi poſſunt, vt aduerbium maximè ſubaudiamus: ſicut in inſcriptione de ſeruit. & aqua. Poſſunt & ſic accipi, vt in eũ caſum prouiſum fuerit. Sed propius eſt vt viua filia vel ea mortua ſuperſtitibus liberis dos repeti nõ poſsit quia pater ex volũtate filiæ eam ſibi reddi ſtipulatus fuerat: nec veriſimile eſt filiã voluiſſe vel ſibi, vel liberis ſuis patrem anteferri. Octauò vrget quod Iuſtin. conſtituit in l. vnic. §. illo proculdubiò. C. de rei vxoriæ act. mortua in matrimonio muliere dotẽ illius hæredibus quæri, cuiuſmodi liberos hodie eſſe conſtat. l. quod ſatis. C. de bonis quę lib. l. ſancimus. C. cõmun. de ſucceſſ. reſpondeo illam cõſtitutionem de muliere loqui, quæ patrem ſuperſtitem non habet: atq; ideo in quibuſcunque hæredibus procedere. Reliqua quę in hanc ſententiam intorquentur, vt l. vxor. §. teſtamento. D. de legat. & fideicom. iij. l. vlt. vt legat. vel fideicommiſ. nom. cau. & cætera id genus, frigidiora ſunt atque ineptiora quàm vt in illis accuratè confutandis demorari nos oporteat.

*De actionibus quæ ob dotis repetitionem dantur.*

Alterum de ijs quę propoſueram, ad actiones

pertinet,quę ob dotis repetitionem dãtur. Sunt autem tres actiones ob dotis exactionẽ iure ciuili cõparatę,nimirum ex ſtipulatu,hypothecaria,& vindicatio, de quibus ſingulis diligenter diſpiciamus.

Bar.in l.ſi constante.D.ſolut. mat. Faber & Iaſ.in §.fuerat. de actio.

*Ex ſtipulatu de dote.*

Actio ex ſtipulatu nunc in locum rei vxorię actionis ſuffecta eſt,cuius † origo atque proceſ- 11
ſus vt perſpicuè intelligatur,meminiſſe oportebit quingentis ferè annis poſt Romã conditam nullas rei vxoriæ neque actiones, neque cautiones fuiſſe, quippe cùm nemo coniugij fœdęre deuinctus diuortium adhuc feciſſet, quemadmodum Valerius. lib. ij. ſcribit. itaque cùm prímùm Sp.Carbilius vxorem ſterilitatis cauſa dimiſit,anno vrbis conditæ Dxxiij. M. Attilio & P. Valerio conſulibus,in rempublicam inuectę ſunt rei vxorię cautiones: vt ex Seruio Sulpitio Gellius libr.iiij.cap.iij.refert. Nec verò aliter tum ob dotis conditionem actio ex ſtipulatu dabatur,niſi ſtipulationis vinculum interceſsiſſet. Quare deinceps exploſis anxijs ac nimis ſcrupuloſis illarum actionum obſeruationibus, ſola ex ſtipulatu actio remãſit, in quã omnis vis atq; facultas actionis rei vxorię principalibus cõſtitutionibus eſt trãſlata. l. vnic.C. de rei vxor.act.§.fuerat.de acti.Proinde † actio 12
ex ſtipulatu ea in ſpecie effecta eſt bonęfidei,vti quondã reivxorię actio fuit.§.fuerat.de act.nec

dubium

dubium eſt quin eandem naturam habeat etiã
tunc cùm ab hæredibus mulieris proponitur.l.
vnic.§.illo proculdubiò.C.de rei vxor.act.quan
quàm hęredes,filijs exceptis,priuilegium pręla-
tionis non habeant.l.aſsiduis.C. qui pot.§.fue-
rat.de act.Eſt prętereà hęc bonęfidei actio cùm
pater dotem profectitiã condicit.l.ſed etſi ideo.
D.ſolu.mat. Enimuerò hęredes patris hęc actio
amplius non conſequitur,ſed inſtar rei vxoriæ
actionis mortuo patre integra filię tribuitur.l.
13 vnic.§.& hoc.C.de rei vxor.act.Cõpetit † autẽ
hęc actio aduerſus ipſum maritũ, vt in id quod
facere poteſt,cõdemnetur.§. item ſi de dote.de
acti.l.patronus.D.de re iudi.ſed ſi filiusfamiliâs
maritus ſit,& dos ſocero data ſit,aduerſus ſoce-
rum agetur.l.ſi cùm dotem.§. transgrediamur.
D.ſolu.matri.quòd ſi maritus deceſſerit, & do-
tem ſocer non ſit conſecutus,rectè mariti hęre-
des inſolidum conuenientur.l.maritũ.l.rei.& l.
etiam.D.ſol.mat.l.ſciendum.D.de re iudic.

Bar. & Iaſ.in l. j. D.ſolu.ma.

Ripa. in l.j. D. ſolu.ma.nu.24.

Interdum tamẽ maritus inſolidum condemnatur: vt fusè Cãp. oſtendit part.3.q.238.

*Hypothecaria.*

14 Altera actio,† quę ob dotis repetitionẽ cõpe
tit,hypothecaria nũcupatur. Nãq; lex bona ma
riti & vxoris nexu quodam taciti pignoris tene-
ri voluit ob dotis exactionem.l.vnic.§.& vt ple-
nius.C.de rei vxo.act.ſicut & ſtipulationẽ fa-
re mulieris intelligit,datq; ex ſtipulatu actio
etiã ſi nulla ſtipulatio ſubiecta interpoſitáue fu
rit.l.vnic.de rei vxo.act.§.fuerat.de act.in eo ta

Bald. Nouel. in tract. de pri.

men hypothecaria multùm ab actione ex ſtipulatu differt, ꝙ hypothecaria in rem eſt: l. pignoris perſecutio. D. de pig. actio verò ex ſtipulatu in perſonã. Sed mirũ eſt actionẽ hypothecariã pro rebus dotalibus dari, cùm illa mulier ſit domina, & pignus in rebus proprijs non contrahatur. l. neque pignus. D. de regul. iur. hoc igitur ſic accipimus, vt actio hypothecaria in rebus dotalibus locum habeat, quoties res ęſtimatas mulier in dotem dedit, tunc enim dotis cauſa emptio contrahitur, atque ideo verum & naturale dominium in accipientem tranſit. l. plerunque. l. quoties. l. cùm poſt. §. in dotem. D. de iure dot. l. quoties. C. eodem ſub tit.

*Vindicatio.*

Nouiſsimè † ob dotis repetitionem legis vin- 15
dicationem conceſſerunt. l. vbi. & l. in rebus. C. de iure dot. hæc autem actio aduerſus maritum creditorem, & alios rerum dotalium poſſeſſores datur. non quidẽ cùm res quæ pondere, numero, vel menſura conſtant, in dotem datę ſunt
Bart. in l. ſi conſtãte. D. ſo. ma. tunc enim ad ſuperiores eſt decurrendum. l. pater. D. de dote pręleg. ſed cùm alię res in dotem
dantur. quę ſiquidem † inęſtimatę ſint, propter 16
naturale dominium, quod mulier retinet, directa vindicatio erit: ſin ęſtimatę, quia earum dominium marito iam quęſitum eſt, vtilis tan-
Bart. Bal. & Sal. in l. in rebus. tùm vindicatio dabitur. l. in rebus. C. de iure dotium.

Quo tem-

*Quo tempore dotis reſtitutio celebretur.*

17 Nunc videamus † ſoluto matrimonio intra quãtum tempus dos reſtitui debeat. Et quidem tempore conſultorum cùm dos pondere, nume ro, vel mẽſũra cõtinebatur, annua, bima, trima die reſtituenda fuit, id eſt pars primo anno, alte ra ſecũdo, & reſidua dos omninò intra triẽniũ. id enim ea verba denotant. l. iij. D. de annu. leg. reliquę autẽ dotes ſiue in mobilibus ſiue in im-mobilibus rebus conſiſterent, ſtatim reddeban-tur. l. cùm in fundo. §. ſi fundus. D. de iur. dot. l. vn. §. exactio. cùm ait, quod cõmune &c. de rei vx. act. C. & in fragm. Vlp. ſub tit. de dot. Sed im per. Iuſtin. mulieribus proſpiciẽs dotẽ quę rebus ſoli cõtineretur, illico, ſicut & olim, reſtitui vo-luit: eam verò quę in rebus mobilibus vel ſe mo uentibus vel incorporalibus cõſiſteret, omninò intra annũ. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxo. act. in-terim tamen pręſtanda eſt cautio. l. ſi cõſtante. §. quoties. D. ſol. mat. ſicut in cęteris quoque bo nę fidei iudicijs obſeruatur. l. in omnibus. D. de
18 iudic. Cur aũt † res immobiles ſtatim reddãtur, cęterę intra annum, ratio inquirẽda eſt. Et mihi quidẽ videtur propter dãdi facultatẽ id iure ci-uili receptũ. Cũ enim facilius res ſoli reddãtur, quàm cęterę, quas fortè maritus alijs vel credi-dit, vel cõmodauit, vel aliter pręſentes nõ habet cõſentaneũ eſt mehercule làxamẽtũ ac interſti-tiũ aliquod marito vel eius hęredibus dari ad res eiuſmodi cõponẽdas, & pecuniasalicũde colligẽ

Iaſ. in l. ij. D. ſo. ma. Valla. lib. 1. c. 5. lib. 3. c. 5. & lib. 4. c. 80.

Iaſ. & Rip. in l. ij. D. ſol. matr. Coraſi. libr. 5. miſc. c. 6.

Angel. in §. fuerat. de act. Step. Bert. conſil. 39. vol. 2. Rebuf. in tract. de ſentẽ. prouiſ. artic. 3. gloſ. 1.

Cyn. in §. exactio. Bart. in l. fructus. aliâs diuortio. §. interdum. D. ſo. ma.

das. Præſertim cùm mulier intra annum luctus ab hæredibus alatur, quemadmodum inter omnes interpretes conſtat.

Bart. Caſtrē.& Iaſ.in l.ſ. uctus. §. diuortio. D. ſolu.mat.Bald. &Salic.in§.exa ctio. Soc.cōſil. 126. Cāp.part. 2.q.16. Rebuff. in tract. de ſen tent.prouı.arti. 3.glo.1. Bald.in l.vlt. C.de bon. mater.

*Quæ in reſtitutionem dotis veniant.*

Sed videamus † quę in dotis reſtitutionem 19
veniant. Veniunt autem quę euictis rebus æſtimatis maritus ab vxore iudicio empti conſequitur.l.quoties. D. de iur. dot. veniunt & fructus dirempto matrimonio percepti. l.ſi marito.§.vltim.D.ſolut.matrimo. necnon ij, quos maritus conſtante matrimonio cepit, reliqui tamē ſunt aut ampliores quàm marito debeantur, habita ratione eius temporis, quo matrimonium non fuit, vel eius, quo fundus dotalis traditus eſt.l. cùm in fundo.§.diuortio. D.de iur.dot.l. de diuiſione.D.ſolut.matrimo.l.vnic.§.ſed & nouiſſimi. C.de rei vxor.action. Eius generis memorabilem hypotheſim Papinianus apud Vlpianum retulit, quam nos ita breuiter & dilucidè
exponemus. Si mulier † Calend.Octob.fun- 20
dū in dotē det, eumq; maritus coactavindemia quæ xxiiij. aureis æſtimabatur, alicui fruēdum aureis xij.Calend. Nouemb.locet, & in fine Ianuarij diuortium fiat: quia plerunq; euenit, vt pluris fructus valeant quàm res fruenda detur, maritus pro rata annui reditus tria ex mercede, & duo ex fructibus percipiet, reliqua vxori reddere compelletur. Itaq; ſiue pluris ſiue minoris ſit fructuum æſtimatio, quàm annua merces locationis, ita tamen cum fructibus merces confundetur,

Alc.lib.3. para. c.1.Cora.lib.5. miſc.c.7.Duar. ib.1.diſp.c.vlt.

fundetur, vt quartam partem mercedis & duo decimam fructuum maritus habeat. l. fructus. §. Papinianus. aliâs l. diuortio. D. ſolut. matr. Sed fingamus Calendis Ianuarij nuptias cõtractas, Cal. Maij fundum traditũ, ac deinceps cùm fructus dotis maritus cepiſſet, extrema die Decembris ſolutum matrimonium. Planè ſic ineunda ſupputatio erit, vt pro eo tẽpore quo fundi dotalis poſſeſſor maritus fuit, fructus is retineat, nimirum pro viij. menſibus: pro reliquis quatuor vxori reddere cõpellatur. l. de diuiſione. &
21 l. fructus. D. ſol. mat. Verùm enim † fructus ſic accipi debent, qui deducta impenſa ſuperſunt. Quod Scęuola & ad mariti & ad mulieris impẽſas refert. l. fructus. D. ſol. matr. l. fundus qui dotis. D. fam. erciſ. Neq; tamen impenſa omnis deducitur, ſed ea demum quę fructuum percipiẽdorum cauſa fit: vt verbi cauſa quod in arando ſerendoq; agro impenſum eſt: quodq; in tutelã ædificiorum, ægrúmue ſeruum curandum: ſcilicet, ſi ex ædificio vel ſeruo fructus aliqui percipiebãtur. l. fructus. §. impendi. & l. ſi fundus. D.
22 ſolut. matr. Illud pręttermittẽdum non eſt, † fructus & reliquas acceſsiones quę dotem auctiorem efficiũt, ſoluto matrimonio eadẽ actione qua dotem peti. l. ſi marito. §. vlt. D. ſolu. matr. l. quoties. D. de iur. do. Sed vt nihil antiquitatis in pręſentia ignoretur, ſciendum eſt Gallos in dotibus & dotiũ fructibus retinẽdis olim hoc iure vſos, vti Cęſar lib. vj. de bell. Gallic. ſcripſit. Viri quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine ac

Bar. Iaſ. & cæteri in l. fructus. D. ſol. matr. Cãpe. 2. par. q. 12. Quod tamẽ in decimis nõ procedit. c. tua nos de deci. nec in gabellis, vt dicitur, quas ex pręſcripto legis patrię municipes pẽſitãt. Bald. & Caſt. in d. l. fructus. Sali. in l. j. C. de fructi. & lit expen.

Bal. in l. vlt. C. de ſent. quę ſin. quãt. Cãp. par. 3. quęſt. 193.

cepiſſent, tãtas ex ſuis bonis æſtimatione facta cum dotibus cõmmunicabant: huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habebatur, fructuſque ſeruabãtur: vter eorum vita ſuperaſſet, ad eum pars vtriuſq; cum fructibus ſuperiorum temporum perueniebat. Et hæc hactenus.

*Quibus de cauſis dotium repetitio impediatur.*

Reliquum eſt vt indagemus, quæ dotis impediant exactionem: Sunt autem † variæ & multiplices eius generis cauſæ, quæ viam repetitioni dotis omninò præcludunt, & nobis ſcitu digniſſimæ videtur. Primùm itaq; dotis repetitionem impedit pactum, vt mortua in matrimonio filia dos apud virum maneat. l. ſi pater. D. de pact. dotal. l. vnic. §. illo proculdubiò. C. de rei vx. act. §. ſponſalibus. in nouel. de ſanct. epiſc. Tunc enim conuentioni quæ legibus conſentanea eſſe noſcitur, eſt proculdubiò ſtandum. l. j. §. ſi cõueniat. D. depoſ. l. j. C. Theod. de dot. etiam ſuperſtitibus ex eo matrimonio liberis, quibus nouella Iuſtin. cõſtitutio in omnẽ euentũ dotem conſeruari & reſtitui voluit. §. præterea. in nou. neq; vir. quod ex dot. eſt. & §. dotes. in noue. de nupt. Olim vt Seuer. Boët. refert lib. vj. cõm. in Topic. Cic. dos interdũ his cõditionibus dabatur, vt ſi inter virũ vxorẽq; diuortiũ cõtigiſſet, quod melius æquius eſſet, apud virũ remaneret, reliquũ dotis reſtitueretur vxori. id eſt, vt quod ex dote iudicatum 23

Alex. Caſt. Iaſ. & Rip. in l. ij. D ſol. mat. Claua. in ver. donatio. 4.

iudicatum fuiſſet, melius ęquius eſſe, vt apud virum maneret, id vir retineret, quod verò non eſſet melius ęquius apud virum manere, id vxor poſt diuortiũ reciperet. Secundò, dotis exactio ceſſat, quoties maritus dotem nõn accepit l. maritus. D. ſol. ma. quod ego plenius accipiendum puto, vt etiam ad dotis additamentũ, quod vulgò agẽſamentũ appellamus, & propter nuptias donationẽ pertineat. Ea enim pro portione tantùm dotis exolutę debentur: & cùm nihil dotis nomine datum eſt, ea nullo modo debentur. §. illud. in nouella de non eligend. ſecun. nuben. Tertiò, repetitioni dotis locus non eſt, quoties culpa mulieris diſtractũ eſt matrimoniũ. l. Lucius. D. ſol. ma. l. ſi dotẽ. C. de iure dot. l. cõſenſu. C. de repud. fuit tamen quoddã tẽpus, cùm mulier diuortio culpa ſua facto, parte tãtùm dotis ꝑ numero liberorũ multabatur, vt alibi ex Vlp. & Boë. Seuerino oſtendimus. Quartò, dos repeti non poteſt, quoties mulier ſine cauſa diuertit. l. conſenſu. C. de repud. Quintò, nec quoties ſine dolo & culpa mariti res dotalis euicta eſt. l. Męuia. §. vlti. D. ſolu. matri.

Bald. & Angel. in §. illud. de nõ eligẽ. ſecundò nub. Iaſ. in §. fuerat. de acti. Stepha. Ber. cõ. 303. volu. 2. Guid. Pape. q. 274. & q. 430.

numer. 6. c. 6.

*An mulier adultera dotem & παράφερνα amittat.*

Gloſſ. in ca. ex part. de cõſue. & in c. plerũq; de don. inter virum. Mar. ſoci. conſi 9. Rebuf. in tract. de ſen. prouiſ. artic. 3. glo. j. Ripa. in rubr. de iudic.

24 Sextò, dotis† exactio impeditur propter adulterium mulieris. l. conſenſu. C. de repud. l. vlti. C. ad leg. Iul. de adulte. c. plerunq;. de don. inter vir. & vxor. l. miles. §. ſocer. D. ad legẽ Iuliam de adulte. diſtracto enim ob eam cauſam matrimonio, dotem maritus legitimè retinet. l. vnic.

Hoc ita, inquit Bart. in l. miles.

§.taceat.C.de rei vxo.act.§.quia verò.in nouel. vt lic.matri & auiæ.quod & Horatius lib.j.Sermonum his verſibus luculentè ſignificauit.

*Nec vereor ne,dum coëo,vir vrbe recurrat:*
*Ianua frangatur,latret canis,vndiq; magno*
*Pulſa domus ſtrepitu reſonet,vel pallida lecto*
*Deſiliat mulier,miſeram ſe conſcia clamet:*
*Cruribus hæc metuat,doti,deprenſa:egomet mihi.*

Si tamẽ mulier viri lenocinio adulterata fuerit,nihil ex dote retinebitur.l.cùm mulier.D.ſolu.matri.c.intelleximus.de adult. idem iuris eſt cùm propter cognationem,affinitatem,votum ſolenne,vel aliam conſimilem cauſam ritè contractum matrimonium nõ eſt,nec iuſtę nuptiæ interceſſerunt §.ſi verò ab initio.in nouell. de nuptijs.l.ſi concubina.ff.rerum amota. Si enim matrimonium nullum eſt, vtique mulier adulterij rea non deferetur.c. fraternitatis. de frigi. & mal.nec dotis,quę nulla eſt, amiſsione multabitur. Cæterùm quod de dotis † amiſsione 25
diximus, quidam interpretes poſt ſcholiaſten iuris Pontificij ad parapherna & obuenturam ex pacto vel lege patria vxori donationem non ineleganter porrexerunt. quorum ſententiam ob inuiſum hoc & coërcitionibus longè digniſſimũ facinus ego facilè ſequor.Non eſt enim,vt Euphron.apud Stob.pręclarè dicebat,adulterio vllum maius malum: cùm in aliorum infortunijs delitias quęrat. Ὀυκ ἐςι,inquit, μειχȣ̃ μᾶζον ὐδὲ ἓν κακὸν· ἐν ταῖς γὰρ ἑτέρων βȣ́λετ' ἀτυχίαις τρυφᾶν. Eſt igitur hoc

§.ſocer.D. ad leg.Iu.de adulte.cùm maritus porrecto libello cum ſubſcriptione,criminalem accuſationem inſtituit.A qua ſentẽtia Caſtren. diſcrepat conſi.122.Imo. in l.cùm mulier. & Roma. in l. Lucius.D. ſolu.ma.& meritò, quia tunc dos marito nõ applicatur ſecundum nouel. vt nulli iudic.& authen.ſed hodie. C. ad leg. Iul.de adul. Claua.in verb. dos.nu.15.

Accur. in l.conſenſu.§.vir quoque.C.de repudi. Câpe.par.3. q.224.

Glo.& Ant.Cardi.Flor. in cap. plerunq;.de do. inter vir.& vxorem.Lud Roma.ſingul.312. Ang.in tracta. de maleſi. nu. Chene adulterato la mia dona. Rip.in l.j. D.ſol. mat.Iaſ. ibid.& in l.fidei cõmiſſum. C. de fideicom.

crimen acerrimè vindicandum,& eius conſcijs
26 variæ pœnę irrogandę. Certè Parti, † vt Iuſtinus libr.xiiij.ait, nullum acrius coërcebant:vt propterea Ægiptij mitiores fuiſſe videãtur,qui authore Diodoro libr.ij.rerum antiq.raptori liberę mulieris virilia tantùm execabant : & depreheſũm in ſpontaneo adulterio virgis vſque ad mille plagas cędebant:mulieribus autem in adulterio deprehenſis naſum duntaxat amputabant:vt ea ſcilicet corporis parte plecterentur, qua homines maximè decorari ſolent: Moſes prudentiſsimus ille legiſlator adulterum vnâ cũ adultero lapidibus obrui voluit,vt Deut.xxij.& Leuiti.xx.relatum eſt. Cuius pręſcripta Arabes ſecuti videntur,qui ſummum ſupplicium adulteris irrogabant,vt Strabo libr. xvj. Geograph. ſcribit. Sed & Romulus eius ſceleris conuictam impunè occidi voluit, vt Halic. ait, ſicut & lex Solonis in ipſo facinore à marito depreheſãm: vt author eſt Plutarchus in vita Solonis. & Gellius libr.x.cap.xxiij. Mitto quę lege Iulia,quę l. caſtitati.& l.quamuis.C.ad legem Iuli. de adul. continentur:ſatis enim ex ſuperioribus conſtat crimen adulterij acerrimè eſſe vindicandum: ac proinde marito,cui potiſsimũ mulier iniuriã infert παράφερνα addici oportere.Sic enim adulterij rea meritis pœnis afficietur, ſic maritus iniuriam tanto ſcelere conflatam æquiore animo feret: nec angoribus conficietur , cùm videbit eius ſcelerisvindicta ſuum honorem cõſeruari: quivalde cõtemptusvideretur,ſi παράφερνα quibus

Alex. ab Alex. lib.4.c.j. Andr. Tiraq.in legib. connub. Ioan. Berber.in trac. de adul.Sed hodie apud Frãcigenas adulteria non puniri Faber ait,in §. ex non ſcripto. de iure natu.& l.j. quę ſit long.cõſuet. quam ſententiam Bened. exagitat inver. cuidã Petro tradiderunt.c.Rainutius.nu 63.& Arnold. Ferro. in commen. ad conſuet.Burde. tit.de furtis.§.j.

ipſe fruitur, adulterę mulieri reſtituēda eſſent.

*An ab hæredibus mariti, propter adulterium mulieris, dos retineri poßit.*

Et quoniam omnia perſequimur (volumus
quidem certè) hoc loco cōmemorandum eſſe vi
detur, An dos † propter adulteriū mulieris ab hę 27
redibus mariti retineri poſsit. Et nō poſſe noſtri

Bart. Bald. Rapha. Imol. Caſtren. & Duar. in l. rei. §. j. D. ſol. mat. Panor. conſil. 3. q. 9. in 2. part. Campe. in 3. par. q. 226.

crebrius prodiderūt. Primùm quia de his quę te
ſtator æquo animo tulit, hęredes queri non poſ
ſunt. l. vlt. C. de reuoc. donat. Deinde, quia hære
des morū coërcitionē non habēt. l. rei. §. j. D. ſol.
ma. nec iniuriarū perſecutionē. l. j. D. de priuat.
delic. l. iniuriarū. D. de iniur. vnde Cæſares in l.
vlti. C. Theod. de inceſt. nup. ita ad Phil. ſcripſe-
runt: de moribus actio vltra perſonā extēdi non
poteſt, nec in hęredē habetur, nec tribuitur hę-
redi. Odioſa enim hęc iudicia ſunt, quę ad vin-
dictā quandā cōparata videntur, ideoq; ad hæ-
redem non tranſeunt. Ego tamen in contrariū
ſum procliuior, ac puto propter adulteriū do-
tem ab hęredibus cauſa cognita poſſe retineri.

Salt. in l. vlt. C. ad leg. Iul. de adul. Roma. in l. rei. §. j. Ange. Clauaſi. in ſua ſumma.

Etenim ſi cùm maritus adulterā vxorem ſciret,
diſsimulatione iniuriā tranſegit, & nunquàm
de ea queſtus eſt, quia ob reticētiā † & taciturni 28
tatem leno effectus eſt, l. ij. & l. ſine metu. C. ad
leg. Iul. de adul. fruſtrà hęredes mulierē adulte-
rij inſimulabūt. l. cùm mulier. D. ſolu. matr. Prę-
ſertim cùm iniuriarū actio, ingrati accuſatio, &
ex S. C. Syllaniano delatio diſsimulatione abo-

leatur: nec

leatur:nec poſsint hęredes derelictã à teſtatore
iniuriam,poſt eius mortẽ vindicare.§.vlt.de in-
iur.l.omnimodò.C.de inoff.teſta.l.j.C.de reuo.
don.l.j.§.vlt.D.de S.C.Syllan.l.ſi eum.§.qui in-
iuriarum.D.ſi quis cautio.Sed ſi maritus vxoris
adulterium ignorârit (quod & in dubio creden
dum eſt.l.mariti.D.ad leg.l.Iul.de adulte. l.ve-
29 rius.D.de prob.) iniuriã † profectò quam ne-
ſcit,remiſiſſe nũquàm exiſtimabitur.l. nihil in-
tereſt.§.j.& l.mater decedens.D.de inoffi.teſt.l.
legitimam.de peti.hęred. Ideoq; illius hęredes
tunc rectè atq; vtiliter experientur.l.j.D.de his
quib.vt indig. hoc exemplo tutorum corrobo-
rari poteſt, quos ſi pater teſtamento ſuo dede-
rit,& deinceps cum eo exadeant inimicitię,vel
morũ ante cęlata vel ignorata emergat impro-
bitas, rectè ſuſpecti ab hęredibus vel alijs po-
ſtulabuntur: & Prętor teſtantis voluntatem nõ
ſequetur: nimirum ſi ignarus eorum fuit, quæ
ipſe Prętor de tutoribus comperta habet. Er-
go quamuis maritus vxorem adulterij ream
non detulerit, poterunt nihilominus hæredes
quibus id perſpectum eſt, quod latuit defun-
ctum,adulterij eam poſtulare,& dotis impedi-
re repetitionẽ.Et ſanè cùm maritus rectè talem
accuſationem aduerſus hęredes mulieris inſti-
tuat.l.vltim.C.ad legem Iuliam de adulter.ne-
quaquàm ambigendũ eſt, quin rectè mariti hę
redes aduerſus ipſam mulierẽ de adulterio quę-
rantur.Nec his faceſsit negotiũ.l.vlt.C.de reuo.
donat. nam eo loco donator admiſſum ingrati-

acceptoris, atq; adeò donationis reuocationē, quandiu in rebus humanis erat, ſciēs prudēſq; tacuit. itaq; mirum non eſt ſi iam abolita diſſimulatione actio inſtaurari ab hęredibus nō poſſit. Enimuerò ſi cùm neſciret ingratum accipiētem, querimoniā nullam inſtituit, propius eſt vt actio eius hæredibus non denegetur. Sed & facili negotio tollitur l. rei. in §. j. D. ſol. matri. Illa enim ſecundum ſupraſcriptam definitionem accipi debet: ſicut & l. j. de priuat. delict. & l. iniuriarū. D. de iniur. & l. vlti. C. Theod. de inceſt. nupt. Cùm enim rectè aduerſus hæredes talis (vt iam diximus) querimonia inſtituatur: rectè etiam ab hæredibus eadem proponi poterit. Et mirum profectò mihi videtur noſtros ad hoc propoſitum detorquere l. cùm emancipati. in §. emancipatus. D. de collat. bonor. cùm ea nihil meo quidem iudicio probet, quod noſtræ ſententię aduerſetur.

### *An mulier propter ſtuprum dotis amiſſione multetur.*

Si mulier † poſt mortem mariti ſtuprum ad 30 miſerit, videamus an dotem amittat. Eſt autem hęc controuerſi iuris quęſtio, plenaq; diſſenſionis inter doctiſsimos: cuius reſolutionēvt diluci dè in medium proferamus, rationes cognoſcendæ ſunt, quibus cōmunis ſchola nititur, & deinceps noſtra opinio breuiter exponenda. Putant crebrius noſtri mulierem, quæ mortuo marito

Alexand. in l. ſororem. C. de ijs

proſtat,

proſtat, vel aliter inpudicam vitam agit, dotis amiſsione legibus non puniri: ac leges quę adulterij conſciā dote multârunt, ad eas quę ſtuprū poſt mortē mariti admiſerint, nō eſſe porrigendas. Primū quia in pœnalibus protēſioni locus non eſt. c. odia. & c. in pœnis. de reg. iur. c. ſtatutū. de elect. apud Bonifa. l. cùm quidā. D. de lib. & poſthu. deinde quia pœna amiſsionis rei clientalis ac fiduciarię, quę propter adulteriū irrogatur, ita demū locū habet, ſi cliens cum vxore domini eo adhuc ſuperſtite concumbat. c. poſteri. de feudo ſine culpa nō amitt. Illud noſtros vehemēter mouet, ꝙ in §. vlt. de reſtit. & ea quę parit in xj. menſ. mulieres quę intra annum luctus ex ſtupro pepererunt, ea ſolùm pœna afficiūtur vt antenuptias donationē amittāt. Ergo mulieres quę impudicē & inhoneſtè poſt mortē mariti vixerūt, dote ſecundū Iuſtin. conſtitutionem non priuabuntur. Prężertim cùm poſt annū luctus leuius ſit illud admiſſum. Hæc autē quanquàm ſpecioſa ſint, ac ferè probabilia, non ſunt tamē tanti pōderis, vt cauſę, quod dicitur, iugulum premant. Etenim', vt à primo exordiamur, quis vnquā adeò rerū imperitus fuit, qui dubitaret leges, in irrogandis † coërcitionibus ob eandem maioremue cauſam ad ſimiles caſus trahi. Certè in l. his ſolis. C. de reuo. don. Imp. Conſtātinus ſcribit reuocandarū donationū eas ſolùm matres poteſtatē habere, quę primo cōtentę matrimonio, ad ſecūdas nuptias non cōuolârunt: ac pœnā eiuſmodi, quę ſecūdò nubentibus infli

31 (marginal number beside "ret leges, in irrogandis † coërcitionibus")

quibus vt indi. Duar. in l. ij. D. ſo. ma. Iaſ. in l. fideicōmiſſum. C. de fideicō. qui tamen contrà ſentit. in l. ij. D. ſolu. mat.

Glo. in l. ſi quis ſeruo. C. de furtis. Bald in l. ſi quis id quod D. de iuriſd. & in §. porrò. quæ fuit prima cau. benef. amit. Iaſ. in l. vlti. de

iuius. vocand. Panor. in c. vlt. de reſcr. Cāpe. part. 3. q. 28.

gitur, ne reuocēt donationes, ad ſtupri reas pertinere: nimirum quia ſuperior cōſtitutio ſatis tacitè eas cōplexa erat. Obertus in §. prędictis. & ſequē. ſub tit. quę fuit prim. cauſ. benefic. amit. ait pœnas cauſasq́; amiſsionis feudi, quas anteà ſigillatim retulerat, omninò ex illis diuorū Principum conſtitutionibus duci, quę exhęredationis & repudij cauſas cōtinent. Subdit, etiam ob emergentes quotidie nouas rerum formas, partes iudicātium eſſe cauſas pœnasq́; priùs recenſitas, quoties eadem vel par ratio verſabitur, ad ſimiles ſpecies protendere. Noſtro igitur caſu cùm par ſit ſtupri & adulterij ratio, leges quę adulterij conſcias dote multārunt, rectiſsimè ſic accipiemus, vt etiā ad ſtupri reas pertineāt. Nec eò mouemur quòd amplius matrimonium nō ſit, & ideo ſtupri conſcia matrimonij honorem laceſſere nō videatur. Nam etſi morte ſolutum ſit matrimonium, nihilominus † mulier adhuc 32
in matrimonio eſſe intelligitur, ac eiuſdem mariti coniux. l. vl. C. de bon. mater. §. ſoluto. in nouel. de nupt. Itaque vidua mulier amiſsi mariti domicilium obtinet. l. filij. §. vidua. D. ad muni. obtinet & priſtinos honores, quos ob maritum fuerat conſecuta. l. fœminę. de ſenat. l. mulieres. de dignitat. lib. xij. C. ſequitur & forum mariti. ac ſi verè in matrimonio permāſiſſet. l. quoties. de priuil. ſchol. lib. xij. Quare cùm matrimonij cōmoda habeat, conueniēs eſt etiam vt incommodorum particeps fiat, quę conſtāte matrimonio pateretur. Et ſanè quāuis mulier poſt mortē mariti

Bart. in l. quoties. de priui. ſchol. in l. vlt. de bonis mater. & l. vlt. C. de verb. ſignific.

mariti ſtuprum admittat:tamen dubitatio nulla eſt,quin marito & propinquis illius maxima iniuria inferatur, quem acriter vindicari & mariti & propinquorum intereſt.§.quę verò.in nouel.de nupt. Ideo conſtitutum eſſe opinor in l. penult.C.ad leg.Iul.de adulter. vt ſi diuortio facto maritus ſuperſtes ſit & vxor ſtupri procacitate viduitatem commaculet, rectè à marito ſtupri rea poſtuletur. Quod in hęredibus ſimiliter probandum eſt, propter ſuprà relatam rationem:cui vehementer cõgruit quod Martianus in l.j.de ijs quibus vt indignis legata auferunt. notat, libertum qui erga patronum ingratus poſt eius mortem extitit,rectè ab hæredibus accuſari, & ob id legata, necnon adſcriptam in teſtamento libertatem perdere. Eodem pertinet l.prima.§.&ſi fortè.D. de iniurijs. Si fortè cadaueri defuncti iniuria fiat, qui hęredes bonorúmue poſſeſſores extiterunt, iniuriarum actionem intendere poterunt.

Perſpicuum eſt igitur iniuriam marito poſt eius mortem à muliere per ſtuprum illatam hęredes vlciſci, ac vindicare poſſe:ita, vt ſi ciuiliter agant, & dotis nondum celebrata ſit exactio, dos illis meritò applicetur.l.vltim.C. de litigio. Sed tamen nonnulli ſolam exceptionem ſufficere putant, quorum ſententia mihi probabilis videtur.

Caſtr.in l.fidei cõmiſſum. C. de fideic.& in l. ſororẽ.C.de his quib.vt indig. & cõſil.121. Hypol. Marſilięſis cõſil.13.

Nec diſsidet c.poſterius. de feud.ſine culp.non amit.nã etſi facinus in vita domini admiſſum eo loco coërceatur:propterea tamen non conſe

quitur mortuo domino crimẽ impunitũ remanere.l.ij.C.de cond.inſert.auth.cõuenticula.C.
33 de epiſ.& cle. Quod verò attinet ad §.vlti.de reſtitu.& ea quę parit in xj.men.per mihi mirũ videtur Iuſtinia.eo loco filiũ illegitimũ definiſſe, quẽ mulier xj.menſe poſt mortẽ mariti peperiſſet.nam ex Hypocrate in lib.de Octimeſtri partu,& Ariſto.lib.vij.de hiſtoria animaliũ. cõſtat vndecim menſiũ effici poſſe partus,quoties propter menſtrua purgamẽta conceptus tardarenta.itaq; Gellius c.xvj.lib.iij.noctiũ Attic.refert fœminã bonis atq; honeſtis moribus,non ambigua pudicitia in xj.men. poſt mariti mortẽ, peperiſſe,qua de re cùm negotiũ factũ eſſet D.Hadrianus requiſitis veterũ philoſophorũ & medicorũ ſententijs,decreuit in xj. menſ. partũ edi poſſe.Admirabilius eſt quod Plinius notat lib. vij.c.v. Papirium Prętorem ſecundo hęrede lege agente, bonorum poſſeſsionem contra eum dediſſe,cùm mater partum ſe xiij. menſibus tuliſſe diceret:quoniam nullum certũ tempus pariendi ſtatutũ ei videretur. Et hęc in propoſita ſpecie ſuggerũt,mulierẽ quę xj.men.peperit,dote non eſſe multandã. veruntamen quia de illa malè Iuſtin.ſuſpicatur,dicemus nouella illa cõſtitutione rerum à viro datarũ amiſsionẽ duntaxat contineri:quoniã de dotis amiſsione ſatis alijs legibus proſpectũ eſſet.argu.l. Gallus.§.ille caſus.D.de li.& poſth.quod etiã verba ipſius cõſtitutionis oſtendunt.ait enim alijs pœnis ſtupri conſciã nõ liberari.ait prętereà, ſubijci eam pœnis,vt

nis,vt neq; nuptias acerbas deſideret,neq; legiti
34 mas maiore circũueniat malo. Adde ꝙ † dos & antenuptialis donatio in omnibus ferè cōparátur.Quare conſentaneũ eſt vt nouel.Iuſtin.con ſtitutionẽ,quæ antenuptialis donationis meminit, etiã de dote intelligamus.l.cum multę. C. de dona.ante nupt.l.vlt.C.de dot.promiſſ.

*An propter oſculum dos amittatur.*

35 Nouiſimè † propter oſculum ex ſententia Baldi & ſectatorum mulier dotem amittit. Si enim fiduciarius cliens dote propter adulterium priuatur.cap. vnic.§.j. quibus mod. feud. amitt.profectò dubitari non oportet quin ob eandem quoque cauſam mulier dote priuetur. Præſertim cùm ea magis obnoxia ſit marito,
36 quàm fiduciarius cliens domino.Et † ſanè hinc maxima exoritur adulterij ſuſpicio atque cōiectura,vt diuus Cyprianus in cap.nec in aliqua. xxvij.quęſti.j.ſcribit, quod etiam Ouidius his verſibus eleganter confirmat.

Bald.in c. tuæ. de procura.Ri. in rubr. de iud. lib.2.decret.Felyn.in c.præterea.de teſtam. in 6.

*Oſcula ſi dederis,fiam manifeſtus amator*
*Et dicam hæc mea ſunt,injciámque manus.*

Et alibi,

*Oſcula qui ſumpſit,ſi non & cætera ſumpſit:*
*Hæc quoque,quæ ſumpſit,perdere dignus erat.*

Certè Accurſius inter adulterij proœmia oſculum connumerat.nec dubium eſt quin ex iudicijs facilè adulterium arguatur.l.etſi amicis.D. ad leg.Iuliam de adult. cap.literis.de pręſump.

Quare ob tantā adulterij pręſumptionē oſculatio acriter vindicanda erit, & inſtar adulterij dotis amiſsione mulctanda. Equidem cùm intueor & memoria diligenter repeto veterum Romanorū leges, quę ex leuioribus cauſis mulieres dote multabant, in eandem ſententiam propemodum trahor. Plini. certè libr. xiiij. cap. xiij. refert Cn. Domitianum iudicem mulierem quandam, quę plus vini biberat, quàm valetudinis cauſa viro inſciēte, dote multaſſe. Iuſtini. in l. vlti. de repu. mulierē quę cōe lauacrum cum viris habet, eadem quoq; pœna affecit. & in l. conſenſu. eod. ſub tit. eam ſimiliter dote multauit, quę inſcio marito in conuiuijs verſatur, aut in circenſibus vel theatralibus ludis, vel aranearū ſpectaculis intereſt. vnde tamē minus mali, quā ex ōſculo eſt mediusfidius ſuſpicādū. Hûc pertinet, quod in eodem reſcripto Iuſtinia. ſcribit, mulierē quę interdicta attētat, eadem pœna afficiēdā his enim verbis oſculatio haud dubiè cōtinetur. Ergo cōfitēdū eſt probabilē eſſe ſententiā exiſtimantiū propter oſculū dotis repetitionē impediri. Verùm ſi oīa accuratius intueamur, & ad exactū iudiciū reuocemus, perſpicuè mea quidē ſentētia innoteſcet, non adeò rem grauē oſculū eſſę, vt propterea mulieres dotis amiſsione multētur. Equidē priſcis † temporibus apud 37
Romanos oſculorū nullus ferè vſus fuit. Cùm enimvino interdictū mulieribus fuiſſet, ſoli propinqui, vt ſcirent an temetū olerēt (ſic enim veteres vinum appellabant) peregrè aduenientes

Iaſ. in l. ij. D. ſolu. mat. Deci. in rubr. de iudi. li. 2, Decr. epiſtol. Alcia. lib. parergon. 4. c. 10. & in l. 2. D. ſo. ma.

fœminas

fœminas oſculabantur:quod quidẽ inſtitutum vſu vini mulieribus cõceſſo,ita in mores hominũ irrepſit,vt ab eo tpe amoris, officij, & honeſtorũ affectuũ oſcula eſſe cœperint. author Plutarchus in lib. de clariſ.mulieribus.&in problemat.Gell.lib.x.c.xxiij.& Plin.lib.xiiij c.xiij.Vnde intelligimus tam ominoſam prę̃ſumptionẽ ex oſculo nõ eſſe capiendã,vt inde adulteriũ cõ ijciamus.Sanè in dubio delictũ nõ præſumitur. l.meritò.D.pro ſocio.nec pœna ad attẽtationẽ pertinet,quã lex ſceleri cõſummato irrogat.l.ſę pè ita.D.de verb.ſig.neq; enim protẽdi leges pœnales debẽt,pręterquã cùm par vel maior ratio verſatur.c.odia.& c.in pœnis.de reg.iur.Quod vtiq; noſtro caſu non euenit. vt enim alię leues pręſumptiones & ſigna,ita & oſculum longè lateq; ab adulterio differt.Nec me trahit in cõtra

38 riũ c.j.§.j.quib.mod.feud.amitt.nam ex† libris Feud.qui cõſuetudines quorundã locorũ continent,& ab his cõſcriptę ſunt,qui legis cõdendę poteſtatẽ non habebãt, ſolidũ aut probabile nõ ducitur argumẽtum.Sed etſi cum Baldo & alijs libros Feudorum probatę authoritatis eſſe admiſerimus, ille tamen locus non aduerſabitur: quippe qui oſculi nõ meminit, ſed impudicorũ quorundã actuum,qui feudi amiſsionẽ facilius operãtur, propterea ꝙ res ad priſtinã naturã redeat,quàm mulier dote ſua priuari poſsit.Porrò Ouidij loca noſtrę ſentẽtię nõ repugnant.Cùm enim Ouidius de oſculo amicitiæ cauſa adulterij pręſtito loqueretur , ita eum ſcenæ ſer-

Bald.in princi. feudo.Iaſ. in l. j.C.de iur.emphyteu.

uire oportuit, vt commoda quæ talem oſculationem conſequũtur, ſuis etiam verſibus exprimeret. Nec verò credēdi ſunt ſemper poëtæ, qui cùm ſuapte natura ſint mendaces, tum admiranda magis quàm vera canere conſueuerunt. Illud quidem certè admittendum eſt, ex oſculo adulterium non eſſe conijciēdum: niſi aliud locus, tempus, vel ſimilia ſignis non dubijs oſtēderēt. Quid autem ſi ſuauium prębeatur? quod Seruius in j. Æneid. & Donatus in Eunuch. Terentiana, libidinum & amorum eſſe prodiderunt. & putem adulterij ſubeſſe præſumptionēm, ob quam poterit iudex, ſi eius religioni videatur, mulierem dotis amiſſione multare. Sícque locum habebit, quod in l. cōſenſu. dicitur, interdicta attentantem, & quæ ſequuntur. Sed & reliqua, quæ ex eadem lege, & l. vlt. de repudijs obiecimus, propius ad adulterium accedũt, ac maioribus coniecturis ſubijciũtur, quàm oſculũ, de quo inſtituta diſputatio fuit. equidem mulier, quæ contra mariti voluntatem in conuiuijs verſatur, vel foris pernoctat, vel ludis intereſt, vel lauat eodē in loco cum viris, vix euitare adulterij ſuſpitionem poteſt: in quam tamen non incidet, quæ ſine vlla adulterij cogitatione, peregrè aduenientibus propinquis vel amicis oſculum honeſtè prębuerit. Adde quòd verba illa, *interdicta attentantem*. rectiſſimè poſſunt ad caſus anteà nominatim expreſſos referri: extra quos dicēdum eſt propter oſculum vel quid ſimile mulieres dote non eſſe multandas:

quoniam

quoniam in pœnis protenſioni locus non eſt.

## SVMMARIVM.

1 *Priuilegia lex XII. tabul. ſuſtulit.*
2 *Priuilegij ethymologia.*
3 *Quot modis priuilegium in iure ciuili accipiatur.*
4 *Quo iure nitantur Regia diplomata, quæ ius ſingulare continent.*
5 *Mulier in dotis exactione quibuſcunq; creditoribus anteponitur.*
6 *Quibus caſibus lex tacitam hypothecam induxit.*
7 *An fiſcus cedat antiquiori priuato, & an fiſcus & mulier pari iure cenſeantur.*
8 *Quando hominum cautiones legum diſpoſitioni cedant.*
9 *Lex & Princeps poſſunt res proprias ſingulis ex cauſa auferre.*
10 *Ius commune an potius ſit iure ſpeciali.*
11 *An ex tempore priuilegia æſtimentur.*
12 *Priuilegium prælationis etiam in additamento locum habet.*
13 *Extraneis tamen hæredibus non competit.*
14 *Dos opinata an habeat priuilegium prælationis.*
15 *Res fideicommiſſariæ dotis cauſa alienari poſſunt.*
16 *Retentio & compenſatio an in dote locum habeant.*
17 *Res empta ex pecunia dotali an dotalis efficiatur.*
18 *Cauſa priuilegiorum dotis.*
19 *Pœnæ cœlibum.*
20 *Priuilegia quæ habentibus liberos conceduntur.*

## *CAP. VII.*

RELIQVA ſunt dotiũ priuilegia, quæ multorũ literis ampliſsimè celebrantur, & Pomponius lib. xv. ad Sabinum eleganter his verbis ſignificat: *Dotium cauſa ſemper & vbiq; præcipua eſt.* Ne autem fruſtrà hęc à nobis ſuſcepta diſputatio videatur, euellendus eſt initio quidam grauis ſcrupulus, qui nonnullos iuris profeſſores diu multúmque exercuit, & nobis obſeruatione
1 ne digniſsimus videtur. Ecce, lex † xij. tabula-

priuilegia omnia ſuſtulit: ergo de illis fruſtrà diſputamus. vetant, inquit Cicero in oratione pro domo ſua, leges ſacratæ, vetant xij. tabul. leges priuatis hominibus irrogari: id eſt enim priuilegium. Et in iij. de legib. Priuilegia ne irrogato. & rurſus. Cùm leges præclariſsimæ de xij. tabul. tranſlatæ duæ: quarum altera priuilegia tollit, altera de capite ciuis rogari, niſi maximo comitiatu, vetat. Idem in oratione pro P. Sextio, Cur cùm de capite ciuis & de bonis proſcriptorum ferretur: cùm & ſacris legibus & xij. tabul. ſancitum eſſet, néue priuilegium irrogari, néue de capite niſi comitijs centuriatis rogari, nulla vox eſt audita conſulum? Simile eſt illud Demoſthenis contra Timocratem. μηδὲ νόμον ἐξ εἶναι ἐπ' ἀνδρὶ θεῖναι, ἐὰν μὴ τὸν αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν ἀθηναίοις. ψηφισαμένων μὴ ἔλαττον ἐξ ακισχιλίων, οἷς ἂν δόξῃ κρύβδην ψηφιζομένοις. His aſſenſus eſt noſter Vlpianus, qui ſub titul. de legibus ita ſcribit, Iura non in ſingulas perſonas ſed generaliter cõſtituuntur. Et ſanè priuilegium lex eſt, quæ in priuatum hominem fertur: vt de imperio Cn. Pompeij, de reditu Ciceronis vel P. Clodij. ac inde priuilegij † nomen tractum 2
eſt: quemadmodum Cicero lib. iij. de legib. ſcribit. & Iſidorus in c. priuilegia. iij. diſtinct. nã que veteres priua quæ nos ſingula, & priuos, quos ſingulos appellamus, dicebant. vt doctè Gellius libro decimo capit. vigeſimo obſeruauit. Proinde cùm legis hæc vis ſit, ſcitum eſſe & iuſſum in omnes, meritò veteres ferri de ſingulis, niſi centuriatis comitijs noluerunt. ita enim fore credebant, vt

bant, vt digeſtis per ordinem tribubus plus ad ſuffragium adhiberetur conſilij, & maturius ad euiſmodi leges ferendas accederent. Ex quo perſpicuum eſt aliter priuilegium in duodecim tabulis, aliter in hac iuris parte à legumlatoribus vſurpari: lex decemuiralis priuilegium legem appellat, quæ in ſingulos homines fertur:
3 noſtri † autem & Conſulti & Imperatores priuilegium pro quadam prælatione ſeu prærogatiua vſurpant, quæ legibus nominatim tribuitur. vt de exactione dotis Iuſtinianus ſcribit, in qua mulier priuilegium habet, id eſt, cæteris potiora iura. l. aſsiduis. C. qui potiores in pignore habeantur. Vlpianus ſub titulo, ſi certum petatur. Creditor, inquit, qui in reſtitutionem ædificiorum credidit, in pecuniam quam credidit, priuilegium exigendi habet: id eſt, ius atque prærogatiuam vt cæteris creditoribus anteponatur. Ac plura huius generis exempla apud Cæſares & Conſultos ſuppetunt ſub titulo de priuilegijs creditorum, de priuileg. fiſci, & ſimilibus, quæ nunc referre non eſt neceſſe. Accipitur etiam priuilegium pro facultate teſtandi vel contrahendi aliter quàm iure communi comprehenſum ſit, quibuſdā perſonis generaliter conceſſa. l. impuberi. D. de adminiſtration. tuto. l. priuilegio, C. de decurion. lib. decim. & toto tractat. de teſtamē. milit. His verò modis acceptum priuilegiū tanquam effectus à cauſa, ſecerni ab illo veteri legis xij. tabul. debet. Hoc enim lex non eſt, ſed

effectus legis:illud lex in ſingulos homines lata, hoc legibus generaliter latis conceditur, non vni tantùm, ſed & omnibus eiuſdem generis perſonis, vt puta mulieribus in cauſa dotis, militibus in cauſa teſtamentorum: illud in ſingulas tantùm perſonas rogabatur: cuiuſmodi eſt hodie † Principis indultum: eáque Regis diplomata, quę ius quoddam ſingulare in gratiā quarundam perſonarum continent, de quibus ſub titul. ſi contra ius vel vtilitatem publicā. ſub titul. de diuerſis reſcriptis. ſub titul. de precib. impera. offerend. & l. j. D. de conſtitutio. principum. Cùm enim lege Regia populus omne ſuum imperium omnemq́; poteſtatem in Principem tranſtulerit, conſtat idem in priuilegijs irrogandis nunc ſolam Principis voluntatem efficere, quod olim cēturiata comitia: ſed longius labor. non enim de his hoc capite dicere inſtituimus, ſed tantùm de his quę legibus in omnes latis mulieribus generaliter tribuuntur. Et quia horum alia dotis conſtitutionem, alia conſeruationem, & alia exactionem ſpectant, de illis ſolùm priuilegijs hoc capite diſpiciemus, quæ ad dotis repetitionem pertinent. Nam de cæteris (quę tot meo quidem iudicio non ſunt, quot noſtri eſſe clamitant) fusè anteà & non indiligenter diſſeruimus. 4

*An mulier in dotis exactione cæteris creditoribus anteponatur.*

Primùm mulieribus † hoc indultum eſt priuilegium 5

uilegium, vt in dotis exactione alijs creditoribus pręferantur, licet tempore priores ſint. l. aſsiduis. C. qui potior. in pign. hab. §. fuerat. de acti. l. ij. §. vltim. D. de priuileg. credito. l. vbi. C. de iure dotium. l. vnic. C. de priuileg. dot. §. aliud. in nouell. de ęqualit. dot §. quę igitur. in nouell. de priuileg. dot. Nec intereſt, vtrùm creditores expreſſam habeāt, an tacitā hypothecam. Etenim par eſt expreſsi & taciti ratio. l. cùm quid. D. ſi certum petatur. ac leges anteà citatę generaliter enuntiant mulierem cæteris creditoribus anteponi. Quare generaliter quoq; probandū eſt in concurſu creditorum mulierem ſemper potiora iura obtinere. l. de pretio. D. de public. in rem actio. l. j. §. generaliter. D. de leg. pręſtan. capit. ad audientiam. de decimis. l. vnic §. ſin autem ad deficiētis. C. de caduc. tollend. Aliter ſi dicamus habentibus prioris temporis tacitam hypothecam mulierem in dotis exactione tantummodò præferri anguſtiſsimis cancellis leges generaliter latas circumſcribemus.

Belloper. & Cynus in l. aſsiduis. C. qui po. Ange. in §. his conſequēter. de æqualit. dot. Bald. Nouel. in trac. de dot. parte 10 excep. 16.

6 Sunt enim certi, neque ita multi caſus, † quibus lex tacitam hypothecam induxit: vt in rebus illatis per colonum. §. item Seruiana. de actionib. l. item. de pactis. in rebus tutoris erga pupillum. l. pro officio. D. de adminiſtr. tuto. in domo quæ credita pecunia reficitur. l. creditor. D. ſi certum petatur. & denique in contractibus fiſci. l. ſecunda. C. in quibus cauſi. pignus vel hypotheca taci. contrahitur. Planè l. in rebus. C. de iure dotium. ait neminem creditorum mari-

ti qui anteriores ſunt, poſſe ſibi potiorem hypothecam vindicare. Quamobrem dicendum eſt mulierem in dotis exactione creditoribus tempore prioribus, ſiue expreſſam habeant, ſiue tacitam hypothecam ſine vlla dubitatione præferri. Quod eò probabilius videtur, quòd publicus fauor in cauſa dotis eluceat, qui ideo ſingulorum cõmodis anteponi debet. l.prima. D.ſolut.matrimonio. l.ius publicum. D. de pactis.& de regul.iuris.l.vtilitas.de primipil. libr. xij.C.l.actione.§.Labeo.D.pro ſocio.authentic. res quæ.commun.de legat. Præſertim cùm in ambiguis pro dotibus ſit reſpondendum.capit. vltim.de ſenten.& re iudic.l.in ambiguis.D.de diuerſ.regul.iur. Sed & illud tritum & vulgò percelebratum axioma, ſi vinco vincentem te, multomagis vincam te, vehementer hanc ſententiam corroborat. Etenim qui in rem conſeruandam vel reficiendam credidit, quibuſcunque creditoribus præfertur. l. creditor. in j.D.ſi certum petatur.l.interdum.D.qui pot. in pignor. habe. Sed mulier victrix eſt illius. authentic.quo iure.C.qui potio.§.his conſequens. in nouella,de æqualita.dotium.igitur & cætero rum.capitul.authoritate.de conceſsio.præben. apud Bonifaciũ. l.de acceſsionibus. D.de perpetu.& tempo.præſcriptio. Nec his repugnant, quæ crebrius noſtros in contrariam ſententiam pepulerunt, vt tacitam quidem aliorum creditorum hypothecam dotali cedere putarent: expreſſam verò non item. Imprimis enim

Hoc axioma doctè explicat Oldrad.conſil. 198.&poſt eum Fulg.in l. Claudius. D.qui po.

Bart. Bald.&Salic.in l.aſsiduis.

quod

quod dicitur priores tempore poſterioribus cre ditoribus prȩferri, ex capitul. qui prior. de regulis iuris.ex l.ſecunda. D.qui potiores.alijſque comparibus, tunc nón procedit, cùm priores iure tantùm communi nitantur, & poſteriores priuilegio aliquo fulti ſunt. l.creditor.in j. C.ſi certum petatur. l.impenſa.D.de religio.& ſumpti.funer.l.tertia.D.quod cum eo qui in aliena.

Rip.in l.ij. §.vlti. D. de priuil. credi. & in l.j. D.ſo.ma.Ang. Fab.&Iaſ.in §. fuerat.de acti. Inno.& Panor. in c. ex literis. de pigno.&deciſion. Capell. Tolo.217.

7 Secundò, quod noſtri dicunt fiſcum † & mulierem æquis greſsibus incedere.l.ſecũda. C.de priuileg.fiſci. l. dotis. C.de iure dotium.fiſcum tamen creditoribus tempore prioribus non eſſe potiorem.l.ſi pignus.D. qui potiores in pignor. hab.& l.ſi fundum.C.eodẽ titulo. multifariàm ſubmoueri poteſt. Imprimis conſtat Imperatorem Iuſtinianum eiuſmodi prȩrogatiuam mulieribus conceſsiſſe. Ideoque eius reſcripto l. ij. de priui.fiſ.antiquata eſſe videtur. Sed ſi hęc diſſolutio alicui fortaſsis nõ probetur, belliſsimè dici poterit l.ſi pignus.&l.ſi fundũ.intelligi de bonis fiſco ratiõe delicti obligatis, nõ etiã ratione cõtractus. Etenim ſi fiſcus cũ aliquo contrahat, cuius facultates alijs, qui priuilegiũ non habẽt, iam iure pignoris teneantur, nulla dubitatio eſt quin fiſcus, quantũuis poſterior, cęteris potiora iura obtineat.l.ſi is qui.D.de iure fiſci. igitur fiſcus tũ prioribus creditoribus cedet, cũ ei bona ratione admiſsi ſceleris tenebũtur: non etiam cùm ratione cõtractus: ſicut nec mulier. Illud à pleriſque relatum ſcio.fiſcum & mulierem eodem iure perpetuò non cẽſeri: cùm in ambiguis

pro dotibus reſpondeamus.l. in ambiguis.de iure dot.licet contrarium in cauſa fiſci obſeruetur.l.non puto.D.de iur.fiſc. Proinde quamuis mulier fiſco non prẹferatur, quoniam priuilegiarius contra priuilegiarium ſua prẹrogatiua non vtitur.l.verum.§.vlt. D.de minorib.l.ſed & milites.D.de excuſa.tutor.poterit nihilominus mulier (ſi hoc ita admiſerimus) in concurſu aliorum creditorũ potiora iura obtinere. Tertiò,cum iam dictis aperto marte pugnat l.ſatis notum.C.in quib.cau.pig.vel hypoth.tac.cõtr. vbi bona earum in dotem data,quẹ nuptẹ ſunt ijs,qui primipili ſarcinam ſubeunt,ex cauſa primipilari tenentur.Sed hoc primipili fauor facit l.vtilitas.C.de primipilo. Nec diſsidet l.j.C.de priuil.fiſc.vbi res dotales ob debitum primipili non tenẽtur:id enim tũ verum eſt,cùm maritus eſt ſoluendo.quod ſatis indicãt illa verba,*ſi mariti bona occupata ſunt.* Aliter certè mulieris bona in ſubſidium tenebuntur.l.ſatis notũ.C.in quibus cauſ.pig.vel hyp.& l.penul.C.de primipilo. Proinde quod dicitur in l.j.D.ſolut.matri.dotis cauſam ſemper & vbiq; prẹcipuam eſſe,ex ſubiecta materia reſtringi debet,vt cauſam funeris primipilarẽ,& ſimiles non contineat: nimirum quia maiori fauore necnon priuilegio vallatæ ac munitẹ ſunt. Quartò, obſtat ſequens argumentũ: Potior eſt hominis cautio, diſpoſitione legis.l.& habet.§.j.D.de precar.l.vlti.C.de pact. conuẽ.atqui tẽpore priores creditores cautione ſua nituntur:mulier autem diſpoſitione legis.l. vnic.C.

Bar. Bald.& alij in auth.quas actiones. C.de ſacr.ſanct.eccle.

Alciat.in l.j.D. ſolu.matr. Bar. in l.ſi quis ita. D.de condit.& demonſt.

vnic.C.de rei vxor.actio.igitur tempore priores creditores potiora iura obtinebũt. Sed hæc fallax ac captioſa reprehẽſio bifariã redargui ac labefactari poteſt. Primùm in quęſtiõe propoſita mulier habẽtibus expreſſam hypothecã ita demùm pręfertur, ſi & ipſa habeat: habentibus verò tacitam, cùm & ipſa tacitam quoq; hypothecam ex cauſa dotis habet: quo caſu hominis cautio legum diſpoſitioni nõ cedit. Porrò lem-
8 ma ſic accipiendum eſt, vt potior † ſit hominis cautio diſpoſitione legis, quoties lex tantùm diſpoſuit in ſubſidiũ diſpoſitionis hominis. aliter potior legum diſpoſitio erit.l.non dubium. C. de legib.l.nemo poteſt. D. de leg. & fideicom. j. Quintò, occurrit aliud argumentum, quod commodiſsimè ſic inſtituemus. Priuilegia quę principalibus cõſtitutionibus tribuũtur, ad alienam iniuriam porrigi non oportet.l.cùm auus. C.de eman.libe.l.impuberi.D.de admini.tuto. Ergo priuilegiũ pręlatiõis, quod principales cõſtitutiones in cauſa dotis mulieribus indulſerũt trahi ad iniuriam aliorum creditorum non debet. Reſpondeo veram propoſitionem eſſe, niſi Princeps ſciens prudẽnſque ob publicam ſimilémue cauſam priuilegium nominatim indulſerit.l.ij.§. ſi quis à principe. D. ne quid in loco publi. vt in noſtro caſu, quo Iuſtinia. in hoc mulieribus proſpexit, vt creditoribus etiam tempore prioribus pręferrẽtur. quoniam publicus matrimonij & liberorum fauor idipſum expoſcere videbatur.l.j.D.ſo.mat. Sextò, vrget quòd mu-

Bar.in l.poſt dotem. D.ſol. ma. Iaſ.in §.itẽ ſeruiana.de actio. Nouel. part.6. priuil.68.

lier paciſcẽdo deteriorem aliorũ cõditionẽ effi cere non potuerit, nimirũ quibus iam quęſitũ ius erat.l.filius.C.de pact.l. tranſactione matris. C.de tranſact.l.nõ debet.de diuerſ.reg.iur.Hoc autem argumẽtum difficiles explicatus non habet,cùm mulier ius alijs iam quęſitũ nõ auferat ſed princeps † léxue, quę cùm magis ſit rerum 9
noſtrarum domina,quàm nos ipſi,iure res proprias ſingulis aufert,& poſteriores prioribus anteponit.hoc vſucapio ſuggerit,quę propter legis authoritatẽ,qua nititur,res ꝓprias neglıgẽtibus rerũ dñis aufert.Suggerũt & varia paradigmata quę paſsim in legibus offenduntur.l.item ſi verberatũ.§.j.D.de rei vin.l.Lucius Titius.de euict. l.impẽſ.D.de relig.& ſumpt.funer. Sed & in quęſtionibus beneficiorũ priores tẽpore poſterioribus anteponũtur.c.cũ qui.de pręb. c.tibi qui.de reſcrip.lib.j. Decret. Bonif.c. capitulũ.de reſcr. Si tamen Roma.Pontif. clauſulã, vt vocant,*anteferri.* in diplomate poſteriorũ inſeruerit, magis eſt vt priores poſterioribus cedãt:quanquàm prioribus ius quęſitũ iã eſſet, quod noſtri ad rẽ appellãt.c.quãuis.de reſcr.c.authoritatẽ Martini.de cõceſſ.pręb.& c.penul.de pręb.in Decret. Bonif.Septimò, negotiũ nobis exhibet ſequens argumẽtũ: Ius cõmune potius eſt iure ſingulari priuilegiarioq;.l.eius militis.§.militia miſſus.D. de milit.teſta.l.cẽturio.D.de vulga.& pupil.ſubſtit.Sed creditores qui expreſſam hypothecã habẽt,quiq; mulierẽ tẽpore antecedũt,iure tãtùm cõmuni nitũtur:mulier autẽ ſpeciali dotis fauore.Ergo

re.Ergo potius ius creditorũ erit. Hęc autẽ obie
10 ctio facilè tollitur.Eſt † enim ſępè cõpertũ,iuri cõi ius ſpeciale derogare.nec vlla dubitatio eſt, quin ſemp ſpecies generi deroget.c.j.de reſc.c. generi.de reg.iur.l.vxorẽ.§.fœliciſsimo.& l.ſeruis vrbanis.§.ſi alij.D.de leg.& fideicõ.iij.l.in toto.D.de diuer.reg.iur. veruntamen ſi ius cõe & ſpeciale in eadẽ perſona cõcurrant,actus qui iure cõi valere poteſt,ex priuilegio non ſuſtinebitur,quãdiu ius cõe locũ habebit.l.Centurio. D. de vulg.Sed & actus qui iure cõi & ſpeciali cõfici poteſt,tutior eſt,minúſq; periculis expoſitus ſi iure cõi fiat.l.eius militis.§.vlti. de milit.teſta. quanquàm in concurſu potius ſit ius ſpeciale ac priuilegiorũ,quàm ius cõmune.l.iij.D.quod cum eo.l.ex facto.§.vlti.D.de pecul.Ecce qui in nauem extruendam vel reficiendam credidit, priuilegium habet,quo cæteros iure communi venientes ſuperat.l.qui in nauem.D. de priuile. creditorum.Ecce primipilaris ob ſuam pręrogatiuã quę legibus nominatim tribuitur, cæteros creditores vincit.l.penu.C.de primipil.libr.xij. igitur noſtro caſu probãdũ eſt,priuilegiũ quod leges in cauſa dotis mulieribꝰ cõceſſerũt,ius cõe quo antiquiores creditores nituntur, ſuperare. Octauò,dubitationẽ mouet,quod Iuſti.in l.aſsiduis.ſcripſit mulierẽ potiora iura cõtra oẽs habere mariti creditores, licet anterioris ſint tpis priuilegio vallati,ex eo enim pſpicuũ eſt, ijs demũ mulierẽ ĩ dotis exactiõe pęferri,ꝗ tacitã tãtũ hypothecã habẽt,nõ etiã ijsq ſibi noĩatim cauerũt.

Dyn. & ad eũ Boĉr. in regula generi.Bar.in l. quæſitũ.§.vlti. D.de fundo inſtruct.

Ciotus notat ibi de temporario priuilegio, agi, cùm poſt annũ quo quis miſſus eſt, militare teſtamentum reuocetur l.quod dicitur. D.de milit.teſtamen. At nos de perpetuo loquimur.Rip.in §.Diui.nu.82.

Sed mirũ eſt noſtros tam luſcioſos & cæcutien-
tes eſſe, vt in rebus apertis, luce clariſsima nihil
videant. Equidem Iuſtinianus ſcripſit tempo-
ris priuilegio vallatos dotali hypothecę cedere.
ſed hoc ad eos non pertinet, quibus lex tacitam
hypothecam conceſsit, cùm ſibi prius nomina-
tim non proſpexerunt: quinimo intelligi neceſ
ſariò debet, de his qui ob expreſſam hypothe-
cam, temporis priuilegium habent. Dicet ali-
quis, priuilegia † ex tempore non ęſtimantur, 11
ſed ex cauſa. l. priuilegia. D. de priuileg. credito.
igitur creditores ob prius contractam hypothe
cam priuilegium aliquod non habent. Reſpon-
deo regulam l. priuilegia. in obligationibus in
rem non procedere. l. vlti. C. de priuil. fiſc. non
item in obligationibus in perſonam, quoties de
dote, alijsq; rebus priuilegiarijs agitur. l. vlt. §. &
ideo. C. qui pot. Nonò, excutiẽda eſt l. aſsiduis.
§. & ideo. C. qui pot. in pig. hab. cui congruit §. j.
vt exact. inſtan. dote. Ecce prioris vxoris filij an-
tè maternam dotem percipiunt, quàm ſecun-
da vxor dotem ſuam nanciſcatur. Igitur in do-
tis exactione mulier cæteris omnibus non prę-
feretur. Certè lex hunc caſum nominatim ex-
cipit, & quamuis non exciperet, tamen quia filij
qui maternam dotem repetunt, tempore ſunt
priores, & eodem ſunt etiam ſubnixi priuilegio
quo vxor ſecunda, illi ſine dubio potiora iura
obtinerent. §. ſi verò. in nouell. vt exact. inſtan.
dot. Decimò, aduerſatur l. vbi. C. de iure dot.
Iuſtini. ait, marito vergẽte ad inopiam, vxorem
poſſe res

Accur. in l. priuilegia. D. de priuileg. cred.

Salice. in l. aſsiduis. Rip. in l. j. D. ſol. mat.

poſſe res dotalesvindicare,vel à creditoribus po
ſterioribus,vel ab alijs,qui nõ potiora iura legi-
bus habere noſcũtur.Ergo cõfitẽdũ eſt antiquio
ribus creditoribus expreſſam hypothecã habẽ
tibus mulierẽ non prȩferri,cùm hac legẽ poſte-
rioribus dũtaxat,& his qui potiora iura non ha
bẽt,id eſt,qui tacitȩ tãtùm hypothecȩ præſidio
muniti ſunt,mulier anteponatur. ſed magis eſt
vt antiquiores creditores ea verba nõ excludãt,
*vel à creditoribus poſterioribus*,cũ eos ſequẽtia per
ſpicuè cõplectãtur:quin poſſunt verba illa ſic ac
cipi,vt mulier quæ tacitam tãtùm hypothecam
habet,antiquioribus creditoribus non prefera-
tur,quoties illi expreſſa hypotheca ſibi nomina
tim cauerunt. verius tamen eſt mulierem ea le-
ge prioribus nedum poſterioribus creditoribus
quacũque hypotheca fulti ſint,anteponi:prȩter
quàm ſi potius maiúſue priuilegiũ habeant: vt
fiſcus in cauſa principali.l.ſatis notũ.C.in quib.
cau.pig.vel hyp.& liberi in exactione maternȩ
dotis.l.aſsiduis.§.& ideo.C.qui po. Vndecimò,
aduerſus nos pugnat l.in rebus. C. de iure dot.
ait lex,in rebus dotalibus mulierẽ omnibus alijs
creditoribus prȩferri: ergo in rebus mariti mu-
lier potiorẽ hypothecã non habebit,nec haben
tibus expreſsã anteriorẽ prȩferetur: nã in tacita
clari ac aperti iuris eſt,mulierem ſemper eſſe pò
tiorẽ.Sed propius eſt vt etiã de reb⁹ mariti Imp.
reſcriptũ accipiamus,ſubdit enim ſiue ȩſtimatȩ
ſiue inæſtimatȩ res ſint:quȩ verba mariti rebus
proculdubiò cõgruũt:cùm rerũ quȩ ȩſtimatȩ in

dotem dantur, verè dominiũ maritus nanciſcatur. l. quoties. C. de iur. dot. l. cùm poſt §. dotem. D. eod. tit. Me illud vehemẽter mouet, quod ſæpè Iuſtin. prodidit, mulierẽ aduerſus quoſcunq; creditores priuilegium habere, quod in ſolis rebus dotalibus fruſtrà conſtitutum videtur, cùm in rebus proprijs vindicandis vnuſquiſ; priuilegium habeat. l. ſi ventri. §. ſi tamen. D. de priuilegijs creditorum. Tamen vt ingenuè dicam quod ſentio, verius putarim l. in rebus. de rebus tantùm dotalibus loqui, quòd de his tantũ quæſtio propoſita eſſet, & pleriq; arbitrarentur eas in dominio mariti manſiſſe: atq; adeò in his vindicandis priores creditores præferri oportere, quod Imperator Decio cõſule ſuo reſcripto definiuit. Apertius tamẽ duobus annis pòſt, nẽpe poſt conſul. Lampadij & Oreſtis, idipſum Iuſtinianus explanauit, generaliter cõſtituens in rebus mariti nedum dotalibus mulierem priuilegium prælationis habere, quanquàm anteà in rebus mariti id plerunq; non obſeruaretur. l. aſſiduis. C. qui potior. Duodecimò, credendum eſt ea potius legem ſuſtuliſſe, quæ ex ſua prouidentia, quàm quæ ex hominis cautione proficiſcuntur. l. ſi quid bello. & ibidem Accurſi. D. de capt. & poſtlimi. reuer. Ergo credendũ eſt leges quæ mulieribus aduerſus priores hypothecas priuilegiũ indulſerũt, aduerſus tacitas, non etiã aduerſus expreſſas priuilegiũ prælatiõis dediſſe. Sed nõ tanti põderis eſt hæc ratio, vt me à ſuperiori ſentẽtia amoueat. neq; enim in quæſtionibus dotium

Bal. Noue. par. 10. in princip.

bus dotium probabile eſt ſuperius argumentũ: cùm in dubijs ea ſequẽda ſit interpretatio, quæ pro dote facit.l.in ambiguis. D. de iure dot. Et quidẽ ad cõiecturas in pręſentia nõ eſt decurrẽdum, quãdo leges ita dilucidè & apertè totã hãc quęſtionẽ definiunt, vt ſine euidenti calũnia, & aucupatione verborũ eas euitare nemo poſsit.l. in rebus.ait neminẽ creditorum qui anteriores ſunt, poſſe ſibi potiorẽ cauſam in his per hypothecã vindicare. ſubmouet ergo oẽs, cũ ait, neminẽ creditorũ. At verò l.aſsiduis. C. qui pot.§. ſuerat.de acti.l.vnic.de priuil.dotis.& cętera id genus, indefinitè ac generaliter enunciãt mulierem antiquioribus creditoribus præferri.quam obrem decernẽdum eſt, leges quę tot locis hanc prærogatiuã laudibus efferunt, ita exiguè & ſimpliciter accipi non oportere, vt ad tacitas tantùm hypothecas pertineant. Quinimo generaliter probandum eſt mulierem quæ expreſſa hypotheca ſibi cauit, alijs omnibus creditoribus pręferri: licet tempore eam antecedant. Decimotertiò, noſtra ſententia oppugnatur ab eo quod in §. quia verò & eiuſmodi. in nouella, de æqualita. dotium relatum eſt, ei qui ad conſequendam militiam nummos credidit, mulierem in dotis exactione non præferri. Hoc autem ius ſingulare eſt, ideoque ad conſequentias non eſt trahendum. authentic. quo iure. C.qui potior.in pigno. habean.l. quod verò.& l.ius ſingulare.de legib.

Decimoquartò, Si antiquiores creditores exclu-

dátur,qui ſibi expreſſa hypotheca proſpexerũt maximo reipubl.detriméto hoc dotale priuilegiũ cedet. Nãq; mercatores & cęteri à cõtractibus & cõmercijs auocabũtur,quę in bene moratis ciuitatibus ſummoperè neceſſaria ſunt.Certè nõ igni,nõ aëre, non aqua pluribus locis vtimur quàm cõtractibus : vt profiteri auſim ſine his nec ciuitatesvllas,nec genus quidẽ humanũ cõſiſtere poſſe.Igitur tãto reipub.malo ad iniuriam aliorũ creditorũ trahi dotalis pręrogatiua nõ debet.Difficilis explicatu nõ eſt hęc argumẽtatio:ſi enim rẽ ipſam & ſingula rationis momẽta diligẽter cõſideremus, intelligi perſpicuè poterit, nõ adeò metuẽdum id periculũ eſſe,vt propterea homines à cõtractu auocari credam᾿ Perrarò nãq;euenit,ſi omniũ cõtractuũ rationẽ habeamus,vt in id diſcrimẽ creditores cõijciantur.Sed&plerũq; cùm id accidit,bona debitoris omnibus ſunt ſoluẽdo:verùm mulier pręrogatiuã habet,vt prius dotẽ ſuã repetat,quàm alij debita ſua cõſequãtur.Proinde vani illius timoris habẽda nõ erit ratio.l.vani.de reg.iur.l.inter ſtipulãtẽ.§.ſacrã.D.de verb.oblig. l.ſi quis ab alio. D.de re iud. Reprimã iã & nõ inſequar lõgius, eoq; libẽtius quò plus argumẽtorũ quàm quiſquã antehac,&quàm ipſe decreuiſsẽ, retuli.tãtùm duo aut tria breuiter dicã, quę vix impræſentiarũ prętermitti ſine graui incõmodo poſſunt.Primũ illud eſt, dotale † priuilegiũ quod 12
Ripa.in l.j.D. ſol. mat.nu.28. anteà cõmemorauimus , etiam in additamẽto, quod vulgò agẽſamẽtũ appellamus, procedere.

illius

illius enim, quod ad exactionē attinet, eadem quæ dotis eſt planè inſpectio atque doctrina.l. etiā.C.de iure dot.l.inter ſocerū.§.cū inter.D. de pact.dot.l.iiij.D.de iure dot.l.ſi ex toto.D.de lega.j. & in nouella de æqual.dot. Quod ita accipimus, ſi in rebus immobilibus cōſiſtat.auth. ſed iā neceſſe.C.de dona.ante nup. Secūdò, ob-

Iaſ.in rubri.D. ſol.mat.in fin. Ang.in §.fucrat. de actioni.

13 ſeruādū † eſt priuilegiū dotale prælatiōis extraneis hæredibus nō cōpetere.l.vnic.C.de priuil. dot.quoniā priuilegia quę perſonę ſunt, interitū perſonarū cōſequūtur, & ad hæredes nō trāſeūt.l.in omnibus cauſ.&l.priuilegia. de diuer. reg.iur.ant.l.j.D.de conſt.princip.l. ſordidorū. de excuſat.mun.pretcrquā ſi teſtātis filij hęredes exiſtāt.l.etiam. l.maritū.& ſeq.D.ſol.mat.l.

14 aſsiduis.C.qui pot. Ad extremū pro dote † non numerata leges priuilegiū pręlatiōis nō cōceſſerūt, quamuis eā falsò maritus ſe recepiſſe profeſſus ſit: nō enim probāda eſt captioſa & fraudulēta cōuētio.§.aliud. de ęqua.dot.nec alijs pręiudiciū adferre debet, quod alij callido cōmēto egerūt.l.ſi vnus.§.ante oīa. & l.vlt.D.de pac.atq; adeò quod de iure nō ſortitur effectū.c.nō pręſtat.de reg.iur.proinde vehemēter ab illis diſsētio, qui poſt Bar.rati ſunt, dotē pro numerata à marito habitā priuilegiū pręlatiōis habere, quoties maritus exceptiōi nō numeratę pecunię renūtiauit, & tēp⁹ proponēdę exceptiōis elapſum eſt: etenim quāuis maritus exceptiōi renūcians eādemq; intra biēniū nō proponēs vehementer ea in re ſibi noceat: tamen ob hanc renūciatio-

Bar.in l.aſsiduis Nouel.part.10. num.12. Imola & Ang. in l.ita ſtipulat⁹.§.chriſogonus. D.de verbo.obligat.

nem & biēnij taciturnitatem creditoribus prę-iudicium adferre non poteſt.l.ſi vnus.§.ante omnia.& l.vlt. D.de pact.preſertim cùm ignorantibus poſt biennium exceptio nō denegetur.l.in contractibus.C.de non numer. pecun. & facilè leges in facto alieno prēſumptionem ignorantię recipiant.l.ij.D. de iuris & facti ignoran.l. vlti.D.pro ſuo.

*Res per fidei commiſſum relictæ an ex cauſa dotis alienari efficaciter poſſint.*

Barto. Bald. & Curt.iunior in authen.res quę C.cōmu.de le. Bald. Nouel. part.6.priui.13 Ripa. in l.filiu, fam.§.Diui.D. de legat.j.

Ripa. in §. Diui nu.75.

Bart.& & cæteri in l.ſi cũ do.

Eſt& aliud dotis priuilegiũ,vt res † obnoxię 15
fideicōmiſſarię reſtitutiōi ex cauſa dotis efficaciter veneāt.quod in reſtitutiōibus perīde ac in datiōibus dotiũ iuris eſt.§.quāobrē.in nouel.de reſtit.& ea quæ parit in xj.mē. auth.res quæ.C. cōmu.de leg. leges enim nō minus reſtitutionibus quàm rerũ datiōib⁹ fauēt.l.videamus.§.j.D de vſur.l.vnic.de impo. lucra.deſcrip.lib.x.nec id videtur in euerſionē fideicōmiſsi fieri,cùm patris voto & debito filij officio cōgruat.l.mulier. §.cũ proponerētur.D.ad S.C. Trebel.nō enim omnibus res per fideicōmiſſum relictas ob dotis reſtitutionē diſtrahere permiſſum eſt:ſed liberis tātùm,erga quos & pietas & propēſa quędā parētis beneuolentia facit,vt dotis cauſa bona diſtrahi teſtātē voluiſſe credamus.procedit igitur ſuperior ſententia quoties filius ſuperſtite patre dotem accepit : ſcilicet quia viuus pater ex ea cauſa res ſuas obligare cogitur.l. qui liberos.D. de rit.nupt.

de ritu nup.l.vlt.D.de ſuſp.tut.procedit & quoties poſt mortē patris dos filię data eſt: quoniam quod pater viuus facturus erat, id ab hęredibus fieri iuſsiſſe intelligitur.l.cū ſeruus.D.de cōdit. & demōſt.itaq; mortuo patre, bona quę quondā illius fuerūt, perinde ob dotis reſtitutionē tenebūtur ac ſi is ſuperſtes adhuc eſſet: & hoc publica expoſcit vtilitas, quę ſingulorū commodis anteponi debet.l.penult.de primipi.l.ius publicum.D.de pact.& de reg.iur.aliter magno reip. malo propter ignorātiam fideicōmiſſorū mulieres plerūq; ſuis dotibus defraudarētur, quod iuris authores vehemēter peroſi ſunt, vt in nouel. de reſtit.& ea quę parit in xj.menſe relatum eſt i Sed Caſtrenſis, Angel.& Iaſon in contrariā ſententiam declinauerunt, rati tunc demū bona fideicommiſſorum ob dotis reſtitutionem efficaciter diſtrahi, cùm dotem filius viuo patre accepit.etenim ſi pater viuus ſit, vtique dotem is accipere, & ex ea cauſa res ſuas obligare cōpelletur: ſed ſi iam è vita emigrârit, aliud omninò iuris erit. Non enim dici poteſt cogendum eſſe patrem qui iam rebus humanis exēptus eſt, dotem filio datam recipere, ſicut euenit cùm eius bona ob dotis reſtitutionem tenētur.ſed hi nodum in ſcirpo quęrunt, & res perſpicuas & non obſcuras ſuis argutijs & reprehenſionibus fallacibus inuoluunt, atq; intricant, & vt mos eorum eſt miris quibuſdam tenebris obducunt.

Certè anteà dilucidè oſtenſum eſt, his demùm caſibus bona obnoxia reſtitutioni ex cauſa do-

tem.§.tranſgrediamur.D.ſol. mat.Mar.Soci. conſi.75. Corneus conſi. 393.volu.4.Bal. Nouel.part.6. priuile.20. Alex.conſi.66. viſis in 4.volu. Cur.in authen. res quæ.nu.11.

Caſtr.cōſi.13.& in l.mulier.§.cū proponeretur.D ad S.C.Treb. Ange.Nouel. de reſtitu.& ea quę parit in xj. menſ.Iaſ.in authen.res.C.cōmu.de leg.

tis teneri,quibus viuens teſtator teneretur.l.cũ ſeruus.D.de cõd.& dem.nec inſpicim⁹ an quis poſt mortẽ teneatur,ſufficit enim eodẽ caſu ſuperſtitẽ patrẽ cogi ad res ſuas obligãdas ob dotis reſtitutionẽ potuiſſe. Ergo perſpicuũ eſt ob reſtitutionẽ dotis filio poſt mortẽ patris datę,fideicõmiſſariã hęreditatẽ teneri:quoniã eo caſu viuus pater teneretur: & hoc nonnulli ad dotis additamentũ porrexerũt.Primũ quia in §. quãobrẽ.de reſti.&ea quę parit.Iuſtin.notat in nuptialibus lucris hoc priuilegiũ locũ habere. Deinde quia dotis priuilegia ſępè cõperũ eſt additamento tribui.l.ſi conſtante.C. de dona. ante nupt.l. etiam. C. de iure dotium. ſed hęc aliâs ſubtilius.

### *An retentio & compenſatio in dotis exactione locum habeant.*

Aliud item priuilegiũ eſt,vt ob† res amotas vel 16
impenſas dotis repetitio nõ minuatur.l. vnic.§. taceat.C.de rei vxor.acti. Præterquã ſi ſumptus neceſſarij ſint:quia tales ipſo iure dotẽ minuũt l.quod dicitur.D.de impen.in rebus dot.fact.§. item ſi de dote.de act.Sed nec cõpenſatio in dotis exactione locũ habet cùm is qui cõpenſat,retentione vtatur. l. dote. D. de dot. pręleg. l.iiij. & l.ob negotium.D.de cõpenſ.quę, vt diximus in cauſa dotis conceſſa non eſt l.vnic §. taceat. C.de rei vxor.acti.Et quãuis retẽtio in omnibus rebus fiat,cõpenſatio in ijs demùm quæ pondere,numero

Stepha.Bert.cõſil.309. volu.2.

Bar.in l.fructus §.ob donatiões D.ſo.ma.Mar. Soci.conſi.126. Bal.Noue.par. 8.priui.j.

re,numero,vel mẽſura cõtinentur:nihilominus hoc caſu retentio & cõpenſatio pari iure ęſtimã da ſunt:cùm in vtraq; eadẽ ratio necnõ ęquitas verſetur. Hûc pertinet ꝙ in cauſa depoſiti aliquid cõpenſationis nomine opponi non poteſt ne quis depoſitarum rerum exactiõe fraudetur. §.in bonęfidei.de act.l.penul.C.depoſ.l.vl.C.de cõpẽ.idẽ igitur in dote dicẽdũ erit, quę cùm pluribus legũ & æquitatis pręſidijs fulta eſt, tũ ſemper&vbiq; pręcipua habetur.Sed hoc nõ procedit,cùm mulier fructus poſt diuortiũ perceptos ſeparatim peteret.l. fructus. aliâs diuortio §.ob dònationes.D.ſol.mat. nec cùm dotis quãtitati facultates mariti cõcurrerẽt:tũc enim quia inſolidũ damnatur,æquum eſt dotẽ minui.l. rei.§. j.D.ſol.mat.§.item ſi de dote.de act.Ego tamen magis ſentio veteres leges, quę cõpenſationẽ & retentionẽ in cauſa dotis admittebãt, Iuſtinianeo reſcripto antiquari,quod ſub tit.de rei vxo. act.extat.Eſt porrò hoc ius ſingulare in dotibus vt ſeru⁹ qui tẽpore ſeruitutis dotẽ reſtituere promiſit,liber factus eo nomine teneatur.l.ſi ſerua ſeruo.D.de iure dot.licet regulariter ſit cõtra l. j.& ſequen.C.ne ſeruus ex facto. Alia quoq; dotis priuilegia ſunt, quę in actione ex ſtipulatu cernuntur.Ea enim pro rebus incertis regulariter cõpetit.§.j.de verb.obli.tamẽ in dotis exactione etiam pro rebus certis datur.l.vnic.de rei vxorię actio.Eſt & regulariter ſtricti iudicij.§. actionum.de act.ſed in dotis petitione actionũ bonęfidei naturam ſequitur.§.fuerat.de actio.l.

Bald. Nouel.8. par.priui.5.

Accur. Cyn.& Bart. in l. vnic. §.j.de rei vxor. acti. Campeg. part.1.q.8.

vnic.C. de rei vxor.act.Poſtremò,iure communi receptū eſt,eoq; iure vtimur, vt res † empta 17
ex pecunia aliena illius non efficiatur,cuius pecunia erat.l.ſi ex ea. & l.ſi vt proponis. C.de rei vindicat.l.qui vas §.vlt.D.de furt. veruntamen ſi pecunia dotalis in emptionem prędiorū erogetur,noſtri putāt dotis prędia effici: atq; ideo corpora ipſa in reſtitutionē & iudiciū de dote venire.arg.l.ita conſtante.& l.res quę.D.de iur. dot. Quæ ſentētia mihi probabilis nō videtur: nam & Cęſares in l. ex pecunia. C. de iure dot. Rufinę ita reſcripſerunt:Ex pecunia dotali fundus à marito tuo cōparatus, non tibi quęritur: cùm neq; maritus vxori actionē empti poſsit acquirere:at dotis tātùm actio tibi cōpetit. Et quidem iuris authores, quod ad hāc erogationem attinet,nihil ſingulare in cauſa dotis cōſtituiſſe mihi vidētur.nam quod dicitur in l.ita conſtāte.& l.res.D.de iure dotiū.res ex pecunia dotali emptas dotales effici,ſic accipimus,cùm in hoc pecunia datur, vt in emptionem prędiorum erogetur. Quamobrem perſpicuum eſt res emptas ex pecunia in dotem ſimpliciter data, non eſſe dotales:atque ideo in fideicommiſsi reſtitutionē nōvenire:licet interpretes crebrius diſſentiāt.Sed vt vnde eſt orſa,in eodē terminetur tractatio noſtra, dotes † comparatæ ſunt, & 18
earum tot tantáque priuilegia veteres prudentiſsimi in rempublicam inuexerūt, vt mulieres nuberent, & ijs tanquàm illecebris ad matrimonia allicerentur, quæ teſte Iuſtiniano genus hu

Bart.in l.ſi cùm doté.§. vlt.D. ſol.mat. Cāpe. part.4.q.8.

manum immortale quodãmodo efficiũt.§.rurſus: de reſtitut.& ea quę par.in xj.menſ.Etenim priſcis tẽporibus, ijs qui reipub.clauum tenebãt nihil vnquã curę magis fuit,quàm liberis hominibus bene moratas & conſtitutas replere ciuitates.Teſtes erũt Romani, teſtes Lacedemonij, alięq; quãplurimę gẽtes,que varijs pœnis ac pręmijs homines ad nuptias prouocârũt. Certè Ly
19 curgus † Lacedemon. Princeps cœlibes à ſpectaculo ludorum gymnicorũ remouit,voluitq; nudos forum circuire,vt author eſt Plutarchus. Camillius & Poſthumius Romani Cenſores,vt Valer.lib.ij.ait,ęra pœnę nomine eos qui ad ſenectutẽ cœlibes peruenerant, in ærariũ deferre iuſſerũt.Q. autẽ Metellus,vt Flor.lib.lix.refert, cenſuit,vt omnes nuptias contrahere cogerentur liberorum creandorũ cauſa: cuius orationẽ Gell.memorat. libr.j.c.vj.Quin Auguſt. legem maritandis ordinibus tulit, quam pręe tumultu recuſantiũ proferre non potuit, niſi adẽpta demùm lenitáue parte pœnarũ,& vacatione trien
20 nij data,vt Suet.ſcribit.Quid memorem † iura trium liberorum & alia priuilegia quæ habentibus liberos leges conceſſerũt?Equidẽ (vt de iure trium liberorum ſileam, quod veterum monumentis vbiq; celebratur,& nũc leguleijs notius eſt, quàm vt hìc à nobis explicari debeat) olim quãuis ſenectuti maximus ſemper honos tributus fuerit: tamẽ in honoribus iuniores, qui vxorẽ,quiq; liberos haberẽt ſenioribus neq; vxorem neq; liberos habẽtib⁹ prudẽtiſsimè antelati ſunt

Paulus libr. 4. ſenten. tit ad S. C.Tertu. Alex. ab Alex. lib.4. cap.8.

l.in albo.de decur.libr.x. Gellius libr.ij.cap.xv. Plutarchus in Lycurg. apud Spartas,& Ariſt.li. ij.Poli.ait,qui tres filios ſuſcepiſſet pręſidij &ſta tionis,qui quatuor,omnium munerumvacatio nem habebat.Sed & legibus Romanorum ſin. guli anni per ſingulos liberos remittũtur. itaq; qui xx.annos natus eſt,ſi quinq; liberos habeat, ad capeſſendos honores legitimę ętatis exiſti-mabitur.l.ij.D.de minorib.xxv.ann.l.ij.C.de in integr.reſtitu.minor. Plures proferre poſſem & Romanorum &aliarum gentium leges,quibus ad prolem populi frequentandam, & regna ho minum adiectione ampliãda, tum pœnis, tum pręmijs atq; inuitamentis ingenui homines pro uocantur. Sed quia iam defunctus videor,qua me obſtrinxeram promiſsi religione, pluribus ſuperſedeo: & huic operi addo colophonem. quod ſi hęc ipſa longior tractatio fuerit, cum magnitudine vtilitatis comparetur,ita fortaſſe etiã breuior videbitur.

*FINIS.*

MAMBOR
LEGATORE DI LIBRI
CORSO 32